

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av elmarknadslagen och 12 och 96 § i naturgasmarknadslagen

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det att elmarknadslagen och naturgasmarknadslagen ändras.

Propositionens viktigaste syfte är att genomföra de förslag om revidering av elmarknadslagen som den av arbets- och näringsministeriet tillsatta högspänningsnätsarbetsgruppen utarbetat och vars syfte är att integrera den ökande elproduktionen och belastningen från den allt högre förbrukningen i stamnätet och högspänningsdistributionsnätet.

Ett annat syfte med propositionen är att genomföra bestämmelserna om avtal för flexibel anslutning i den ändring av elmarknadsdirektivet som antogs 2024 och som gäller reformen av utformningen av elmarknaden.

Enligt förslaget begränsas stamnätsinnehavarens utvecklingsansvar till det riksomfattande sammanlänkade elöverföringsnätet och till sammanlänkningar som överskrider riksgränsen. Det föreslås att Finlands ekonomiska zon fogas till den systemansvariga stamnätsinnehavarens ansvarsområde. Ledningar vars nominella spänning är över 110 kilovolt ska enligt propositionen inte direkt på basis av spänningsnivån betraktas som stamnät, utan en sådan ledning kan också vara ett högspänningsdistributionsnät, om det till sin karaktär är ett lokalt eller regionalt nät.

Till elmarknadslagen fogas enligt förslaget en bestämmelse enligt vilken distributionsnätsinnehavarna också ska ges möjlighet att utveckla nät eller delar av nät som samlar produktionen. Också elproducenter kan dock under vissa förutsättningar bygga och driva gemensamma nät för anslutning till elproduktionen utan elnätstillstånd.

Bestämmelserna i elmarknadslagen om tillståndsplikt för elnätsverksamhet föreslås bli ändrade så att eldistribution via en direktledning ska vara icke-tillståndspliktig nätverksamhet oberoende av storleken på det kraftverk som anslutits till den.

Det föreslås att det till elmarknadslagen fogas en bestämmelse som ger Energimyndigheten befogenhet att lämna förhandsbesked om tillståndsplikt för elnätsverksamhet.

Beslutanderätten i fråga om projekttillstånd för gränsöverskridande elledningar och naturgasrör föreslås bli överförd från arbets- och näringsministeriet till statsrådets allmänna sammanträde.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft så snart som möjligt.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
MOTIVERING.....	5
1 Bakgrund och beredning.....	5
1.1 Bakgrund.....	5
1.2 Beredning.....	7
2 Nuläge och bedömning av nuläget	7
2.1 Allmänna principer för ansvaret för utveckling av högspänningsnät.....	7
2.1.1 EU-lagstiftningen.....	7
2.1.2 Nationell lagstiftning	9
2.2 Utveckling av nät som betjänar havsbaserad vindkraft	10
2.3 Anslutning av produktionen till elnätet	11
2.3.1 EU-lagstiftningen.....	11
2.3.2 Nationell lagstiftning	12
2.4 Aktiva kunder och energisammanslutningar	13
2.4.1 EU-lagstiftningen.....	13
2.4.2 Nationell lagstiftning	15
2.5 Slutna distributionsnät	16
2.5.1 EU-lagstiftningen.....	16
2.5.2 Nationell lagstiftning	16
2.6 Avtal om flexibel anslutning	18
2.6.1 EU-lagstiftningen.....	18
2.6.2 Nationell lagstiftning	19
2.7 Anslutningens maximala effekt	21
2.7.1 EU-lagstiftningen.....	21
2.7.2 Nationell lagstiftning	21
2.8 Projekttillstånd för nationella elledningar	24
2.9 Bestämmelser om elledningar och naturgasrör som sträcker sig över riksgränsen ..	25
3 Målsättning	28
4 Förslagen och deras konsekvenser	29
4.1 De viktigaste förslagen	29
4.1.1 Utvecklingsansvar för det riksomfattande högspänningsnätet	29
4.1.2 Utvecklingsansvar för regionala och lokala högspänningsnät.....	29
4.1.3 Utveckling av nät som betjänar havsbaserad vindkraft	30
4.1.4 Anslutning av produktionen till elnätet	30
4.1.5 Aktiva kunder och energisammanslutningar	31
4.1.6 Organisering av tillträde till nätet	33
4.1.7 Slutna distributionsnät	35
4.1.8 Avtal om flexibel anslutning	35
4.1.9 Anslutningens maximala effekt	35
4.1.10 Projekttillstånd för nationella elledningar	36
4.1.11 Förhandsbesked om tillståndsplikt	36
4.1.12 Bestämmelser om elledningar och naturgasrör som sträcker sig över riksgränsen	36
4.2 De huvudsakliga konsekvenserna.....	37

4.2.1 Bakgrundsutredningar för konsekvensbedömningen	37
4.2.2 Samhälleliga konsekvenser.....	37
4.2.3 Konsekvenser för företagen.....	38
4.2.4 Miljökonsekvenser.....	40
4.2.5 Hushållens ställning.....	40
4.2.6 Konsekvenser för konkurrensen	40
4.2.7 Konsekvenser för de grundläggande och mänskliga rättigheterna	40
4.2.8 Konsekvenser för myndigheterna	41
5 Alternativa handlingsvägar.....	42
5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser	42
5.1.1 Allmänna principer för ansvaret för utveckling av högspänningsnät	42
5.1.2 Utveckling av nät som betjänar havsbaserad vindkraft	43
5.1.3 Anslutning av produktionen till elnätet	44
5.1.4 Aktiva kunder och energisammanslutningar	44
5.1.5 Slutna distributionsnät	45
5.1.6 Avtal om flexibel anslutning	45
5.1.7 Anslutningens maximala effekt	45
5.1.8 Projekttillstånd för nationella elledningar	46
5.1.9 Bestämmelser om elledningar och naturgasrör som sträcker sig över riksgränsen	46
5.2 Lagstiftning och andra handlingsmodeller i utlandet	47
5.2.1 Definitioner av stamnät och högspänningsdistributionsnät.....	47
5.2.2 Utveckling av nät som betjänar havsbaserad vindkraft	48
5.2.3 Anslutning av produktionen till elnätet	49
5.2.4 Aktiva kunder och energisammanslutningar	50
5.2.5 Slutna distributionsnät	50
5.2.6 Avtal om flexibel anslutning	51
5.2.7 Anslutningens maximala effekt	51
5.2.8 Projekttillstånd för nationella elledningar	51
5.2.9 Bestämmelser om elledningar och naturgasrör som sträcker sig över riksgränsen	52
6 Remissvar	52
7 Specialmotivering.....	53
7.1 Elmarknadslagen.....	53
7.2 Naturgasmarknadslagen.....	79
8 Bestämmelser på lägre nivå än lag	80
9 Ikraftträdande	81
10 Verkställighet och uppföljning	81
11 Förhållande till andra propositioner	81
11.1 Förhållande till budgetpropositionen	81
12 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning.....	82
12.1 Näringsfrihet	82
12.2 Egendomsskydd.....	84
12.2.1 Begränsningar i användningen av egendom	84
12.2.2 Begränsningar i fråga om avtalsfriheten.....	85
12.2.3 Delegering av regleringsbefogenheter	86
12.2.4 Bedömning av lagstiftningsordningen.....	88
LAGFÖRSLAG.....	89

1. Lag om ändring av elmarknadslagen	89
2. Lag om ändring av 12 och 96 § i naturgasmarknadslagen	96
BILAGA	98
PARALLELLTEXTER	98
1. Lag om ändring av elmarknadslagen	98
2. Lag om ändring av 12 och 96 § i naturgasmarknadslagen	110

MOTIVERING

1 Bakgrund och beredning

1.1 Bakgrund

Historiskt sett har efterfrågan på el under de senaste åren legat på en jämn nivå på cirka 80 terawattimmar per år. Enligt en bakgrundsutredning¹ som AFRY Management Consulting Oy (nedan *Afry*) gjort för arbets- och näringsministeriet och som baserar sig på offentligt anmälda projekt för ren omställning kommer efterfrågan på el dock att öka med över 60 terawattimmar fram till 2040. Av de faktorer som ligger bakom ökningen bedöms den ökade produktionen av vätgas vara den viktigaste. Dessutom bedöms till exempel produktionen av grönt stål ha en betydande effekt som ökar efterfrågan på el.

På motsvarande sätt uppskattas den installerade vindkraftskapaciteten enligt Afrys analys öka betydligt redan före 2030. Enligt Afrys scenario driver ökningen av landbaserad vindkraft ökningen av vindkraftens totala kapacitet under de närmaste åren och fram till 2030-talet. Den havsbaserade vindkraften beräknas driva på en ökning av vindkraftens produktionskapacitet på 2030-talet när stora havsbaserade vindkraftsparker blir en del av Finlands produktionskapacitet. Afry bedömer utifrån den nuvarande projektutvecklingsportföljen att vindkraftskapaciteten kommer att öka med cirka 23 gigawatt fram till 2040. Ökningen motsvarar mer än tre gånger den vindkraftskapacitet som installerats före utgången av 2023. På basis av den nuvarande projektutvecklingen och Afrys tillväxtantaganden för 2030-talet förutspås dessutom solkraften i industriell storleksklass öka till en nivå på över 10 gigawatt före 2040.

Enligt stamnätsbolaget Fingrid Oyj:s konsumtionsprognos kommer elförbrukningen i Finland enligt det scenario som ligger till grund för nätplaneringen att öka från 80 terawattimmar 2023 till 126 terawattimmar per år fram till 2030 och 159 terawattimmar fram till 2035 samt enligt det scenario som baserar sig på fattade investeringsbeslut och anslutningsavtal till 99 terawattimmar per år fram till 2030 och 102 terawattimmar fram till 2035.² Enligt Fingrid Oyj:s uppskattning kommer elproduktionen i Finland att öka från 78 terawattimmar 2023 till 139 terawattimmar 2030. I Fingrid Oyj:s olika scenarier är elproduktionen mellan 127 och 197 terawattimmar 2035.³

Elförbrukningen ökar inte jämnt på olika håll i Finland, utan elförbrukningen och elproduktionen håller i och med energiomställningen på att differentieras allt mer på olika håll i Finland. När vindkraftsproduktionen koncentreras särskilt till de österbottniska landskapen och när de fossila kraftverken i södra Finland tas ur bruk koncentreras elproduktionen till norra Finland, medan förbrukningen i södra Finland ökar ytterligare i och med att

¹ AFRY Management Consulting Oy: Taustaselvitys suurjännitejohtojen sääntelyhankkeeseen – Raportti työ- ja elinkeinoministeriölle, 21. lokakuuta 2024, <https://tem.fi/documents/1410877/196402993/Taustaselvitys+suurj%C3%A4nnitejohtojen+s%C3%A4%C3%A4ntelyhankkeeseen+lopullinen+raportti+211024.pdf/1f52d51c-a22a-4d11-790d-f9ef5d2210ec/Taustaselvitys+suurj%C3%A4nnitejohtojen+s%C3%A4%C3%A4ntelyhankkeeseen+lopullinen+raportti+211024.pdf?t=1729680330767> (på finska).

² <https://www.fingrid.fi/globalassets/dokumentit/fi/ajankohtaista-tapahtumat/fingrid-current-12112024.pptx.pdf> (på finska)

³ <https://www.fingrid.fi/globalassets/dokumentit/fi/tiedotteet/lehdistotiedotteet/kantaverkkopalvelupaivan-25.9.2024-esitykset.pdf> (på finska)

bostadskoncentrationerna elektrifierar sin värmeproduktion, trafiken elektrifieras och förbrukningen också i övrigt i allt högre grad koncentreras till området söder om Tammerforsregionen. Detta ökar kraftigt behovet av överföringsförbindelser i nord-sydlig riktning och medför redan för närvarande utmaningar i fråga om nätkapacitetens tillräcklighet för huvudstadsregionen och eldriftsobjekten i södra Finland. Enligt programmet för utveckling av stamnätet ska Fingrid investera 4 miljarder euro i utveckling av stamnätet för att svara mot de ökande behoven av överförings- och kundanslutningar.⁴

Enligt regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering ska elöverföringsnätets funktionsduglighet och tillräcklighet som en grund för energiomställningen och som en central finländsk konkurrensfördel förbättras. Regeringsprogrammet föreskriver bland annat:

- För att möjliggöra investeringar klarlägger man behovet av elöverföring för nationellt viktiga industrikoncentrationer och ser till att elöverföringskostnaderna är skäligen.
- För att minska behovet av att bygga ut stamnätet och för att flaskhalsarna ska få mindre betydelse främjar man sådant byggande där stora investeringsobjekt som förbrukar respektive producerar elektricitet placeras nära varandra så att de inte behöver anslutas till stamnätet.
- Elmarknadslagen ändras så att det blir möjligt för elnätsbolag att föra samman vindkraftverkens anslutningsledningar.
- Regeringen utreder möjligheten att utvidga Fingrid Oyj:s ansvar vad gäller utbyggnad i stadsregionerna av sådana överföringsnät som behövs för energiomställningen.

Riksdagen har i sitt svar RSv 109/2021 rd förutsatt att statsrådet utreder behoven av att ändra bestämmelserna om direktledningar för att möjliggöra energikoooperativens verksamhet som en ändamålsenlig del av energisystemet.

Lagen om havsbaserad vindkraft i den ekonomiska zonen (937/2024) och de lagar som har samband med den har trätt i kraft den 1 januari 2025. Enligt lagen om Finlands ekonomiska zon (1058/2004), den nya 3 a § ändrad genom lag 938/2024, ska i fråga om konstgjorda öar, konstruktioner och anläggningar som uppförs i den ekonomiska zonen samt rör och kablar som installeras eller används i samband med verksamheten tillämpas Finlands och Europeiska unionens lagstiftning om el- och gasmarknaden. Syftet med lagarna är att främja havsbaserad vindkraft i den ekonomiska zonen, förtydliga bestämmelserna om projekt för havsbaserad vindkraft i den ekonomiska zonen och säkerställa att rättigheter att utnyttja havsbaserad vindkraft beviljas på ett jämlikt, transparent och förutsägbart sätt. Ett syfte är också att bestämmelserna om projekt för havsbaserad vindkraft inom Finlands territorialvatten respektive den ekonomiska zonen inte ska avvika från varandra, om det inte finns något motiverat skäl till detta.

En smidig integrering av den kraftigt ökande elförbrukningen och elproduktionen i elnäten förutsätter därför att de ansvar som hänför sig till anslutning till stamnätet och högspänningsdistributionsnätet samt elnätsinnehavarnas utvecklingsskyldighet och bestämmelserna om elnätstillstånd delvis ses över. I och med att elproduktionen ökar och förnybar vätgas släpps ut på marknaden uppstår ett behov att möjliggöra byggandet av så kallade

⁴ <https://www.fingrid.fi/globalassets/dokumentit/fi/ajankohtaista-tapahtumat/fingrid-current-12112024.pptx.pdf> (på finska)

direktledningar och hybridanslutningar som omfattar produktion, förbrukning och lagring och som utnyttjar direktledningar, samt flexibla anslutningar. Främjandet av en förutsägbar och sporrande verksamhetsmiljö för vindkraftsproduktionen i Finlands ekonomiska zon och territorialvatten förutsätter att havsbaserad vindkraft beaktas till behövliga delar också i elmarknadslagstiftningen. Dessutom bör man överväga en överföring av beslutsfattandet om projekttillstånd för gränsledningsprojekt till statsrådet.

1.2 Beredning

Förslaget till regeringsproposition har beretts 2024 i den högspänningsnätarbetsgrupp som tillsatts av arbets- och näringsministeriet. Medlemmar i arbetsgruppen har varit företrädare för arbets- och näringsministeriet, finansministeriet, miljöministeriet och Energimyndigheten. Permanenta sakkunniga i arbetsgruppen har varit företrädare för Auringosta energiaa-konsortiet, Finsk Energiindustri rf, Kemiindustrin KI rf, Skogsindustrin rf, Lokalkraft rf, Finlands Kommunförbund rf, Energianvändare i Finland rf, Finlands förnybara rf, Teknologiaeollisuus ry och den systemansvariga stamnätsinnehavaren Fingrid Oyj. Arbetsgruppens sekreterare har kommit från arbets- och näringsministeriet och Energimyndigheten. Arbetsgruppen överlämnade sitt förslag till arbets- och näringsministeriet den 18 december 2024. AFRY Management Consulting Oy har på beställning av arbets- och näringsministeriet gjort en bakgrundsutredning för arbetsgruppen, ”Taustaselvitys suurjännitejohtojen sääntelyhankkeeseen” (den 21 oktober 2024).⁵

Utkastet till regeringsproposition var på remiss den 15 januari–26 februari 2025.

Beredningsunderlaget till propositionen finns i den offentliga tjänsten på adressen <https://valtioneuvosto.fi/sv/projekt/identifieringskod/TEM039:00/2023>.

Med stöd av 18 § 22 punkten i självstyrelselagen för Åland (1144/1991) hör lagstiftningen om elmarknaden till landskapets behörighet. Det föreskrivs om elmarknaden i landskapet i landskapslag 102/2015 (landskapslag om tillämpning i landskapet Åland av rikslagstiftning om elmarknaden).

2 Nuläge och bedömning av nuläget

2.1 Allmänna principer för ansvaret för utveckling av högspänningsnät

2.1.1 EU-lagstiftningen

Enligt artikel 31.1 i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/944 om gemensamma regler för den inre marknaden för el och om ändring av direktiv 2012/27/EU (nedan *elmarknadsdirektivet*) ska den systemansvarige för distributionssystemet säkerställa systemets långsiktiga förmåga att uppfylla rimliga krav på eldistribution, och på affärsmässiga villkor driva, underhålla och utveckla säker, tillförlitlig och effektiv eldistribution inom sitt område, med vederbörlig hänsyn till miljön och energieffektiviteten. Enligt artikel 40.1 i direktivet ska varje systemansvarig för överföringssystem bland annat ansvara för a) att i nära samarbete med

5

<https://tem.fi/documents/1410877/196402993/Taustaselvitys+suurj%C3%A4nnitejohtojen+s%C3%A4ntelyhankkeeseen+lopullinen+raportti+211024.pdf/1f52d51c-a22a-4d11-790d-f9ef5d2210ec/Taustaselvitys+suurj%C3%A4nnitejohtojen+s%C3%A4ntelyhankkeeseen+lopullinen+raportti+211024.pdf?t=1729680330767>

angränsande systemansvariga för överföringssystem och systemansvariga för distributionssystem säkerställa systemets långsiktiga förmåga att bemöta rimlig efterfrågan på överföring av el, samt på affärsmässiga villkor och med vederbörlig hänsyn till miljön driva, underhålla och utveckla säkra, tillförlitliga och effektiva överföringssystem och c) att bidra till försörjningstryggheten genom lämplig överföringskapacitet och systemtillförlitlighet.

I elmarknadsdirektivet definieras inte överförings- eller distributionssystem separat, men enligt EU-domstolens avgörandepraxis kan definitionen av dem grunda sig på definitionerna av överföring och distribution av el i artikel 2.28 och 2.34 i direktivet. Enligt artikel 2.28 i direktivet avses i direktivet med distribution transport av el i system med högspännings-, mellanspännings- och lågspänningsnät för tillhandahållande till kunder, men inte leverans. Enligt artikel 2.34 avses med överföring transport av el i sammanlänkade system med högspänningsnät samt nät med extra hög spänning för tillhandahållande till slutkunder eller distributörer, men inte leverans.

Enligt domstolens rättspraxis följer det av definitionerna att ett överföringssystem utgör ett system för transport av el som är sammanlänkat med högspänningsnät samt nät med extra hög spänning för tillhandahållande till slutförbrukare eller distributörer, och vidare att ett distributionssystem utgör ett system med högspännings-, mellanspännings- och lågspänningsnät för transport av el till grossister eller slutförbrukare (domarna C-439/06⁶, punkt 46, C-262/17, C-263/17 och C-273/17, *Solvay Chimica Italia* m.fl.⁷, punkt 29, och C-31/18 *Elektrozpredelenie Yug*⁸, punkt 45). Domstolen har slagit fast, vad beträffar bedömningen av karaktären på överförings- och distributionssystemen och mängden el som överförs i nämnda system, att endast graden av spänning med vilken elen överförs utgör kriteriet för åtskillnad mellan överföring och distribution (dom C-439/06 *Citiworks*, punkt 48, C-262/17, C-263/17 och C-273/17 *Solvay Chimica Italia* m.fl., punkt 30, och C-31/18 *Elektrozpredelenie Yug*, punkt 46). I mål C-439/06 *Citiworks* har domstolen vidare ansett att det i direktivet, vad beträffar syftet med överförings- och distributionssystemen, preciseras att elen i båda typerna av system överförs för att tillhandahållas men att själva leveransen inte ingår. Domstolen har således ansett att som grund för att skilja överförings- och distributionssystemen från varandra ska uppmärksamhet fästas också vid elnätens syfte (dom C-439/06 *Citiworks*, punkt 51). Domstolen har dessutom ansett att det framgår av definitionerna i direktivet att det avgörande särskiljningskriteriet består i den kundkategori för vilken den överförda elen är avsedd. Ett överföringssystem är avsett för försäljning av el till slutförbrukare eller distributörer, medan ett distributionssystem är avsett för försäljning av el till grossister eller slutförbrukare. Av detta följer att system som används för att transportera el, å ena sidan, med nät med extra hög spänning samt med högspänningsnät för tillhandahållande till slutförbrukare eller distributörer, och, å andra sidan, med högspännings-, mellanspännings- och lågspänningsnät för försäljning till grossister eller slutförbrukare, ska anses utgöra överföringssystem respektive distributionssystem som omfattas av tillämpningsområdet för direktivet (C 262/17, C 263/17

6

<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=202966DD0D4703E3C4E24F46AFF4867A?text=&docid=67746&pageIndex=0&doclang=SV&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=18382965>

7

<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=208243&pageIndex=0&doclang=SV&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=18426446>

8

<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=219249&pageIndex=0&doclang=SV&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=18407767>

och C 273/17, Solvay Chimica Italia m.fl., punkt 37, och C-31/18 Elektorazpredelenie Yug, punkterna 48 och 49).

Domstolen har dessutom slagit fast att även om det i definitionerna i elmarknadsdirektivet anges kriterier som gör det möjligt att särskilja överföringssystem från distributionssystem, ger de ändå medlemsstaterna ett visst handlingsutrymme vid genomförandet av dessa kriterier, något som bland annat framgår av överlappningen mellan definitionerna angående högspänning och avsedda kunder. I avsaknad av en exakt bestämmelse i direktivet behåller medlemsstaterna således sin befogenhet att fastställa de exakta gränserna för att skilja mellan de olika spänningsnivåerna. Domstolen har vidare konstaterat att medlemsstaterna inte får särskilja begreppen distributionssystem för el respektive överföringssystem för el i den mening som avses i elmarknadsdirektivet genom att grunda sig på ett ytterligare kriterium än de kriterier som är föreskrivna i definitionerna i direktivet (dom C-31/18 Elektorazpredelenie Yug, punkterna 51, 52 och 58).

Vid granskningen av domstolens avgörandepraxis beaktas tre aspekter. För det första ska hänsyn tas till bakgrunden till domstolens domar: domstolen har i sina avgöranden särskilt behandlat frågan om hurdana nät som omfattas av skyldigheten enligt elmarknadsdirektivet i situationer där medlemsstaterna i sin nationella lagstiftning har avgränsat vissa typer av nät så att de inte omfattas av skyldigheterna enligt direktivet. Dessutom har domstolen inte fäst någon större vikt vid bedömningen av kriterierna för åtskillnad mellan överföringssystem och distributionssystem. Frågan är dock väsentlig med tanke på den nationella lagstiftningen, eftersom regleringen av överföringsnät och distributionsnät skiljer sig avsevärt från varandra. Vidare verkar det som om domstolen i sin avgörandepraxis inte har fäst uppmärksamhet vid elproduktionens anslutning till överföringsnäten. Dessa synpunkter bör beaktas när definitionerna av stamnät och högspänningsdistributionsnät utarbetas i den nationella lagstiftningen. I praktiken kräver åtskillnaden mellan dessa typer av nät klart mer djupgående kriterier för syftet med näten än vad som framgår av domstolens hittillsvarande praxis.

2.1.2 Nationell lagstiftning

Bestämmelser om nätinnehavarens utvecklingsskyldighet finns i 19 § i elmarknadslagen (588/2013). Den systemansvariga stamnätsinnehavarens utvecklingsskyldighet preciseras dessutom av bestämmelserna om systemansvar i 45 § i elmarknadslagen. Gränsdragningen mellan definitionerna av högspänningsdistributionsnät och stamnät avgör om ansvaret för utvecklandet av högspänningsdistributionsnät hör till stamnätsinnehavaren eller till distributionsnätsinnehavaren.

Enligt 31 § i elmarknadslagen är stamnät 1) ett riksomfattande enhetligt elöverföringsnät som består av elledningar med en nominell spänning på minst 110 kilovolt, transformator- och kopplingsstationer och andra anläggningar samt 2) en sammanlänkning för en nominell spänning på minst 110 kilovolt som är i en stamnätsinnehavares besittning.

Enligt 3 § 3 punkten i elmarknadslagen avses med högspänningsdistributionsnät lokala eller regionala elnät eller elledningar vars nominella spänning är 110 kilovolt och vilka inte är anslutningsledningar och inte sträcker sig över riksgränsen.

Stamnätet anses i regel bestå av ett sådant maskat drivet högspänningselnät på minst 110 kilovolt som omfattar rikets elsystem och som i egenskap av elsystem uppfyller kriteriet n-1 i fråga om driftsäkerheten. Även ur en stamnätsinnehavares synvinkel omfattas en enskild radiell förbindelse på över 110 kilovolt dock av skyldigheten att utveckla nätet, om en stor förbrukningskoncentration i distributionsnätet tekniskt-ekonomiskt förutsätter att det byggs en

förbindelseledning som förenar distributionsnätinnehavarens och stamnätinnehavarens nät och som fungerar med en spänning på över 110 kilovolt. Den gällande elmarknadslagen känner inte till nätdelar på över 110 kV som inte är antingen anslutningsledningar eller stamnät.

Enligt elmarknadslagen ansvarar stamnätinnehavaren således också för utvecklandet av det regionala och lokala elnätet på över 110 kilovolt. Den ökande belastningen av konsumtion och produktion har lett till att det i distributionsnäten förekommer allt fler stora förbrukningskoncentrationer som tekniskt-ekonomiskt skulle kräva att det byggs en förbindelseledning med en spänning på över 110 kilovolt mellan distributionsnätet och stamnätet. Med stöd av den gällande lagstiftningen hör sådana regionala och lokala nät på över 110 kilovolt som inte är anslutningsledningar enbart på basis av spänningsnivån till stamnätinnehavarens utvecklingsansvar.

I 7 § i elmarknadslagen ställs ett krav på stamnätinnehavaren enligt elmarknadsdirektivet, enligt vilket stamnätinnehavaren ska äga det stamnät som den driver och uppfylla kravet på faktisk åtskillnad. Med faktisk åtskillnad (effective unbundling, även känd som åtskillnad på ägande) avses stamnätinnehavarens företagsstruktur, genom vilken sådan beslutanderätt om stamnätet eller stamnätinnehavaren som grundar sig på ägande eller annan rätt av producenter och försäljare av el eller naturgas har förhindrats. I Finland finns för närvarande en nätinnehavare som certifierats som stamnätinnehavare, Fingrid Oyj.

Fingrid Oyj har i sitt utvecklingsarbete prioriterat sin omfattande utvecklingsplan för det riksomfattande nätet och sammanlänkningarna och prioriterat resurser uttryckligen för dessa ändamål. Genomförandet av enskilda regionala eller lokala ledningsprojekt som är centrala med tanke på industriella investeringar i ren teknik och i städernas energiproduktion i omställningen till ren energi har fördröjts som sekundära projekt med tanke på den riksomfattande utvecklingen.

Elmarknadslagen möjliggör också certifiering av andra nätinnehavare som stamnätinnehavare, men i praktiken har inga andra stamnätinnehavare grundats, eftersom kraven på faktisk åtskillnad är så stränga att de inte gör det möjligt för andra företag inom energisektorn att vara stamnätinnehavare eller -ägare eller annars begränsar deras möjligheter att bedriva affärsverksamhet inom andra sektorer i energibranschen. De krav som ställs på stamnätinnehavaren har också i praktiken inneburit att inte heller företag inom andra sektorer har varit beredda att bygga stamnät och ansöka om nättillstånd för stamnätinnehavare. På grund av den reglering som baserar sig på EU-lagstiftningen har stamnätsaffärsverksamheten således i Finland kommit att utgöra ett faktiskt monopol för Fingrid Oyj, även om elmarknadslagen inte förutsätter detta.

Med stöd av vad som anförts ovan är det således nödvändigt att göra det möjligt för distributionsnätinnehavarna att bygga och driva ett regionalt och lokalt nät med en spänning på över 110 kilovolt som en del av ett högspänningsdistributionsnät.

I fråga om den riksomfattande elöverföringen finns det däremot inget behov av att göra ändringar i bestämmelserna om ansvaret för utvecklandet av nätet. Enligt det mål som uttrycks i motiveringen till elmarknadslagen bör man genom stamnätinnehavarens skyldighet att utveckla nätet säkerställa att stamnätets överföringskapacitet är tillräcklig för att bevara det finländska fastlandet som ett budområde för elhandeln. Det är således naturligt att utveckla den riksomfattande elöverföringen via en stamnätinnehavare.

2.2 Utveckling av nät som betjänar havsbaserad vindkraft

Lagen om havsbaserad vindkraft i den ekonomiska zonen och de lagar som har samband med den har trätt i kraft den 1 januari 2025. Enligt den nya 3 a § i lagen om Finlands ekonomiska zon ska i fråga om konstgjorda öar, konstruktioner och anläggningar som uppförs i den ekonomiska zonen samt rör och kablar som installeras eller används i samband med verksamheten tillämpas Finlands och Europeiska unionens lagstiftning om el- och gasmarknaden. Syftet med lagarna är att främja havsbaserad vindkraft i den ekonomiska zonen, förtydliga bestämmelserna om projekt för havsbaserad vindkraft i den ekonomiska zonen och säkerställa att rättigheter att utnyttja havsbaserad vindkraft beviljas på ett jämligt, transparent och förutsägbart sätt. Ett syfte är också att bestämmelserna om projekt för havsbaserad vindkraft inom Finlands territorialvatten respektive den ekonomiska zonen inte ska avvika från varandra, om det inte finns något motiverat skäl till detta.

Enligt 44 § i elmarknadslagen hör till den systemansvariga stamnätsinnehavarens ansvarsområde rikets territorium med undantag för landskapet Åland. Till Finlands territorium hör förutom landområden även Finlands territorialvatten. Finlands ekonomiska zon är däremot ett internationellt havsområde som finska staten har rätt att utnyttja ekonomiskt. Den ekonomiska zonen hör således enligt den gällande lagen inte till den systemansvariga stamnätsinnehavarens ansvarsområde.

Enligt 14 § i elmarknadslagen ska projekttillstånd begäras hos ministeriet för byggande av en elledning med en nominell spänning på minst 110 kilovolt vilken sträcker sig över riksgränsen. Förfarandet med projekttillstånd tillämpas dock inte på byggande av elledningar som leder från den ekonomiska zonen till en annan stat eller till en annan stats ekonomiska zon.

För att den vindkraftsproduktion som eventuellt uppstår i den ekonomiska zonen ska kunna utnyttjas är det nödvändigt att utvidga den systemansvariga stamnätsinnehavarens ansvarsområde så att det också gäller anslutning av den vindkraft som byggs i den ekonomiska zonen till stamnätet. Det är nödvändigt att utsträcka förfarandet med projekttillstånd till att omfatta byggandet av elledningar som leder från Finlands ekonomiska zon till en annan stat eller till en annan stats ekonomiska zon för att man ska kunna säkerställa att Finlands rätt att utnyttja den ekonomiska zon som hör till Finland kvarstår under Finlands kontroll.

2.3 Anslutning av produktionen till elnätet

2.3.1 EU-lagstiftningen

Enligt artikel 30 i elmarknadsdirektivet ska medlemsstaterna utse, eller ålägga företag som äger eller är ansvariga för distributionssystem att utse, en eller flera systemansvariga för distributionssystem, för en tid som medlemsstaterna själva bestämmer med beaktande av effektivitet och ekonomisk balans. Enligt artikel 43.1 i direktivet ska medlemsstaterna säkerställa att varje företag som äger ett överföringssystem ska agera som systemansvarig för överföringssystemet.

I mål C-439/06, Citiworks, har EU-domstolen slagit fast att bestämmelsen om tredjepartstillträde i elmarknadsdirektivet 2003/54/EG ska tolkas så, att den utgör hinder för en sådan bestämmelse i tysk lagstiftning som befriar vissa systemansvariga för energiförsörjningssystem från skyldigheten att ge tredje parter fritt tillträde till dessa system på den grunden att dessa system är belägna på sammanhörande verksamhetsområden och till övervägande del används för leverans av energi inom det egna företaget och till närstående företag. Domstolen har ansett att en medlemsstat inte kan låta bli att utse en verksamhetsutövare

som driver ett elnät till systemansvarig som ansvarar för att skyldigheterna enligt direktivet fullgörs, om inte direktivet innehåller en grund för detta (dom C-439/06, Citiworks, punkt 55). Å andra sidan har domstolen motiverat sin ståndpunkt genom definitionerna av överföringssystem och distributionssystem i direktivet. Enligt domstolen följer av dessa definitioner att ett överföringssystem utgör ett system för transport av el som är sammanlänkat med högspänningsnät samt nät med extra hög spänning för tillhandahållande till slutförbrukare eller distributörer, och vidare att ett distributionssystem utgör ett system med högspännings-, mellanspännings- och lågspänningsnät för transport av el till grossister eller slutförbrukare. Domstolen har vidare ansett att det i direktiv 2003/54, vad beträffar förvaltningen av och syftet med överförings- och distributionssystemen, preciseras att elen i båda typerna av system överförs för att tillhandahållas men att själva leveransen inte ingår (dom C-439/06, Citiworks, punkterna 46 och 51). Enligt artikel 2.28 i elmarknadsdirektivet avses med distribution transport av el i system med högspännings-, mellanspännings- och lågspänningsnät för tillhandahållande till kunder, men inte leverans. Enligt punkt 1 avses med kund en grossist eller slutkund av el. På basis av dom C-439/06, Citiworks kan det anses att sådana elnät där el inte levereras till grossister eller slutförbrukare inte omfattas av elmarknadsdirektivets bestämmelser om distributionssystem och skyldigheten att ordna tillträde till systemet.

Domstolen har också behandlat kriterierna för att utse systemansvariga för distributionssystem i domarna C-262/17, C-263/17 och C-273/17, Solvay Chimica Italia m.fl., C-31/18, Elektrorazpredelenie Yug och C-293/23, ENGIE Deutschland GmbH⁹.

2.3.2 Nationell lagstiftning

Enligt 4 § i elmarknadslagen får elnätsverksamhet utövas i elnät i Finland endast med Energimyndighetens tillstånd (*elnätstillstånd*). Tillståndsplikten omfattar dock inte elnätsverksamhet där endast en fastighets eller en motsvarande fastighetsgrupps interna elleveranser sköts med hjälp av elnätet. Projektstillstånd för byggande av högspänningsledning enligt 14 § behövs inte heller för byggande av en intern elledning i en fastighet eller i en motsvarande fastighetsgrupp. Enligt elmarknadslagen är en fastighet eller motsvarande grupp av fastigheter en enhet inom vilken en anslutning kan innehålla förbrukning, produktion och energilagringsanläggningar utan att eldistributionen mellan dessa bildar reglerad nätverksamhet.

Enligt 3 § 5 punkten i elmarknadslagen avses med anslutningsledning en enhetlig helhet som består av en elledning och andra elanläggningar och elutrustningar som behövs för anslutning till elnätet och genom vilken till elnätet för en eller flera abonnenter ansluts ett eldriftsobjekt, en eller flera till varandra kopplade energilagringsanläggningar, ett eller flera kraftverk eller ett eller flera kraftverk och en eller flera till dem kopplade energilagringsanläggningar. Definitionen av anslutningsledning gör det möjligt att till exempel ansluta flera separata vindkraftverk eller vindkraftsparker till elnätet med en gemensam anslutningsledning.

Byggande och drift av en anslutningsledning är inte tillståndspliktig nätverksamhet, och på anslutningsledningen tillämpas inte de allmänna skyldigheter som gäller nätinnehavare. Anslutningsledningarna omfattas således av fri konkurrens. En sund och fungerande konkurrens på elmarknaden kräver att de konkurrerande elaffärsverksamheterna är företagsekonomiskt lönsamma och att de inte stöds genom monopolfunktioner. Nätinnehavarens skyldigheter och rättigheter i fråga om elnätsverksamheten enligt elmarknadslagen gäller inte dessa

⁹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/sv/TXT/?uri=CELEX:62023CJ0293>

konkurrensutsatta elnät. Byggandet av anslutningsledningarna betalas av abonnenterna och underhållskostnaderna eller andra kostnader för ledningarna täcks inte med överföringstariffen.

De delar av nätet som uteslutande betjänar anslutning av elproduktionen är med stöd av de nuvarande bestämmelserna anslutningsledningar, även om de är i nätinnehavarens besittning. De räknas således inte in i nätinnehavarens nättillgångar och de ger inte någon avkastning enligt bestämmelserna. Anslutningsledningar omfattas inte heller av anslutningsskyldigheten enligt 20 § i elmarknadslagen.

I Energimyndighetens förvaltningspraxis har den nuvarande definitionen av anslutningsledning tolkats så att det avgörande för huruvida anslutningsledningen omfattas av tillståndspliktig nätverksamhet inte är vilken aktör som driver eller innehar anslutningsledningen. De nuvarande bestämmelserna har gett elproducenterna en rätt omfattande möjlighet att själva bygga nätdelar som betjänar anslutningen av produktionen, vilket har påskyndat utvecklingen av elledningar som betjänar produktionsanläggningar för förnybar energi och på så sätt främjat en ren omställning.

Enligt regeringsprogrammet för statsminister Orpos regering ändras elmarknadslagen så att det blir möjligt för elnätsbolag att föra samman vindkraftverkens anslutningsledningar. Genomförandet av regeringsprogrammet förutsätter således att nätinnehavarens utvecklingsansvar och bestämmelserna om tillståndsplikt för nätverksamhet ändras så att också sådana delar av nätinnehavarens elnät som enbart betjänar anslutning av produktionen kan omfattas av tillståndspliktig nätverksamhet.

2.4 Aktiva kunder och energisammanslutningar

2.4.1 EU-lagstiftningen

Enligt artikel 30 i elmarknadsdirektivet ska medlemsstaterna utse, eller ålägga företag som äger eller är ansvariga för distributionssystem att utse, en eller flera systemansvariga för distributionssystem, för en tid som medlemsstaterna själva bestämmer med beaktande av effektivitet och ekonomisk balans. Enligt artikel 43.1 i direktivet ska medlemsstaterna säkerställa att varje företag som äger ett överföringssystem ska agera som systemansvarig för överföringssystemet. I mål C-439/06, Citiworks har domstolen ansett att en medlemsstat inte kan låta bli att utse en verksamhetsutövare som driver ett elnät till systemansvarig som ansvarar för att skyldigheterna enligt direktivet fullgörs, om inte direktivet innehåller en grund för detta (dom C-439/06, Citiworks, punkt 55). Domstolen har också behandlat kriterierna för att utse systemansvariga för distributionssystem i domarna C-262/17, C-263/17 och C-273/17, Solvay Chimica Italia m.fl., C-31/18, Elektrorazpredelenie Yug och C-293/23, ENGIE Deutschland GmbH.

I artikel 6 i elmarknadsdirektivet föreskrivs det om tredje parts tillträde till systemen. Enligt artikeln ska medlemsstaterna säkerställa att det införs en ordning för tredje parts tillträde till överförings- och distributionssystemen grundad på offentliggjorda tariffer, som ska gälla för alla kunder samt tillämpas objektivt och utan diskriminering mellan systemanvändarna. Bestämmelsen tillämpas också på medborgarenergigemenskaper som förvaltar distributionssystem.

Enligt artikel 2.11 i elmarknadsdirektivet avses med medborgarenergigemenskap en juridisk person som a) baseras på frivilligt och öppet deltagande och som de facto kontrolleras av medlemmar eller delägare, som är fysiska personer, lokala myndigheter, däribland kommuner, eller små företag, b) har som främsta mål är att ge sina medlemmar eller delägare eller det

närområde där det är verksamt miljömässiga, ekonomiska eller sociala samhällsfördelar, snarare än att generera ekonomisk vinst, och c) får delta i produktion, inklusive från förnybara energikällor, distribution och leverans, förbrukning, aggregering, energilagring, energieffektivitetstjänster eller, laddningstjänster för elfordon eller tillhandahålla andra energitjänster till sina medlemmar eller delägare.

I artikel 16 i elmarknadsdirektivet finns närmare bestämmelser om det regelverk som möjliggör sådana medborgarenergigemenskaper. Genom direktiv (EU) 2018/2001 om främjande av användningen av energi från förnybara energikällor (nedan *RED II-direktivet*) åläggs medlemsstaterna dessutom skyldigheter att reglera gemenskaper för förnybar energi, vars definition till stor del motsvarar definitionen av medborgarenergigemenskaper i elmarknadsdirektivet.

De gemenskaper för förnybar energi som avses i artikel 22 i RED II-direktivet och de medborgarenergigemenskaper som avses i artikel 16 i elmarknadsdirektivet gäller enligt definitionen närmast distributionssystem. Sammanslutningar vars främsta syfte är att uppnå miljömässiga, ekonomiska eller sociala fördelar och inte ekonomisk vinst förväntas inte öka sin verksamhet till en industriell nivå där det behövs högspänningsnät.

I artikel 15 i elmarknadsdirektivet föreskrivs det om aktiva kunder. Enligt artikel 2.8 i elmarknadsdirektivet avses med aktiv kund en slutkund, eller en grupp av samarbetande slutkunder, som förbrukar eller lagrar el som producerats inom den egna fastigheten vilken är belägen inom ett avgränsat område, eller egenproducerad eller delad el på andra platser, eller som säljer egenproducerad el eller deltar i flexibilitets- eller energieffektivitetssystem, förutsatt att dessa verksamheter inte är deras huvudsakliga kommersiella verksamhet eller yrkesverksamhet. Enligt artikel 15.1 i elmarknadsdirektivet ska medlemsstaterna säkerställa att slutförbrukarna är berättigade att agera som aktiva kunder utan att omfattas av oproportionella eller diskriminerande tekniska krav, administrativa krav, förfaranden och avgifter samt av nätavgifter som inte är kostnadsbaserade. Bestämmelserna om aktiva kunder tillämpas på kunder som är anslutna till både låg-, mellan- och högspänningsnät. I praktiken bildar aktiva kunder, eller grupper av slutkunder inom ett avgränsat område som dessa bildar, enheter som liknar energigemenskaper och som utöver sin egentliga verksamhet producerar och lagrar el.

Enligt artikel 15.5 i elmarknadsdirektivet ska medlemsstaterna säkerställa att aktiva kunder som äger en energilagringsanläggning, om villkoren är uppfyllda, har rätt till nätanslutning inom rimlig tid efter att en begäran gjorts, och att aktiva kunder som äger en energilagringsanläggning inte påförs dubbla avgifter, däribland nätavgifter, för lagrad el som blir kvar inom deras fastigheter samt när de tillhandahåller flexibilitetstjänster för systemansvariga. Enligt artikel 42.1 i direktivet ska de systemansvariga för överföringssystemen dessutom ha transparenta och effektiva förfaranden för icke-diskriminerande anslutning av nya produktionsanläggningar och energilagringsanläggningar till överföringssystemet. Den icke-diskriminerande behandling av systemanvändare som förutsätts i elmarknadsdirektivet har i rättspraxis ansetts vara en princip som allmänt ska tillämpas på elmarknaden (se mål C-17/03 VEMW m.fl.¹⁰, punkterna 42–46).

I elmarknadsdirektivet föreskrivs dessutom om direktledningar. Enligt artikel 2.41 i elmarknadsdirektivet avses med direktledning antingen en elledning som kopplar samman en enskild produktionsplats med en enskild kund, eller en elledning som kopplar samman en producent och en elleverantör så att dessa direkt kan försörja sina egna fastigheter, dotterbolag och kunder. Enligt artikel 7.1 i direktivet ska medlemsstaterna vidta de åtgärder som är

¹⁰ Dom av den 7 juni 2005, VEMW m.fl., C-17/03, EU:C:2005:362.

nödvändiga för att göra det möjligt för alla producenter och elleverantörer som är etablerade inom deras territorium att leverera till sina egna fastigheter, dotterbolag och kunder genom en direktledning, utan att drabbas av oproportionella administrativa förfaranden eller kostnader, och för alla kunder inom deras territorium att, enskilt eller gemensamt, få leveranser via en direktledning från producenter och elleverantörer. I punkt 3 föreskrivs det dessutom att möjligheten att leverera el genom en direktledning enligt punkt 1 i artikeln inte ska påverka möjligheten att ingå elavtal i enlighet med artikel 6. Enligt punkt 4 får medlemsstaterna utfärda tillstånd att uppföra en direktledning om tillträde till systemet vägras, i den mån det är lämpligt enligt artikel 6, eller om ett tvistlösningsförfarande enligt artikel 60 har inletts. I artikel 6 i direktivet förutsätts det att medlemsstaterna säkerställer tredje parts tillträde till systemet på ett objektivt och icke-diskriminerande sätt. Enligt artikel 6.2 får den systemansvarige för överförings- eller distributionssystemet vägra tillträde till systemet om det saknar nödvändig kapacitet. Vederbörligen motiverade skäl, som särskilt tar hänsyn till artikel 9 och som grundas på objektiva och tekniskt och ekonomiskt motiverade kriterier, ska anges för en sådan vägran.

2.4.2 Nationell lagstiftning

Enligt 4 § i elmarknadslagen får elnätsverksamhet utövas i elnät i Finland endast med Energimyndighetens tillstånd (*elnätstillstånd*). Tillståndsplikten omfattar dock inte elnätsverksamhet där endast en fastighets eller en motsvarande fastighetsgrupps interna elleveranser sköts med hjälp av elnätet. Projekttillstånd för byggande av högspänningsledning enligt 14 § behövs inte heller för byggande av en intern elledning i en fastighet eller i en motsvarande fastighetsgrupp. Enligt elmarknadslagen är en fastighet eller motsvarande grupp av fastigheter en enhet inom vilken en anslutning kan innehålla förbrukning, produktion och energilagransanläggningar utan att eldistributionen mellan dessa bildar reglerad nätverksamhet. De kunder eller den grupp av kunder som har en sådan anslutning utgör ur lagstiftningens synvinkel i praktiken en sådan aktiv kund eller energigemenskap som avses i elmarknadsdirektivet.

Definitionerna av aktiv kund och lokal energisammanslutning ingår i den nationella lagstiftningen i statsrådets förordning om utredning och mätning av elleveranser (767/2021). Enligt 1 kap. 3 och 4 § i förordningen finns eldriftsställena för medlemmarna eller delägarna i en lokal energisammanslutning eller grupp av aktiva kunder inom samma fastighet eller inom en motsvarande fastighetsgrupp och har anslutits till distributionsnätsinnehavarens distributionsnät genom samma anslutning. Dessutom ska sammanslutningens elproduktionsaggregat och energilagransanläggning höra till anslutningen för ovan nämnda fastighet eller fastighetsgrupp. Dessa bestämmelser tillämpas dock inte på högspänningsnät.

Inom ramen för de nuvarande bestämmelserna är det möjligt att bilda en energisammanslutning som överskrider fastighetsgränserna genom en direktlinje. Enligt 3 § 5 a-punkten i elmarknadslagen avses med direktledning en elledning som ansluter en separat produktionsenhet till en separat kund och en elledning som ansluter en producent och en elleverantör till deras egna lokaler, dotterföretag eller kunder för direkt elleverans. Definitionen motsvarar definitionen i artikel 2.41 i elmarknadsdirektivet. Enligt 13 § 2 a-punkten i elmarknadslagen kan någon annan än distributionsnätsinnehavaren inom distributionsnätsinnehavarens ansvarsområde bygga en direktledning genom vilken småskalig elproduktion ansluts till ett eldriftsställe eller till en fastighets eller motsvarande fastighetsgrupps nät. Med hjälp av de nationella bestämmelserna om direktledningar har man strävat efter att främja utnyttjandet av småskalig förnybar elproduktion. Med småskalig elproduktion avses i elmarknadslagen ett kraftverk eller en helhet som utgörs av flera kraftverk med en effekt på högst två megavoltampere.

Enligt 4 § 2 punkten i elmarknadslagen är eldistribution genom en direktledning inte tillståndspliktig elnätverksamhet, om den el som distribueras har producerats vid småskalig elproduktion. På en direktledning tillämpas inte heller elmarknadslagens allmänna skyldigheter som gäller distributionsnätsinnehavare. En direktledning får dock inte bilda en slinga till elnätet eller mellan elnät och två eller flera eldriftsobjekt som är anslutna till distributionsnätet kan inte kombineras med varandra.

I samband med den ändring av elmarknadslagen som gällde direktledningar bedömdes det att de negativa effekter som slutförbrukare och lokala energikooperativ som utnyttjar direktledningar har på prissättningen av den avståndsoberoende eldistributionen, nivån på distributionspriserna i glesbygden och tillgången till nättjänster, leveranssäkerheten i distributionsnäten samt elsäkerheten är obetydliga och kan kontrolleras när rätten att bygga direktledningar har begränsats till anslutning av småskalig elproduktion till ett eldriftsställe eller till en fastighets eller en motsvarande fastighetsgrupps nät (RP 265/2020 rd, s. 42).

Verksamhetsmöjligheterna för aktiva kunder, grupper som dessa bildar eller energisammanslutningar som ansluter sig till högspänningsnät begränsas av att de enligt den gällande lagstiftningen inte kan ansluta annan elproduktion än småskalig elproduktion direkt till ett eldriftsobjekt med en direktledning utanför fastigheten eller en motsvarande fastighetsgrupp. Energilösningar där till exempel en vätgasanläggning kopplas direkt till förnybar produktion av förnybar vätgas med en direktledning på ett sätt som underlättar uppfyllandet av kraven på additionalitet i RED II-direktivet är inte möjliga.

2.5 Slutna distributionsnät

2.5.1 EU-lagstiftningen

Enligt artikel 38 i elmarknadsdirektivet får medlemsstaterna klassificera ett system som distribuerar el inom en geografiskt avgränsad industriell eller kommersiell plats eller en plats där gemensamma tjänster tillhandahålls och som i regel inte levererar el till hushållskunder som ett slutet distributionssystem. En sådan klassificering är möjlig om systemanvändarnas verksamhet eller produktionsprocesser är integrerade av särskilda tekniska skäl eller säkerhetsskäl, eller systemet distribuerar el huvudsakligen till systemets ägare eller den systemansvarige eller till deras anknutna företag. Slutna distributionsnät betraktas inom ramen för direktivet som distributionssystem, men den systemansvarige kan undantas från vissa skyldigheter som anges i direktivet.

I skäl 66 i direktivet konstateras det att när ett slutet distributionssystem används för att skapa optimal effektivitet i en integrerad försörjning som kräver särskilda driftsnormer, eller när ett slutet distributionssystem upprätthålls i första hand för att användas av systemets ägare, bör det vara möjligt att undanta den systemansvarige för distributionssystemet från skyldigheter som skulle utgöra en onödig administrativ börda på grund av det särskilda förhållandet mellan den systemansvarige för distributionssystemet och systemanvändare. Industriområden och kommersiella områden samt områden där gemensamma tjänster tillhandahålls, såsom tågstationer, flygplatser, sjukhus, stora campingplatser med integrerade anläggningar och kemiska industrianläggningar, kan inbegripa slutna distributionssystem på grund av att den verksamhet som bedrivs i dessa anläggningar är av specialiserad karaktär.

2.5.2 Nationell lagstiftning

Elmarknadsdirektivets bestämmelser om slutna distributionsnät har genomförts nationellt i 11 § i elmarknadslagen. Enligt 1 mom. kan elnätstillstånd för slutna distributionsnät på ansökan

beviljas en sökande som utövar elnätsverksamhet i ett distributionsnät eller högspänningsdistributionsnät inom ett geografiskt avgränsat område för industriell verksamhet eller näringsverksamhet eller område där gemensamma tjänster tillhandahålls, när nätet inte levererar el till konsumenter, om

1) driften eller produktionsprocessen hos nätanvändarna av särskilda tekniska skäl eller säkerhetsskäl bildar en gemensam helhet, eller

2) nätet distribuerar el i första hand till nätets ägare eller innehavare eller till ett tillägaren eller innehavaren anknutet företag.

Ordalydelsen i 11 § 1 mom. 1 punkten i elmarknadslagen betonar användarnas behov. Enligt den uppfylls villkoret om driften eller produktionsprocessen hos användarna har integrerats av särskilda tekniska skäl eller säkerhetsskäl. Därför har Energimyndigheten i sin förvaltningspraxis bedömt om de särskilda förutsättningarna för elnätstillstånd för slutna distributionsnät uppfylls och fäst särskild uppmärksamhet vid användarna och deras behov, dvs. huruvida driften eller produktionsprocessen hos användarna bildar en gemensam helhet av särskilda tekniska skäl eller säkerhetsskäl.

På grund av särdragen mellan nätinnehavare och nätanvändare omfattas innehavare av slutna distributionsnät i sin helhet av lindrigare skyldigheter i fråga om utövandet av elnätsverksamhet än andra innehavare av distributionsnät. Med stöd av 62 § i elmarknadslagen är en innehavare av ett slutet distributionsnät befriad från att iakttä elmarknadslagens bestämmelser om kvalitet, utveckling, prissättning, informationsdelning och riskhantering i fråga om flera nättjänster. Dessutom omfattas ett slutet distributionsnät i princip inte av Energimyndighetens tillsyn över prissättningen. Med stöd av 11 § i lagen om tillsyn över el- och naturgasmarknaden (590/2013, nedan *tillsynslagen*) fastställs tillsynsmetoderna för prissättningen för en innehavare av ett slutet distributionsnät endast om en nätanvändare som är ansluten till ett slutet distributionsnät skriftligen har begärt att Energimyndigheten fastställer metoderna. Slutna distributionsnät utgör ett begränsat undantag från de allmänna skyldigheterna i fråga om distributionsnätsverksamheten, och som sådana har förutsättningarna för dem tolkats snävt. Elnätstillstånd för slutna distributionsnät har i Finland beviljats sammanlagt fyra nätinnehavare.

Enligt 9 § i elmarknadslagen bestämmer Energimyndigheten i elnätstillståndet för distributionsnätsinnehavare ett geografiskt ansvarsområde för distributionsnätsinnehavaren gällande distributionsnätet. Ansvarsområdena överlappar inte varandra och täcker tillsammans hela landet med undantag för landskapet Åland. Efter det att elnätstillståndet beviljats kan Energimyndigheten av vägande skäl ändra distributionsnätsinnehavarens ansvarsområde. Med distributionsnät avses enligt 3 § 2 punkten i elmarknadslagen ett elnät vars nominella spänning är lägre än 110 kilovolt. Om en innehavare av ett slutet distributionsnät innehar ett nät med en nominell spänning under 110 kilovolt, ska Energimyndigheten således bestämma ett ansvarsområde för innehavaren av det slutna distributionsnätet. Eftersom ansvarsområdena inte kan överlappa varandra, minskar det ansvarsområde som bestämts för innehavaren av ett slutet distributionsnät alltid ansvarsområdet för den distributionsnätsinnehavare som är verksam i området på motsvarande sätt.

Enligt 19 § i elmarknadslagen omfattar nätinnehavarens utvecklingsskyldighet skyldighet att upprätthålla, driva och utveckla förbindelserna till andra nät i enlighet med de föreskrivna kraven på elnätsverksamhet och nätanvändarnas rimliga behov. Med tanke på den gällande lagstiftningen är det således innehavaren av ett slutet distributionsnät som ansvarar för nätets förbindelser till andra nät. En sådan ledning som ansluter ett slutet distributionsnät till det publika nätet kan till sin karaktär vara mycket lik en anslutningsledning som förenar

eldriftsobjekt som finns inom en enskild fastighet eller en motsvarande fastighetsgrupp med nätinnehavarens nät. Den sammanlänkning som innehavaren av ett slutet distributionsnät ansluter till det publika nätet är dock inte en anslutningsledning, utan en ledning som förenar nätinnehavarnas nät. Således har innehavaren av ett slutet distributionsnät inte rätt att bygga en sammanlänkning på över 110 kilovolt till stamnätet utan att innehavaren av det slutna distributionsnätet bör utses till stamnätsinnehavare och uppfylla villkoren för åtskillnad av ägande. Om ett slutet distributionsnät tekniskt-ekonomiskt förutsätter byggande av en sammanlänkning med en spänning på över 110 kilovolt, omfattas det enligt de nuvarande bestämmelserna av stamnätsinnehavarens utvecklingsskyldighet.

2.6 Avtal om flexibel anslutning

2.6.1 EU-lagstiftningen

Enligt artikel 42.1 i elmarknadsdirektivet ska den systemansvarige för överföringssystemet inrätta och offentliggöra transparenta och effektiva förfaranden för icke-diskriminerande anslutning av nya produktionsanläggningar och energilagringsanläggningar till överföringssystemet. Enligt artikel 42.2 andra stycket påverkar inte första stycket möjligheten för systemansvariga för överföringssystem att begränsa den garanterade anslutningskapaciteten eller erbjuda anslutningar som omfattas av driftsmässiga begränsningar för att säkerställa att nya produktionsanläggningar eller energilagringsanläggningar blir ekonomiskt effektiva, förutsatt att sådana begränsningar har godkänts av tillsynsmyndigheten. Tillsynsmyndigheten ska säkerställa att eventuella begränsningar av garanterad anslutningskapacitet eller driftsmässiga begränsningar införs på grundval av transparenta och icke-diskriminerande förfaranden och inte skapar oskäligen hinder för marknadstillträde. I de fall då produktionsanläggningar eller energilagringsanläggningen står för kostnaderna för säkerställande av obegränsad anslutning ska inga begränsningar tillämpas.

Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1711 om EU:s reformerade elmarknadsmodell, som antogs i juni 2024, innehåller bestämmelser om flexibla anslutningsavtal. Medlemsstaterna ska sätta i kraft de bestämmelser i lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa direktivet senast den 17 januari 2025. Enligt artikel 2.24c avses med avtal om flexibel anslutning en uppsättning överenskomna villkor för anslutning av elkapacitet till nätet som inkluderar villkor för att begränsa och kontrollera inmatning av el till och uttag av el från överföringsnätet eller distributionsnätet.

Enligt skäl 15 i det reformerade elmarknadsdirektivet bör nätanvändare som begär nätanslutning i områden där elnäten har begränsad eller ingen nätkapacitet kunna dra nytta av att upprätta ett icke-fast, flexibelt anslutningsavtal. Ett sådant anslutningsavtal skulle exempelvis beakta energilagring eller begränsa den tid under vilken ett kraftverk kan tillföra el till nätet eller den kapacitet som kan exporteras, vilket möjliggör en partiell anslutning.

Enligt den nya artikel 6a som fogats till direktivet ska tillsynsmyndigheten, eller en annan behörig myndighet om en medlemsstat har föreskrivit detta, utarbeta en ram för systemansvariga för överföringssystem och systemansvariga för distributionssystem i syfte att erbjuda möjlighet att ingå avtal om flexibel anslutning i områden där det finns begränsad eller ingen nätkapacitet för nya anslutningar, som offentliggörs i enlighet med artikel 31.3 i direktivet och artikel 50.4a första stycket i förordning (EU) 2019/943. I enlighet med artikel 31.3 i elmarknadsdirektivet och artikel 50.4a första stycket i elhandelsförordningen hänvisas det till skyldigheten för systemansvariga för överföringssystem att offentliggöra information om tillgänglig kapacitet för nya anslutningar inom sina verksamhetsområden, inbegripet den kapacitet som är föremål för begäran om anslutning och möjligheten till flexibel anslutning i överbelastade områden.

Enligt artikel 6a i det reformerade elmarknadsdirektivet ska tillsynsmyndighetens ram säkerställa att

- flexibla anslutningar normalt sett inte fördröjer nätförstärkningarna i de identifierade områdena,
- en övergång från avtal om flexibel anslutning till avtal om fast anslutning när nätet väl har utvecklats säkerställs på grundval av fastställda kriterier, och
- för områden där tillsynsmyndigheten eller en annan behörig myndighet om en medlemsstat har föreskrivit detta, anser att nätutveckling inte är den effektivaste lösningen, i relevanta fall möjliggöra avtal om flexibel anslutning i som en permanent lösning, inbegripet för energilagring.

Vidare får ramen säkerställa att avtal om flexibel anslutning anger åtminstone följande:

- Den maximala fasta inmatningen och det maximala fasta uttaget av el från och till nätet, samt den ytterligare flexibla inmatnings- och uttagskapacitet som kan kopplas in och differentieras genom tidsblock under året.
- De nätavgifter som gäller för både den fasta och den flexibla inmatnings- och uttagskapaciteten.
- Den överenskomna löptiden för avtalet om flexibel anslutning och det förväntade datumet för beviljande av anslutning till hela den begärda fasta kapaciteten.

Systemanvändaren som ansluter genom en flexibel nätanslutning ska vara skyldig att installera ett effektergleringssystem som är certifierat av en bemyndigad certifierare.

2.6.2 Nationell lagstiftning

Enligt 18 § i elmarknadslagen ska nätinnehavare tillhandahålla parterna på elmarknaden sina elnätstjänster på ett jämlikt och icke-diskriminerande sätt. Tjänster får inte tillhandahållas på villkor som är ogrundade eller som uppenbarligen begränsar konkurrensen inom elhandeln.

Enligt 20 § 1 mom. i elmarknadslagen ska nätinnehavaren på begäran och mot skälig ersättning till sitt elnät ansluta de eldriftsobjekt, kraftverk och energilagringsanläggningar inom sitt verksamhetsområde som uppfyller de tekniska kraven. Anslutningsvillkoren och de tekniska kraven ska vara öppna, objektiva och icke-diskriminerande och beakta elsystemets driftsäkerhet och effektivitet.

Enligt 24 § 1 mom. i elmarknadslagen ska försäljningspriserna och försäljningsvillkoren för nättjänsterna samt grunderna för hur de bestäms vara objektiva och icke-diskriminerande för alla nätanvändare. Undantag från dem får göras endast av särskilda skäl. Försäljningsvillkor som riktas till konsumenter ska dessutom meddelas på ett klart och lättbegripligt språk och får inte omfatta sådana hinder för konsumenternas utövande av sina rättigheter som inte följer direkt av avtal.

Energimyndigheten har i sin förvaltningspraxis ansett att när nätinnehavaren utöver den normala fasta anslutningseffekten erbjuder kunden flexibel tilläggseffekt enligt nätinnehavarens användningssituation i övrigt, är det fråga om en tjänst som avviker från det normala till den del nätinnehavaren med kunden avtalar om genom vilka gemensamma åtgärder nätverkets

nuvarande kapacitet effektivare kan utnyttjas för kundens behov innan åtgärderna för att stärka nätet blir klara. Med andra ord är det fråga om en tilläggstjänst som kunden begär.

Myndigheten har ansett att om en kund med avvikelse från andra kunder erbjuds eller tillåts använda mer effekt än vad det gällande anslutningsavtalet berättigar till, kan det vara fråga om tillhandahållande och prissättning av tjänster i strid med principerna om jämlikhet och icke-diskriminering i 18, 20 och 24 § i elmarknadslagen. Således har myndigheten ansett att det med kunden alltså på normalt sätt först ska ingå ett (tilläggs-)anslutningsavtal om den (tilläggs-)anslutningseffekt som kunden behöver och om den sannolika tidtabellen för att stärka nätet, varefter kunden har möjlighet att till fullo och normalt använda den effekt som anges i anslutningsavtalet. Samtidigt kan man dock komma överens om andra nödvändiga villkor och åtgärder för att på ett säkert sätt tillgodose kundens specialbehov inom ramen för elnätets överföringskapacitet.

Inom ramen för den gällande lagstiftningen ska nätbolagen alltså i jämlikhetens namn i praktiken erbjuda sina kunder endast ett slags anslutningsavtal. Nätbolagen kan tillhandahålla en tjänst som motsvarar en flexibel anslutning som tilläggstjänst till sådana kunder med vilka nätbolaget redan har ingått ett sedvanligt anslutningsavtal. Då ska det i praktiken ingå två separata avtal om anslutningen, ett anslutningsavtal och ett serviceavtal där det avtalas om särskilda villkor som möjliggör en tidigare flexibel användning av anslutningen. Om bestämmelser om avtal om flexibel anslutning tas in i lagen, förtydligar detta rättsläget med tanke på möjligheten att avtala om motsvarande flexibla anslutningsarrangemang direkt genom ett enda avtal. Dessutom behövs närmare bestämmelser om flexibla anslutningar för att man även i övrigt ska kunna säkerställa jämlika serviceprinciper mellan abonnenterna, om avtal om flexibel anslutning börjar utarbetas i större utsträckning.

I 20 a § 2 mom. i elmarknadslagen ingår redan en bestämmelse som baserar sig på artikel 42 i elmarknadsdirektivet och enligt vilken elnätsbolaget i stamnätet och högspänningsnätet kan ingå ett avtal om flexibel anslutning för anslutning av kraftverk och energilagringsanläggningar som avviker från normal anslutningsavtalspraxis. Enligt 20 a § 2 mom. i elmarknadslagen får det i stamnätsinnehavares och högspänningsdistributionsnäts innehavares villkor för anslutning av kraftverk och energilagringsanläggningar för att påskynda anslutningen och säkerställa den anslutna enhetens ekonomiska effektivitet ställas upp sådana begränsningar för en anslutningspunkts garanterade effekt som avviker från allmän anslutningspraxis eller uppställa driftsmässiga begränsningar för anslutningen, om anslutningen inte är möjlig inom normal tidsplan på grund av otillräcklig överföringskapacitet eller utan att försämra nätets driftsäkerhet. Begränsningen ska dock inte tillämpas om abonnenten står för sådana kostnader för säkerställande av anslutningen som inte kan anses omfattas av utvecklingsskyldigheten enligt 19 §. Någon motsvarande bestämmelse finns dock inte i fråga om förbrukningsanslutningar.

Enligt 52 a § 1 mom. i elmarknadslagen ska distributionsnätsinnehavaren i mån av möjlighet utnyttja flexibilitetstjänster för att effektivera driften och utvecklingen av sitt distributionsnät samt för att hantera överföringsbegränsningar vid överföringar inom sitt ansvarsområde eller över ansvarsområdets gränser. Distributionsnätsinnehavaren ska anskaffa flexibilitetstjänsterna i ett öppet, icke-diskriminerande och marknadsbaserat förfarande. Anskaffningsvillkoren för flexibilitetstjänster ska vara jämlika och icke-diskriminerande för producenterna av flexibilitetstjänster, och i dem får inte ingå villkor som är ogrundade eller uppenbarligen begränsar konkurrensen. Anskaffningsvillkoren för flexibilitetstjänster ska främja genomförandet av energieffektivitetsåtgärder och kostnadseffektiviteten. Villkoren ska publiceras. Distributionsnätsinnehavaren ska publicera tillräckliga uppgifter om behovet av flexibilitet samt om den anskaffade och aktiverade flexibilitetskapaciteten. Enligt 3 mom. får Energimyndigheten på ansökan bevilja distributionsnätsinnehavaren undantag från

anskaffningsskyldigheten enligt 1 mom., om en marknadsbaserad anskaffning av flexibilitetstjänster inte är ekonomiskt effektiv eller om den skulle leda till allvarliga snedvridningar på marknaden eller ökade överföringsbegränsningar.

På grund av 52 a § i elmarknadslagen är distributionsnätinnehavarna alltså trots avtal om flexibel anslutning skyldiga att utnyttja marknadsbaserade flexibilitetstjänster för att effektivisera driften och utvecklingen av sitt distributionsnät, om inte Energimyndigheten har beviljat distributionsnätinnehavaren undantagslov från anskaffningsskyldigheten. Energimyndigheten har ansett att anskaffning av flexibilitetstjänster på marknadsvillkor i praktiken förutsätter att en separat ersättning betalas till den som erbjuder flexibilitetstjänster, och ersättning kan inte beviljas till exempel i form av en permanent nedsättning av nättjänstavgifterna. Närmare bestämmelser om avtal om flexibel anslutning behövs också med tanke på att skillnaden mellan situationer där flexibilitetstjänster används och situationer där ett avtal om flexibel anslutning används förblir tydlig.

2.7 Anslutningens maximala effekt

2.7.1 EU-lagstiftningen

I artikel 8 i elmarknadsdirektivet föreskrivs det om tillståndsförfarande för ny kapacitet. Enligt artikel 8.1 ska medlemsstaterna vid anläggning av ny produktionskapacitet använda ett tillståndsförfarande som ska genomföras enligt objektiva, transparenta och icke-diskriminerande kriterier. Enligt artikel 8.2 ska medlemsstaterna fastställa kriterier för beviljandet av tillstånd att anlägga produktionskapacitet på deras territorium. Vid fastställandet av lämpliga kriterier ska medlemsstaterna ta hänsyn till bland annat säkerhet och tillförlitlighet i elsystemet, elinstallationer och tillhörande utrustning.

I artikel 6 i direktivet föreskrivs det om tredje parts tillträde till systemen. Enligt artikel 6.1 ska medlemsstaterna säkerställa att det införs en ordning för tredje parts tillträde till systemen grundad på offentliggjorda tariffer, som ska gälla för alla kunder samt tillämpas objektivt och utan diskriminering mellan systemanvändarna. Medlemsstaterna ska säkerställa att dessa tariffer, eller de metoder som använts för att beräkna dem, är godkända i enlighet med artikel 59 innan de träder i kraft samt att tarifferna – och metoderna om endast dessa har godkänts – offentliggörs innan de träder i kraft. Enligt artikel 59.7 i direktivet kan tillsynsmyndighetens behörighet i fråga om villkoren för anslutning och tillträde till nationella nät omfatta antingen fastställande eller godkännande av villkoren. Enligt skäl 81 i direktivet bör tillsynsmyndigheterna kunna fastställa eller godkänna tariffer eller beräkningsmetoder för tariffer på grundval av ett förslag från de systemansvariga för överförings- eller distributionssystemet eller på grundval av ett förslag som dessa systemansvariga och nätanvändare kommit överens om. Enligt artikel 6.2 får den systemansvarige vägra tillträde till systemet om det saknar nödvändig kapacitet. Vederbörligen motiverade skäl, som särskilt tar hänsyn till artikel 9 och som grundas på objektiva och tekniskt och ekonomiskt motiverade kriterier, ska anges för en sådan vägran. Medlemsstaterna eller, om en medlemsstat föreskrivit detta, tillsynsmyndigheterna i dessa medlemsstater, ska säkerställa att dessa kriterier tillämpas konsekvent. Enligt skäl 83 i direktivet ska tillsynsmyndigheterna säkerställa att de systemansvariga för överföringssystemen vidtar lämpliga åtgärder bl.a. för att förbättra sitt näts motståndskraft.

I artikel 40 föreskrivs det om uppgifter som åligger systemansvariga för överföringssystem. Enligt artikel 40.1 ska varje systemansvarig för överföringssystem bland annat ansvara för a) att säkerställa systemets långsiktiga förmåga att bemöta rimlig efterfrågan på överföring av el, samt på affärsmässiga villkor driva, underhålla och utveckla säkra, tillförlitliga och effektiva

överföringssystem samt c) att bidra till försörjningstryggheten genom lämplig överföringskapacitet och systemtillförlitlighet.

2.7.2 Nationell lagstiftning

Enligt 45 § i elmarknadslagen ska den systemansvariga stamnätsinnehavaren svara för att Finlands elsystem är tekniskt funktionsdugligt och driftsäkert så att elsystemet fungerar tillförlitligt och säkert samt ha hand om de uppgifter som omfattas av det riksomfattande balanseringsansvaret och om den riksomfattande balansavräkningen på ett ändamålsenligt och för parterna på elmarknaden jämlikt och icke-diskriminerande sätt (systemansvar). Enligt 2 mom. kan den systemansvariga stamnätsinnehavaren ställa sådana villkor för anslutning av kraftverk, energilagringsanläggningar och belastningar samt elnät till elsystemet och för användning av elsystemet och de anslutna kraftverken, energilagringsanläggningarna, belastningarna och elnäten som är nödvändiga för att systemansvaret ska kunna fullgöras. Villkoren kan tillämpas i enskilda fall efter det att Energimyndigheten har fastställt dem i enlighet med 10 § i lagen om tillsyn över el- och naturgasmarknaden. Dessa villkor kan gälla inte bara anslutning av nya abonnenter utan också verksamhet som bedrivs av kunder som redan är anslutna till nätet.

Enligt 5 § i arbets- och näringsministeriets förordning om stamnätsinnehavarens systemansvar (635/2013) ska den systemansvariga stamnätsinnehavaren fastställa den nivå av driftsäkerhet som ska upprätthållas i elsystemet och upprätthålla de tekniska kraven i samband med den i enlighet med Europeiska unionens, regionens och nationens dimensioneringsregler samt med de parter som opererar i elsystemet avtala om förfaranden som säkerställer elsystemets tekniska funktion.

Grundlagsutskottet har i sina utlåtanden GrUU 4/2000 rd och GrUU 62/2002 rd ansett att systemansvaret är en offentlig förvaltningsuppgift enligt 124 § i grundlagen. Utskottet har i sina utlåtanden ansett det nödvändigt att ordna rättsskyddet i fråga om ett beslut om villkoren som den systemansvariga fattat. Enligt utskottet kan detta ordnas till exempel så att tillsynsmyndigheten fastställer villkoren i fråga. Processuellt fattar Energimyndigheten i detta fall sitt beslut på förslag av den systemansvariga stamnätsinnehavaren, som sköter en offentlig förvaltningsuppgift. Den systemansvariga stamnätsinnehavarens personal handlar till denna del under tjänsteansvar. I detta avseende avviker fastställandet av de villkor som omfattas av systemansvaret från fastställandet av nätinnehavarnas övriga villkor.

Enligt artikel 59.7 i elmarknadsdirektivet och skäl 81 som förtydligar den kan tillsynsmyndighetens behörighet i fråga om villkoren för anslutning och tillträde till nationella nät omfatta antingen fastställande eller godkännande av villkoren på grundval av ett förslag från stamnätsinnehavaren. Det nationella förfarandet för fastställande av elsystemets driftsäkerhetsnivå och fastställande av villkoren för systemansvar, där den systemansvariga stamnätsinnehavaren som sköter en offentlig förvaltningsuppgift enligt 124 § i grundlagen inom ramen för sin offentliga förvaltningsuppgift bestämmer den driftsäkerhetsnivå som ska upprätthållas i elsystemet och Energimyndigheten fastställer villkoren på förslag av den systemansvariga stamnätsinnehavaren, ska anses överensstämma med tillsynsmyndighetens behörighet enligt artikel 59.7 i elmarknadsdirektivet.

Nätinnehavarens centrala skyldigheter enligt elmarknadslagen för att möjliggöra elmarknadsparternas tillträde till nätet är utvecklingsskyldighet (19 §), anslutningsskyldighet (20 §) och överföringsskyldighet (21 §). Dessa skyldigheter kompletteras av de allmänna principerna för tillhandahållande av nättjänster enligt 18 § i elmarknadslagen. Enligt dessa principer ska nätinnehavare tillhandahålla parterna på elmarknaden sina elnätstjänster på ett

jämlikt och icke-diskriminerande sätt. Dessutom får tjänster inte tillhandahållas på villkor som är ogrundade eller som uppenbarligen begränsar konkurrensen inom elhandeln.

Nätinnehavarens utvecklingsskyldighet förpliktar nätinnehavaren att för att garantera sina nätanvändare tillgång på el av tillräckligt god kvalitet upprätthålla, driva och utveckla sitt elnät och förbindelserna till andra nät i enlighet med de föreskrivna kraven på elnätsverksamhet och nätanvändarnas rimliga behov.

Den systemansvariga stamnätsinnehavarens utvecklingsskyldighet preciseras dessutom av bestämmelserna om systemansvar i 45 § i elmarknadslagen, som innehåller en skyldighet för den systemansvariga stamnätsinnehavaren att upprätthålla och utveckla sina verksamheter och tjänster inom systemansvaret. Den systemansvariga ska därför tillämpa bestämmelserna i 19 och 45 § i elmarknadslagen parallellt. Utvecklingsskyldigheten innebär att elmarknadens funktion ska granskas med tanke på elmarknaden och elsystemet som helhet samt med tanke på helhetsintresset. Den systemansvarige ska således i enskilda fall fatta beslut med tanke på helhetsintresset av att elmarknaden och elsystemet fungerar, vilket inte kan åsidosättas av en enskild marknadsparts intresse.

Med stöd av anslutningsskyldigheten ska nätinnehavaren på begäran och mot skälig ersättning till sitt elnät ansluta de eldriftsobjekt, kraftverk och energilagringsanläggningar inom sitt verksamhetsområde som uppfyller de tekniska kraven. Anslutningsvillkoren och de tekniska kraven ska vara öppna, objektiva och icke-diskriminerande och beakta elsystemets driftsäkerhet och effektivitet.

Med stöd av överföringsskyldigheten ska nätinnehavaren inom gränserna för överföringskapaciteten för sitt elnät, mot skälig ersättning sälja elöverförings- och eldistributionstjänster till dem som behöver sådana. Om elnätets överföringskapacitet inte räcker till för allas behov av överföring, har nätinnehavaren rätt att av skäl som hänför sig till driftsäkerheten begränsa elöverföringen, dvs. hantera överbelastning. Om nätanvändarnas överföringsbehov är rimliga i en situation av överbelastning av överföringskapaciteten, ska nätinnehavaren vara skyldig att höja överföringskapaciteten i nätet för att undanröja flaskhalsen. Om nätinnehavaren försummar detta kan det handla om brott mot bestämmelserna om skyldighet att utveckla nätet.

Nätinnehavaren har rätt att uppställa motiverade begränsningar för den anläggning som ansluts till nätet till exempel i fråga om anslutningseffekten (19 och 20 § i elmarknadslagen). I fråga om den systemansvariga stamnätsinnehavaren kan detta innebära begränsningar för anslutning av större effekter än den största stegvisa effektförändring som elsystemet möjliggör på den grunden att en abonnent med hög effekt inte uppfyller de tekniska kraven för anslutning till nätet och inte utan att driftsäkerheten äventyras kan anslutas till nätet i den storlek som abonnenten föreslår. När tekniska krav ställs ska bland annat elsystemets driftsäkerhet beaktas, vilket äventyras om ett objekt med större effekt än den största stegvisa effektförändring som elsystemet möjliggör ansluts till nätet. Nätinnehavaren är i princip skyldig att utveckla sitt nät för att slopa begränsningarna, men om det inte är möjligt att slopa begränsningen enbart genom utvecklingsåtgärder som gäller det finländska elsystemet eller om en betydande utveckling av nätet för en enda abonnent inte uppfyller kravet på elsystemets driftsäkerhet och effektivitet, kan den begränsning som nätinnehavaren uppställer vara permanent till sin natur.

Anslutningen av anslutningar som överskrider den största tillåtna stegvisa effektförändring som elsystemet tål utan att driftsäkerheten äventyras har begränsats med stöd av de gällande bestämmelserna om utvecklingsskyldighet i 20 § 1 mom. och 19 § i elmarknadslagen. Tills vidare finns det dock ingen rättspraxis om tolkningen av de permanenta storleksbegränsningar

som stamnätsinnehavaren ställt på anslutningarna, så det är å andra sidan möjligt att domstolen tolkar elmarknadslagen på ett sätt som avviker från den standpunkt som framförts. Lagstiftningen bör förtydligas till denna del. För detta talar också ökningen av vindkraftsprojektens storleksklass och särskilt ökningen av havsbaserade vindkraftsprojekt, eventuella nya kärnkraftsprojekt samt behovet av att förtydliga spelreglerna för anslutningar som förenar produktion, förbrukning och lagring särskilt med tanke på vätgasproduktionens behov.

Enligt artikel 8.1 i elmarknadsdirektivet ska medlemsstaterna vid anläggning av ny produktionskapacitet använda ett tillståndsförfarande som ska genomföras enligt objektiva, transparenta och icke-diskriminerande kriterier. Enligt artikel 8.2 ska medlemsstaterna fastställa kriterier för beviljandet av tillstånd att anlägga produktionskapacitet på deras territorium. Vid fastställandet av lämpliga kriterier ska medlemsstaterna ta hänsyn till bland annat säkerhet och tillförlitlighet i elsystemet, elinstallationer och tillhörande utrustning. Enligt artikel 6.1 ska medlemsstaterna säkerställa att ordningen för tredje parts tillträde till systemen tillämpas objektivt och utan diskriminering mellan systemanvändarna. Av kraven i elmarknadsdirektivet följer att medlemsstaternas tillståndsförfarande och anslutningsvillkor för anslutning av ny produktionskapacitet till nätet ska vara teknikneutrala. En medlemsstat kan inte ge en enda produktionsform, såsom kärnkraft, en särställning när det gäller anslutning av produktionskapacitet till elnätet jämfört med andra produktionsformer.

Elmarknadslagen garanterar i princip nätanvändarna och andra kunder tillträde till nätet. Nätinnehavaren har dock inom ramen för de villkor som ställs i 19, 20 och 21 § i elmarknadslagen rätt att begränsa eller till och med helt vägra tillträde till nätet. I 21 b § i elmarknadslagen föreskrivs det att en nätinnehavare som vägrar erbjuda anslutning eller överförings- eller distributionstjänster ska ge relevanta och betydelsefulla uppgifter om skälen till sin vägran. Till vägran ska fogas en uppgift om att nätanvändare, innehavare av energilagringsanläggningar och kunder om de så önskar har möjlighet att föra ärendet till Energimyndigheten för avgörande i tvistlösningsförfarande, samt Energimyndighetens kontaktuppgifter.

I 6 a § i tillsynslagen föreskrivs det om Energimyndighetens uppgifter som tvistlösningsmyndighet. Enligt 1 punkten utgör Energimyndigheten tvistlösningsmyndighet i enskilda ärenden som en nätanvändare, en innehavare av en energilagringsanläggning eller en kund har fört till myndigheten för avgörande sedan en stamnätsinnehavare eller en distributionsnätsinnehavare nekat tillgång till elnätet. I 29 § i tillsynslagen föreskrivs det om behandlingstiden för krav som berör tvistlösningsförfarande och om sökande av ändring i ett beslut som fattas i tvistlösningsförfarande.

Energimyndigheten har således tillsynsbehörighet i efterhand vid tillsynen över de begränsningar av tillträde till nätet som den systemansvariga stamnätsinnehavaren har infört. Stamnätsinnehavaren ska kunna motivera de begränsningar av anslutning som stamnätsinnehavaren tillämpar.

2.8 Projekttillstånd för nationella elledningar

Enligt 14 § 1 mom. i elmarknadslagen ska för byggande av en elledning med en nominell spänning på minst 110 kilovolt projekttillstånd begäras hos Energimyndigheten. Projekttillstånd behövs enligt 2 mom. emellertid inte för byggande av en intern elledning i en fastighet eller i en motsvarande fastighetsgrupp. Enligt 3 mom. bestäms i projekttillståndet inte var elledningen ska dras. Innan projekttillstånd har beviljats behövs inte någon områdesreservering eller kommunens samtycke enligt 17 § i fråga om hur ledningen ska dras.

Enligt 16 § 1 mom. i elmarknadslagen är en förutsättning för att projekttillstånd ska beviljas att elledningen behövs för att trygga elöverföringen.

I 16 § 2 mom. i elmarknadslagen föreskrivs det om projekttillstånd som beviljas utan behovsprövning. Om ansökan inte gäller en elledning som överskrider riksgränsen, ska projekttillstånd trots bestämmelserna i 1 mom. beviljas för 1) en anslutningsledning genom vilken ett eldriftsobjekt, en eller flera till varandra kopplade energilagringsanläggningar, ett eller flera kraftverk, eller ett eller flera kraftverk och en eller flera till dem kopplade energilagringsanläggningar ansluts till närmaste elnät med en nominell spänning på minst 110 kilovolt, 2) en elledning som en distributionsnätsinnehavare bygger inom sitt ansvarsområde eller från sitt ansvarsområde, om elledningen förenar delar av distributionsnätsinnehavarens elnät med varandra eller distributionsnätsinnehavarens elnät med ett annat elnät.

Syftet med förfarandet med projekttillstånd är i första hand att bedöma vilken betydelse projekten för byggande av högspänningsledningar har för elsystemet och elöverföringsbehoven. Tillstånd kan beviljas om en ledning behövs för att trygga elöverföringen. En ny ledning behövs exempelvis när elöverföringen inte skäligen längre kan skötas med ett befintligt nät. En ny elledning som hör till stamnätet behövs för att trygga elöverföringen bland annat i en situation där det uppstår en sådan flaskhals i stamnätet som kan förutsätta att landet delas in i separata budområden för elhandeln. Det kan också vara nödvändigt att bygga en ny ledning för att minska nätförlusterna eller som en reservförbindelse.

I de fall som avses i 16 § 2 mom. i elmarknadslagen behöver den som ansöker om projekttillstånd inte för att få tillstånd särskilt påvisa att byggande av ledningen är nödvändigt på grund av en otillräcklig elöverföringskapacitet eller bristfällig elkvalitet. Trots 1 mom. ska projekttillstånd för det första beviljas för en anslutningsledning genom vilken ett eldriftsobjekt, en eller flera till varandra kopplade energilagringsanläggningar, ett eller flera kraftverk, eller ett eller flera kraftverk och en eller flera till dem kopplade energilagringsanläggningar ansluts till närmaste elnät med en nominell spänning på minst 110 kilovolt. Bedömningen enligt 1 mom. gäller sådana fall där projekttillstånd söks för en ledning som byggs i något annat elnät än det närmaste högspänningsnätet. Vidare ska projekttillstånd trots bestämmelserna i 1 mom. beviljas för en elledning som en distributionsnätsinnehavare bygger inom sitt ansvarsområde eller från sitt ansvarsområde, om elledningen förenar delar av distributionsnätsinnehavarens elnät med varandra eller distributionsnätsinnehavarens elnät med ett annat elnät. Syftet med undantaget är att främja distributionsnätsinnehavarens möjligheter att planera och genomföra de förbindelser till stamnätet som distributionsnätet behöver på ett ändamålsenligt sätt.

I bestämmelserna om projekttillstånd finns särskilda bestämmelser om interna elledningar i en fastighet eller i en motsvarande fastighetsgrupp samt om anslutningsledningar. Däremot har byggandet av direktledningar inte beaktats särskilt i bestämmelserna om projekttillstånd. Med stöd av den gällande lagstiftningen har direktledningar i praktiken inte kunnat bildas på samma nivå som högspänningsnät, eftersom eldistribution genom en direktledning med stöd av 4 § 2 mom. i elmarknadslagen har undantagits från tillståndsplikten endast i det fall att den el som distribueras har producerats vid småskalig elproduktion. Med småskalig elproduktion avses i elmarknadslagen ett kraftverk eller en helhet som utgörs av flera kraftverk med en effekt på högst två megavoltampere. Anslutning av ett så litet kraftverk till ett eldriftsobjekt förutsätter inte byggande av en högspänningsledning.

2.9 Bestämmelser om elledningar och naturgasrör som sträcker sig över riksgränsen

Enligt 14 § 1 mom. i elmarknadslagen ska projekttillstånd begäras hos arbets- och näringsministeriet för byggande av en elledning med en nominell spänning på minst 110 kilovolt vilken sträcker sig över riksgränsen.

Enligt 16 § 1 mom. i elmarknadslagen är en förutsättning för att projekttillstånd ska beviljas att elledningen behövs för att trygga elöverföringen. En förutsättning för att projekttillstånd ska beviljas för en elledning som överskrider riksgränsen är dessutom att byggandet av elledningen också i övrigt är ändamålsenligt med tanke på utvecklingen och ömsesidigheten på elmarknaden.

Lagen om havsbaserad vindkraft i den ekonomiska zonen och de lagar som har samband med den har trätt i kraft den 1 januari 2025. Finlands ekonomiska zon är ett internationellt havsområde som finska staten har rätt att utnyttja ekonomiskt. Syftet med lagen är att främja havsbaserad vindkraft i den ekonomiska zonen. Ett syfte är också att bestämmelserna om projekt för havsbaserad vindkraft inom Finlands territorialvatten respektive den ekonomiska zonen inte ska avvika från varandra, om det inte finns något motiverat skäl till detta.

Finlands ekonomiska zon, som ligger utanför Finlands territorialvatten men som hör till Finlands territorium, är ett internationellt havsområde. Vid utnyttjandet av den ekonomiska zonen ska man beakta Förenta nationernas (FN:s) havsrättskonvention (United Nations Convention on the Law of the Sea, även kallad Unclos, FördrS 49 och 50/1996), i vilken föreskrivs om kuststaters rättigheter och skyldigheter i den ekonomiska zonen.

Enligt artikel 56.1 a i havsrättskonventionen har kuststaten i den ekonomiska zonen suveräna rättigheter i syfte att utforska och utnyttja, bevara och förvalta naturtillgångarna, vare sig dessa är levande eller icke levande, på havsbotten och i dess underlag samt i överliggande vattenområden och vad avser andra verksamheter för ekonomisk exploatering och utforskning av zonen, såsom framställning av energi från vatten, strömmar och vindar. Med stöd av denna punkt har Finland som kuststat suveräna rättigheter att producera havsbaserad vindkraft.

Enligt artikel 56.1 b i havsrättskonventionen har kuststaten i den ekonomiska zonen jurisdiktion enligt tillämpliga bestämmelser i havsrättskonventionen med avseende på i) uppförande och användning av konstgjorda öar, anläggningar och konstruktioner, ii) marinvetenskaplig forskning, iii) skydd och bevarande av den marina miljön. Närmare bestämmelser om byggande finns i artikel 60, enligt vilken kuststaten i den ekonomiska zonen har exklusiv rätt att uppföra samt att bemyndiga och reglera uppförandet, driften och användningen av a) konstgjorda öar, b) anläggningar och konstruktioner för de ändamål som avses i artikel 56 och andra ekonomiska ändamål, c) anläggningar och konstruktioner som kan hindra kuststatens utövande av rättigheter i zonen. Kuststaten har exklusiv jurisdiktion över dessa konstgjorda öar, anläggningar och konstruktioner, inbegripet jurisdiktion i fråga om lagar och andra författningar som gäller tullar, skatter, hälsovård, säkerhet och invandring. Finland har alltså ensamrätt att inom sin ekonomiska zon bygga och reglera havsbaserade vindkraftverk. I artikel 60 ingår också vissa byggnadskrav, såsom att det på behörigt sätt ska informeras om uppförande av konstgjorda öar, anläggningar eller konstruktioner, och att permanenta anordningar som varnar för deras förekomst ska underhållas. Alla anläggningar och konstruktioner som är övergivna eller inte längre används ska avlägsnas för att trygga sjöfartens säkerhet och det ska på behörigt sätt informeras om djup, läge och dimensioner av alla anläggningar eller konstruktioner, som inte avlägsnats i sin helhet.

Det bör dock noteras att kuststaten vid utövande av sina rättigheter och vid fullgörande av sina skyldigheter enligt havsrättskonventionen i den ekonomiska zonen ska ta vederbörlig hänsyn till andra staters rättigheter och skyldigheter och uppträda på ett sätt som är förenligt med bestämmelserna i havsrättskonventionen (artikel 56.2). Till exempel enligt artikel 58.1 åtnjuter alla stater i den ekonomiska zonen, vare sig de är kuststater eller kustlösa stater, med förbehåll för tillämpliga bestämmelser i havsrättskonventionen, de i artikel 87 avsedda friheterna till sjöfart och överflygning, utläggande av undervattenskablar och rörledningar samt annan enligt folkrätten legitim användning av havet i samband med dessa friheter, såsom de som har samband med fartygs och luftfartygs framförande samt skötsel av undervattenskablar och rörledningar och är förenliga med övriga bestämmelser i konventionen.

Exempelvis enligt artikel 79.1 har alla stater rätt att lägga undervattenskablar och rörledningar på kontinentalsockeln i enlighet med bestämmelserna i den artikeln. I Finlands fall omfattar kontinentalsockeln och den ekonomiska zonen geografiskt sett samma område. Med förbehåll för rätten att vidta skäliga åtgärder för undersökning av kontinentalsockeln, för bearbetning av dennas naturtillgångar och för förhindrande, begränsning och kontroll av förorening från rörledningar får kuststaten inte hindra utläggande eller bibehållande av sådana kablar eller rörledningar. Utstakning av rörledningarnas sträckning på kontinentalsockeln måste dock godkännas av kuststaten. Inget i del VI i havsrättskonventionen påverkar kuststatens rätt att fastställa villkor för kablar eller rörledningar som fortsätter in på dess territorium eller i dess territorialhav, eller dess jurisdiktion över kablar och rörledningar som byggs eller används i samband med undersökningen av dess kontinentalsockel eller vid bearbetningen av dennas tillgångar eller i samband med verksamheten på konstgjorda öar, anläggningar och konstruktioner under dess jurisdiktion. Ramvillkoren i den internationella överenskommelsen för byggnader och konstruktioner, såsom havsbaserade vindkraftverk samt kablar och rörledningar som är anslutna till dem, är alltså annorlunda än villkoren för de kablar och rörledningar som inte är anslutna till sådana byggnader och konstruktioner inom Finlands ekonomiska zon som hänför sig till sådant ekonomiskt utnyttjande som avses i artikel 56.

Enligt den nya 3 a § i lagen om Finlands ekonomiska zon ska i fråga om konstgjorda öar, konstruktioner och anläggningar som uppförs i den ekonomiska zonen samt rör och kablar som installeras eller används i samband med verksamheten tillämpas Finlands och Europeiska unionens lagstiftning om el- och gasmarknaden. För närvarande tillämpas förfarandet med projektstillstånd i elmarknadslagen på högspänningsledningar som överskrider riksgränsen, men inte på byggande av högspänningsledningar i anslutning till utnyttjandet av vindkraft som byggts i Finlands ekonomiska zon och som leder till en annan stat eller till en annan stats ekonomiska zon.

Främjandet av en förutsägbar och sporrande verksamhetsmiljö för vindkraftsproduktionen i Finlands ekonomiska zon och territorialvatten förutsätter att havsbaserad vindkraft beaktas till behövliga delar också i elmarknadslagstiftningen.

I 14 § i elmarknadslagen och 12 § i naturgasmarknadslagen föreskrivs det om projektstillstånd för byggande av elledningar med en nominell spänning på minst 110 kilovolt och överföringsrör som överskrider riksgränsen. Enligt 12 § 1 mom. i naturgasmarknadslagen ska för byggande av ett överföringsrör som överskrider riksgränsen ett projektstillstånd sökas skriftligt hos arbets- och näringsministeriet.

Enligt 16 § 1 mom. i elmarknadslagen är en förutsättning för att projektstillstånd ska beviljas att elledningen behövs för att trygga elöverföringen. En förutsättning för att projektstillstånd ska beviljas för en elledning som överskrider riksgränsen är dessutom att byggandet av elledningen också i övrigt är ändamålsenligt med tanke på utvecklingen och ömsesidigheten på

elmarknaden. Enligt 12 § 2 mom. i naturgasmarknadslagen är en förutsättning för att tillstånd ska beviljas att byggandet av ett överföringsrör som överskrider landets gräns är ändamålsenligt med tanke på utvecklingen och ömsesidigheten på naturgasmarknaden. Då tillstånd beviljas ska projektets betydelse för den inre naturgasmarknaden beaktas.

Till skillnad från andra projekttillstånd har det i stället för Energimyndigheten föreskrivits att projekttillstånd för elledningar och överföringsrör för naturgas som överskrider riksgränsen beviljas av arbets- och näringsministeriet, eftersom utlandsförbindelserna har en särställning när det gäller överföringen av el och naturgas. När det gäller naturgas spelar utlandsförbindelserna en viktig roll, eftersom Finland inte har någon nationell naturgasproduktion och andelen produktion av förnybar gas är liten i förhållande till förbrukningen. När det gäller elnäten kopplar utlandsförbindelserna vårt lands elsystem till motsvarande system i grannländerna och därigenom också till systemen i andra länder. Utvecklingen av marknaden och regleringen av den befinner sig i olika skeden i olika länder. Dessutom finns det skillnader i elsystemens säkerhet. Genom tillståndssystemet kan man säkerställa att sammanlänkningen av elsystemen är kontrollerad ur vårt lands synvinkel och inte äventyrar elsystemets funktion och leveranssäkerheten.

Beviljande av projekttillstånd för gränsöverskridande elledningar och överföringsrör för naturgas är i första hand behovsprövning med hänsyn till el- och naturgassystemets behov och tryggheten av leveranssäkerheten. Ministeriets prövningsrätt i fråga om projekttillstånd är omfattande jämfört med normala myndighetsbeslut och är i det närmaste en ändamålsenlighetsprövning. Således har det varit motiverat att styra sökandet av ändring i ministeriets beslut direkt till högsta förvaltningsdomstolen.

Vid bedömningen av projektens ändamålsenlighet med tanke på utvecklingen på el- eller naturgasmarknaden har det ansetts nödvändigt att bedöma åtminstone projektets konsekvenser för Finlands el- eller naturgassystem och el- eller naturgasnät, leveranssäkerheten för el eller naturgas och tryggheten i energiförsörjningen samt utbudet av och priset på el eller naturgas. Vid bedömningen av om kravet på ömsesidighet uppfylls har bedömningen gällt åtminstone på vilken nivå el- eller naturgasmarknaden i ett annat land har öppnats samt förekomsten av ömsesidiga konkurrensbetingelser. Ömsesidiga konkurrensbetingelser berör till exempel tillträde till marknaden, infrastruktur, miljönormer och energisäkerhet. Vid prövningen har man dessutom beaktat EU:s gemensamma politik i förhållande till tredjeländer och projektets betydelse för den inre marknaden för el eller naturgas.

Enligt 67 § 1 mom. i grundlagen avgörs de ärenden som hör till statsrådet vid statsrådets allmänna sammanträde eller vid det ministerium som saken gäller. Vid allmänt sammanträde avgörs vittsyftande och principiellt viktiga ärenden samt sådana andra ärenden vars betydelse kräver det. Närmare bestämmelser om grunderna för hur statsrådets beslutanderätt organiseras utfärdas genom lag. Enligt 12 § 2 mom. i lagen om statsrådet (175/2003) avgörs vid allmänt sammanträde de förslag till avgörande som föreläggs republikens president, regeringens propositioner, berättelser och skrivelser samt statsrådets meddelanden, redogörelser och skrivelser till riksdagen, förordningar av statsrådet liksom sådana ärenden som behandlas inom Europeiska unionen och övriga ärenden vars samhällspolitiska eller ekonomiska betydelse förutsätter det. På grund av den samhällspolitiska och stora ekonomiska betydelsen av projekttillstånd för gränslednings- och gränsrörprojekt bör man överväga att överföra beslutsfattandet om projekttillstånd till statsrådets allmänna sammanträde.

3 Målsättning

Syftet med regeringspropositionen är att revidera elmarknadslagens bestämmelser om stamnät och högspänningsdistributionsnät så att dessa högspänningsnät kan utvecklas och nätanvändarnas anslutningar anslutas till dem på ett sätt som motsvarar de behov av elförbrukning och elproduktion som förutspås växa snabbt. Syftet med propositionen är att i enlighet med regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering förbättra stamnätets och högspänningsdistributionsnätens funktionsduglighet och tillräcklighet som en grund för energiomställningen och som en central finländsk konkurrensfördel. Ett centralt mål är att genom att utveckla regleringen bevara Finland som ett enhetligt budområde för elhandeln.

Genom regeringspropositionen genomförs följande mål i regeringsprogrammet:

- För att möjliggöra investeringar klarlägger man behovet av elöverföring för nationellt viktiga industrikoncentrationer och ser till att elöverföringskostnaderna är skäliga.
- För att minska behovet av att bygga ut stamnätet och för att flaskhalsarna ska få mindre betydelse främjar man sådant byggande där stora investeringsobjekt som förbrukar respektive producerar elektricitet placeras nära varandra så att de inte behöver anslutas till stamnätet.
- Elmarknadslagen ändras så att det blir möjligt för elnätsbolag att föra samman vindkraftverkens anslutningskablar.

Syftet med regeringspropositionen är att förtydliga de ansvar som ingår i skyldigheten att utveckla nätet och anslutningsskyldigheten för stamnätsinnehavare och innehavare av högspänningsdistributionsnät samt bestämmelserna om elnätstillstånd för att den kraftigt ökande elförbrukningen och elproduktionen smidigt ska kunna integreras i elnäten. Ett ytterligare mål är att förtydliga regleringen av elproducenternas egna anslutningsnät och minska den belastning som byggandet av separata anslutningsledningar för elproducenter medför för markägarna, miljön och kolsänkorna. Syftet med propositionen är att underlätta byggande av s.k. direktledningar och hybridanslutningar som omfattar produktion, förbrukning och lagring som utnyttjar direktledningar samt avtal om flexibel anslutning för att främja ökad elproduktion och marknadstillträde för förnybar vätgas. I elmarknadslagen görs också de ändringar som vindkraftsproduktionen inom Finlands ekonomiska zon förutsätter.

4 Förslagen och deras konsekvenser

4.1 De viktigaste förslagen

4.1.1 Utvecklingsansvar för det riksomfattande högspänningsnätet

Utvecklingsansvaret för det riksomfattande enhetliga elnätet ska fortfarande ligga hos stamnätsinnehavaren. Enligt förslaget ska stamnätsinnehavarens utvecklingsansvar i fortsättningen begränsas till utveckling av det riksomfattande sammanlänkade elöverföringsnätet och sammanlänkningar som överskrider riksgården. Till den systemansvariga stamnätsinnehavarens ansvarsområde hör rikets territorium, med undantag för landskapet Åland, och Finlands ekonomiska zon.

Enligt förslaget ska ledningar i ett nät med en spänning på mer än 110 kilovolt inte längre automatiskt betraktas som stamnät, utan en sådan ledning kan också vara ett högspänningsdistributionsnät, om det till sin karaktär är ett lokalt eller regionalt nät.

Som stamnät definieras således ett riksomfattande sammanlänkat elöverföringsnät som består av elledningar med en nominell spänning på minst 110 kilovolt, transformator- och kopplingsstationer och andra anläggningar, med undantag för högspänningsdistributionsnät. Stamnät är dessutom en sammanlänkning med en nominell spänning på minst 110 kilovolt som är i en stamnätsinnehavares besittning. Stamnätet omfattar således inte lokala eller regionala elnät eller elledningar på minst 110 kilovolt som inte överskrider riksgränsen.

4.1.2 Utvecklingsansvar för regionala och lokala högspänningsnät

Det föreslås att definitionen av högspänningsdistributionsnät ändras så, att med högspänningsdistributionsnät avses lokala eller regionala elnät eller elledningar med en nominell spänning på minst 110 kilovolt som inte är anslutningsledningar och som inte sträcker sig över riksgränsen. Distributionsnätsinnehavarna ges möjlighet att bygga och driva ett regionalt eller lokalt nät på 110 kilovolt i egenskap av innehavare av ett högspänningsdistributionsnät.

Det föreslås att 19 § i elmarknadslagen preciseras så att nätinnehavaren inom sitt verksamhetsområde ska upprätthålla, driva och utveckla sitt elnät och förbindelserna till andra nät i enlighet med de föreskrivna kraven på elnätsverksamhet och nätanvändarnas rimliga behov för att garantera sina nätanvändare tillgång på el av tillräckligt god kvalitet. I högspänningsdistributionsnät ska skyldigheten att utveckla nätet gälla ett område där det är tekniskt, ekonomiskt eller markanvändningsmässigt förmånligare för nätanvändarna att ansluta sig till nätinnehavarens nät än till någon annans nät.

Utöver vad som i 19 § föreskrivs om nätinnehavarens utvecklingsskyldighet föreskrivs det i den föreslagna nya 51 a § att en distributionsnätsinnehavare inom sitt verksamhetsområde i enlighet med nätanvändarnas skäligena behov ska utveckla ett nytt högspänningsdistributionsnät, om detta inte är oskäligt med hänsyn till nätinnehavarens tekniska, ekonomiska och organisatoriska resurser eller med hänsyn till nätinnehavarens övriga kunder. Om abonnenten är belägen inom verksamhetsområdet för flera innehavare av högspänningsdistributionsnät eller distributionsnät, inklusive slutna distributionsnät, har alla dessa nätinnehavare skyldighet att utveckla det nya högspänningsdistributionsnätet, men på basis av de tekniska, ekonomiska och organisatoriska förutsättningarna i första hand den nätinnehavare som inom verksamhetsområdet redan har ett högspänningsdistributionsnät. Om det på området inte redan finns en innehavare av ett högspänningsdistributionsnät eller distributionsnät som kan investera i ett nytt elnät, kan det vid behov på ett sådant område beviljas projektstillstånd och ett nytt elnätstillstånd för byggande av en elledning eller ett nytt elnät för en sådan ny aktör som är beredd att investera i en överföringsförbindelse eller ett nytt elnät som behövs för elöverföringen.

I elmarknadslagen föreslås inga ändringar i fråga om distributionsnätsinnehavarnas reglerade monopol. Således fastställs inget ansvarsområde för ett högspänningsdistributionsnät och ingen nätinnehavare har ensamrätt att bygga ett högspänningsdistributionsnät. Elmarknadsdirektivets krav på faktisk åtskillnad ska inte gälla högspänningsdistributionsnät. Ett högspänningsdistributionsnät kan således drivas av verksamhetsutövare som inte uppfyller kraven på oberoende enligt 32 § i elmarknadslagen.

4.1.3 Utveckling av nät som betjänar havsbaserad vindkraft

Till den systemansvariga stamnätsinnehavarens ansvarsområde fogas utöver rikets territorium också Finlands ekonomiska zon. I övrigt följer utvecklingen av nät som betjänar havsbaserad vindkraft motsvarande bestämmelser som vid utvecklingen av nät som betjänar elproduktion på fastlandet.

4.1.4 Anslutning av produktionen till elnätet

Med anslutningsnät för elproduktion avses ett högspänningsdistributionsnät på minst 110 kilovolt som betjänar flera separata kraftverkshelheter, såsom vindkraftsparker (inkl. de energilagransanläggningar som ingår i dem). Distributionsnätsinnehavarna ska också ges möjlighet att utveckla nät eller delar av nät som samlar produktionen.

Det föreslås att utvecklingsskyldigheten inom nätinnehavarens verksamhetsområde preciseras i det föreslagna nya 51 a § 1 mom. så att en innehavare av ett högspänningsdistributionsnät och en distributionsnätsinnehavare ska utveckla sitt elnät för att ansluta två eller flera separata kraftverkshelheter till elnätet i enlighet med nätanvändarnas skäligen behov. Ett nät som samlar produktionen ska betraktas som en del av nätinnehavarens reglerade nätverksamhet och nättillgångar. På grund av nätinnehavarens anslutningsskyldighet kan också ellagransanläggningar och förbrukning anslutas till ett nät som betjänar elproduktionen.

Enligt förslaget ska elproducenter kunna bygga och driva gemensamma nät för anslutning till elproduktionen utan elnätstillstånd. Abonnenterna, eller en tredje part på abonnenternas begäran, kan också för byggande och drift av nät som betjänar elproduktionen grunda ett bolag som kan driva nätet med stöd av tillstånd för innehavare av högspänningsdistributionsnät. På detta sätt bemöts en situation där distributionsnätsinnehavaren inte har teknisk, organisatorisk eller ekonomisk förmåga att investera i den högspänningsledning eller det högspänningsnät som behövs inom verksamhetsområdet.

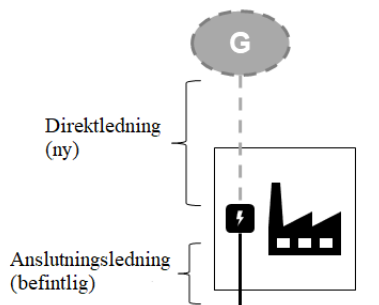
4.1.5 Aktiva kunder och energisammanslutningar

Effektgränsen på två megavoltampere för en direktledning som inte omfattas av tillståndspliktig nätverksamhet slopas. Detta kan i fråga om områden för industriell verksamhet eller näringsverksamhet möjliggöra framtida energilösningar där till exempel en vätgasanläggning skulle kopplas direkt till förnybar produktion med en direktledning för produktion av förnybar vätgas på det sätt som kraven på additionalitet i RED II-direktivet kräver.

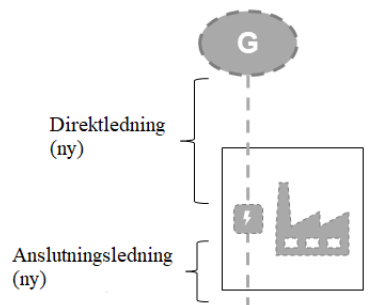
Förslaget till bestämmelser om aktiva kunder och direktledningar bygger på koncepten för fastigheter eller motsvarande fastighetsgrupper enligt 4 § i elmarknadslagen samt slutna distributionsnät. En direktledning kan bildas på de sätt som nämns i 1–3 punkten, förutsatt att produktionsenheterna och de energilagransanläggningar som ansluts till samma direktledning som dem, med undantag av andra elanläggningar i anslutningen inklusive ställverk, är belägna antingen inom samma fastighets eller motsvarande fastighetsgrupps område eller alternativt bildar ett slutet distributionsnät.

En direktledning kan bildas på följande sätt:

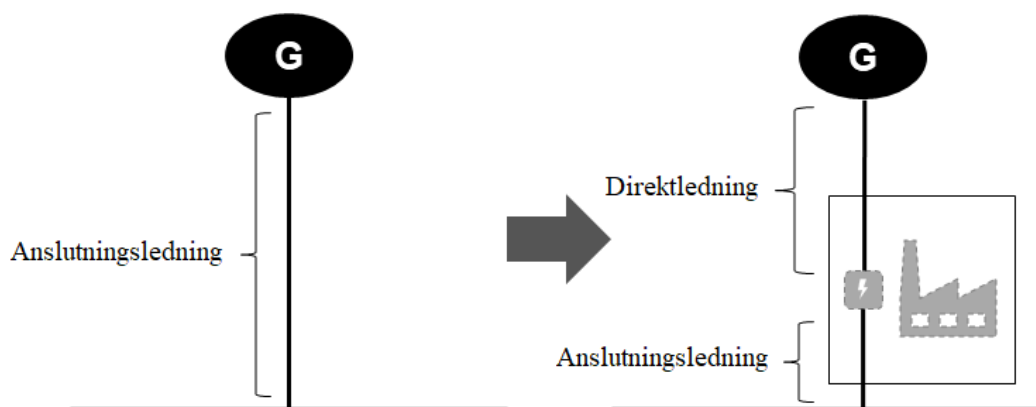
1. Produktionsenheten eller produktionsenheterna ansluts med en direktledning till ett eldriftsobjekt som har anslutits till högspänningsnätet med en anslutningsledning.
2. Produktionsenheten eller produktionsenheterna ansluts med en direktledning till ett eldriftsobjekt, och båda objekten ansluts samtidigt till högspänningsnätet antingen med en gemensam anslutningsledning eller med en anslutningsledning som ägs av det ena objektet.
3. Eldriftsobjektet ansluter sig till en eller flera produktionsenheters befintliga anslutningsledning, med vilken dessa har anslutit sig till högspänningsnätet. Då kan en del av den tidigare anslutningsledningen i fortsättningen betraktas som en direktledning.

Alternativ 1: Produktionsenheten eller produktionsenheterna ansluts med en direktledning till ett eldriftsobjekt som har anslutits till högspänningsnätet med en anslutningsledning.

Alternativ 2: Produktionsenheten eller produktionsenheterna ansluts med en direktledning till ett eldriftsobjekt, och båda objekten ansluts samtidigt till högspänningsnätet antingen med en gemensam anslutningsledning eller med en anslutningsledning som ägs av det ena objektet.

Alternativ 3: Eldriftsobjektet ansluter sig till en eller flera produktionenheters befintliga anslutningsledning, med vilken dessa har anslutit sig till högspänningsnätet. Då kan en del av den tidigare anslutningsledningen i fortsättningen betraktas som en direktledning.

I alternativ 3 ovan kan ett eldriftsobjekt också ansluta sig till en produktionsenhet så att eldriftsobjektet i förhållande till anslutningspunkten ligger bakom produktionsenheten.

I förslaget ingår också att det finns en energilagringsanläggning i anslutning till ett kraftverk eller en kraftverkskelhet som är kopplad till ett eldriftsobjekt med en direktledning. Byggandet av direktledningar för högspänning främjas genom att beviljandet av projekttillstånd för direktledningar i elmarknadslagen görs friare och genom att direktledningar behandlas som verksamhet som inte omfattas av tillståndspliktig elnätsverksamhet. Elproduktionen kan också kopplas samman med slutna distributionsnät med en direktledning.

4.1.6 Organisering av tillträde till nätet

Betydelsen av tillträde till nätet i elmarknadslagstiftningen

Ett av elmarknadslagens centrala syften är att öppna elnäten för alla som önskar överföring, dvs. att ålägga nätinnehavarna överföringsskyldighet. I elmarknadslagen har tillträde till nätet ordnats genom ett så kallat reglerat tillträde. Alla kunder i elnätet har rätt till tillträde till nätet på lika villkor som på förhand bekräftats av tillsynsmyndigheten.

Också elmarknadsdirektivet och EU-domstolens tillämpningspraxis tryggar strikt tillträde till nätet för alla kunder. Enligt artikel 6 i elmarknadsdirektivet ska medlemsstaterna säkerställa att det införs en ordning för tredje parts tillträde till överförings- och distributionssystemen grundad på offentliggjorda tariffer, som ska gälla för alla kunder samt tillämpas objektivt och utan diskriminering mellan systemanvändarna. Med systemanvändare avses den som levererar till eller får leveranser från ett överföringssystem eller distributionssystem. Systemet tillämpas således i princip på både elproducenter och slutförbrukare. Medlemsstaterna är skyldiga att utse de systemansvariga för överförings- och distributionssystemen som ansvarar för att ordna tillträde till systemet.

I EU-domstolens s.k. Citiworks-mål¹¹ ansåg domstolen att bestämmelsen om tredjepartstillträde i elmarknadsdirektivet ska tolkas så, att den utgör hinder för en sådan bestämmelse i tysk lagstiftning som befriar vissa systemansvariga för energiförsörjningssystem från skyldigheten att ge tredje parter fritt tillträde till dessa system på den grunden att dessa system är belägna på sammanhörande verksamhetsområden och till övervägande del används för leverans av energi inom det egna företaget och till närstående företag. På basis av Citiworks-målet kan en medlemsstat inte låta bli att utse en verksamhetsutövare som driver ett elnät till systemansvarig som svarar för fullgörandet av skyldigheterna enligt direktivet, om inte direktivet ger en grund för detta. I Citiworks-målet bedömde domstolen en situation där det var fråga om ett elnät där el levererades till sådana kunder som avses i direktivet. Enligt definitionen i elmarknadsdirektivet är dessa grossister och slutförbrukare. På nationell nivå bör verksamhetsutövarna behandlas jämlikt i lagstiftningen.

Anslutningsledning till elnät

Definitionen av anslutningsledning föreslås omfatta ledningar som byggts för anslutning av ett eldriftsobjekt, en kraftverkshelhet eller en eller flera till varandra kopplade energilagringsanläggningar till nätet. Syftet med förslaget är att klargöra att anslutningsledningen alltid betjänar endast en abonnent. En anslutning av flera kraftverk och/eller energilagringsanläggningar med samma anslutningsledning förutsätter således att det finns en funktionell koppling mellan dem. Om det inte finns någon funktionell koppling, är det fråga om ett elnät som betjänar flera olika abonnenter.

För att tredje part ska få tillträde till nätet krävs det att de egentliga elnäten omfattas av reglerad nätverksamhet. Den anslutningsskyldighet som föreskrivs i 20 § i elmarknadslagen gäller endast nätinnehavare som bedriver tillståndspliktig nätverksamhet. Innehavaren av anslutningsledningen är således inte skyldig att ansluta tredje parter till sin anslutningsledning, och en anslutning av en tredje part kan göra driften av anslutningsledningen till tillståndspliktig nätverksamhet.

¹¹ Dom av den 22 maj 2008, Citiworks, C-439/06, EU:C:2008:298.

Tillträde till nätet i anslutningsnäten för elproduktion

Enligt förslaget avses med anslutningsnät för elproduktion ett elnät med vilket två eller flera separata kraftverkshelheter ansluter sig till elnätet genom en gemensam anslutning och eventuell reservmatningsförbindelse, och som innehas av en eller flera elproducenter eller innehavare av energilagringsanläggningar som använder elnätet, eller av ett företag som dessa har bestämmande inflytande över. Också anslutningsnäten för elproduktion lämnas utanför den reglerade nätverksamheten, om el inte levereras till grossister eller slutförbrukare. Således är innehavare av ett anslutningsnät för elproduktion inte skyldiga att ansluta tredje parter till ett sådant anslutningsnät.

I anslutningsnätet för elproduktion är det inte fråga om en ledning som betjänar en enskild abonnent, utan om ett elnät som betjänar flera abonnenter. Utgångspunkten är att på ett sådant elnät som betjänar flera abonnenter tillämpas principerna i det ovannämnda Citiworks-fallet om ordnande av tredje parts tillträde till nätet. Drift av ett anslutningsnät för elproduktion är dock inte tillståndspliktig elnätsverksamhet, om el inte levereras till grossister eller slutförbrukare. Anslutningsnätet för elproduktion skiljer sig från den reglerade elnätsverksamheten så att nätet innehas av en eller flera elproducenter eller innehavare av energilagringsanläggningar som använder nätet, eller av ett företag som dessa har bestämmande inflytande över, och i nätet levereras inte el till grossister eller slutförbrukare.

I motiveringen till Citiworks-fallet konstateras bland annat att konsumentens rätt att fritt välja leverantör och leverantörens rätt att fritt leverera till sina kunder är ovillkorligen kopplade till varandra. För att kunderna fritt ska kunna välja elleverantör krävs att leverantörerna har rätt att få tillträde till de olika överförings- och distributionssystem som används för att transportera el till kunderna. Således kan det anses att kravet i unionslagstiftningen på tredjepartstillträde inte tillämpas på nät som betjänar enbart elproduktion och där el inte levereras till kunderna. Å andra sidan kan elproducentens tillträde till det reglerade distributions- eller stamnätet äventyras, om producenten har anslutit sig till distributions- eller stamnätet via ett sådant anslutningsnät för elproduktion vars innehavare ställer oskäliga villkor för användningen av anslutningsnätet för produktion. Av denna orsak faller anslutningsnät för elproduktion utanför den reglerade nätverksamheten endast i det fall att nätet är i abonnentens eller abonnenternas egen besittning.

Tillträde till nät i elnäten i fastigheter

Enligt domstolens dom i Citiworks-fallet ska det ordnas att en tredje part får tillträde också till nät i fastigheter och industrier.

Enligt 72 § i elmarknadslagen ska fastighetsinnehavaren se till att slutförbrukarna har möjlighet att ingå elnätsavtal och elförsäljningsavtal enligt vilka leveransen sker via distributionsnätsinnehavarens distributionsnät. Bestämmelsen motsvarar den tolkning av ordnandet av tillträde till nätet som fastställts i Citiworks- domen.

Bestämmelsen tillämpas dock endast på slutförbrukare som är belägna på en fastighet som anslutits till distributionsnätet. Bestämmelsen tillämpas däremot inte på elproducenter och inte heller på fastigheter som är anslutna till högspänningsdistributionsnät eller stamnät. Därför behöver 72 § i elmarknadslagen kompletteras med bestämmelser som tryggar tredje parts tillträde till nätet också i dessa fall.

4.1.7 Slutna distributionsnät

Förslaget som gör det möjligt för distributionsnätssinnehavare att bygga och driva ett regionalt eller lokalt nät på över 110 kilovolt i egenskap av innehavare av ett högspänningsdistributionsnät gör det också möjligt för innehavare av ett slutet distributionsnät att bygga en sammanlänkning på över 110 kilovolt genom vilken det slutna distributionsnätet ansluts till stamnätet.

För slutna distributionsnät föreslås dessutom att det möjliggörs eldistribution via en direktledning från produktionsenheter och energilagringsanläggningar utanför det slutna distributionsnätets verksamhetsområde eller ansvarsområde.

Det föreslås att grunderna för beviljande av elnätstillstånd för slutna distributionsnät preciseras så att de betonar kopplingarna mellan råvaror och slutprodukter i nätanvändarnas produktionsprocesser och på så sätt förtydligar förutsättningarna för beviljande av tillstånd till exempel för ett nät som har bildats för en produktionsprocess som baserar sig på produktion och vidareförädling av vätgas.

4.1.8 Avtal om flexibel anslutning

På motsvarande sätt som i artikel 6a i elmarknadsdirektivet föreskrivs det i elmarknadslagen om möjligheten att ingå avtal om flexibel anslutning för att påskynda abonnentens tillträde till nätet. Ett avtal om flexibel anslutning är avsett som ett tidsbegränsat arrangemang till dess att nätets kapacitet möjliggör ibruktage av den slutliga garanterade fasta anslutningseffekten. I lagen föreskrivs det dock också om Energimyndighetens möjlighet att på ansökan bevilja nätinnehavaren tillstånd att ingå ett avtal om flexibel anslutning som en permanent lösning i en viss del av nätet där Energimyndigheten anser att utvecklande av nätet inte är den effektivaste lösningen.

Till elmarknadslagen fogas en definition av ett avtal om flexibel anslutning. Med ett avtal om flexibel anslutning avses ett anslutningsavtal i vars villkor det har avtalats om begränsningar av anslutningspunktens garanterade effekt eller om nätinnehavarens styrning av elförbrukningen eller elförsörjningen till anslutningen.

I elmarknadslagen föreslås bestämmelser om grunderna för regelverket bland annat i fråga om innehållet i ett avtal om flexibel anslutning. Närmare föreskrifter om avtal om flexibel anslutning meddelas av Energimyndigheten till den del det inte ska föreskrivas om ramen genom lag.

4.1.9 Anslutningens maximala effekt

I 20 §, som gäller anslutningsskyldighet, föreskrivs det att anslutningens inmatningseffekt i elnätet eller uttagseffekt från elnätet inte får överskrida den största tillåtna stegvisa effektförändring som elsystemet tål utan att driftsäkerheten äventyras. Stamnätssinnehavaren ska lämna relevanta och betydelsefulla uppgifter om grunderna för den största möjliga effektförändring som elsystemet tillåter. Den största möjliga stegvisa effektförändringen föreslås inte bli definierad som ett fast tal i lagen, eftersom talet senare kan ändras. Bestämmelsen begränsar inte den systemansvariga stamnätssinnehavarens utvecklingsskyldighet.

Avsikten är att förslaget ska gälla anslutningar efter lagens ikraftträdande och effekthöjningar för befintliga anslutningar.

4.1.10 Projekttillstånd för nationella elledningar

I fråga om direktledningarna föreslås det att projekttillstånd för direktledningarna ska beviljas med stöd av 16 § 2 mom. i elmarknadslagen utan behovsprövning. Förslaget är i linje med att byggandet av en direktledning inte kräver elnätstillstånd. Kraftledningarna som distributionsnätinnehavaren bygger inom sitt ansvarsområde eller från sitt ansvarsområde och som förenar delar av distributionsnätinnehavarens elnät med varandra eller distributionsnätinnehavarens elnät med en annan nätinnehavarens nät ska för sin del omfattas av förhandsprövning av behovet.

Det föreslås att 16 § 2 mom. i elmarknadslagen preciseras så att det motsvarar de ändringar som görs i definitionen av anslutningsledning.

4.1.11 Förhandsbesked om tillståndsplikt

Det föreslås att det till elmarknadslagen fogas en bestämmelse som ger Energimyndigheten befogenhet att lämna förhandsbesked om tillståndsplikt för nätverksamhet. Energimyndigheten kan på skriftlig ansökan meddela förhandsbesked i enskilda fall om huruvida elnätverksamheten är tillståndspliktig. I ansökan ska företeas den utredning som behövs för att ärendet ska kunna avgöras. Förhandsbesked ska inte ges om en ansökan om elnätstillstånd är anhängig för samma verksamhet eller om ärendet redan har avgjorts av Energimyndigheten.

Ett gällande beslut om förhandsbesked ska på yrkande av sökanden iakttas vid tillämpningen av elmarknadslagen, till exempel vid undersökning av olovlig nätverksamhet. Förutsättningen för att förhandsbeskedet ska iakttas är dock att sökanden har lämnat riktiga och tillräckliga uppgifter för förhandsbeskedet, att sökanden inte har genomfört sin verksamhet på ett väsentligen annat sätt än vad som anges i ansökan om förhandsbesked, och att de omständigheter som inverkar på förhandsbeskedets innehåll inte har förändrats väsentligt.

4.1.12 Bestämmelser om elledningar och naturgasrör som sträcker sig över riksgränsen

Det föreslås att bestämmelserna om projekttillstånd i 14 § i elmarknadslagen och 12 § i naturgasmarknadslagen ändras så att beslutanderätten i fråga om projekttillstånd för gränsöverskridande elledningar och naturgasrör överförs till statsrådets allmänna sammanträde, vars beslut kan överklagas direkt hos högsta förvaltningsdomstolen. Beviljande av projekttillstånd för gränsöverskridande elledningar och naturgasrör är i första hand behovsprövning med hänsyn till elsystemets behov och tryggandet av leveranssäkerheten. Prövningsrätten i fråga om projekttillstånd är omfattande jämfört med normala myndighetsbeslut och är i det närmaste en ändamålsenlighetsprövning. Genom tillståndssystemet kan man säkerställa att sammanlänkningen av elsystemen är kontrollerad ur Finlands synvinkel och inte äventyrar det finska elsystemets funktion och leveranssäkerheten. Därför är det motiverat att statsrådet skulle fatta beslut om beviljande av projekttillstånd för elledningar som sträcker sig över gränsen.

4.2 De huvudsakliga konsekvenserna

4.2.1 Bakgrundsutredningar för konsekvensbedömningen

Konsekvensbedömningen baserar sig i huvudsak på en bakgrundsutredning som AFRY Management Consulting Oy gjort för arbets- och näringsministeriet.¹²

4.2.2 Samhälleliga konsekvenser

Konsekvenser för elmarknadens funktion och elsystemet

De föreslagna ändringarna effektiviserar anslutningen av den allmänt ökande elproduktionen och belastningen från den allt högre förbrukningen till elnätet.

Det föreslagna slopandet av effektkriteriet i definitionen av högspänningsdistributionsnät gör det möjligt för också andra nätinnehavare än stamnätsinnehavare att bygga ett högspänningsnät med en spänningsnivå som överstiger 110 kilovolt och på så sätt svara mot det ökande behovet av elöverföring. Ändringen gör det snabbare att ansluta stora förbrukningskoncentrationer som behöver ett lokalt nät på över 110 kilovolt till nätet. Stamnätsinnehavarens ansvar för att bygga, driva och utveckla det riksomfattande enhetliga elöverföringsnätet ändras inte. Den föreslagna ändringen stöder dock stamnätsinnehavarens möjlighet att koncentrera sina resurser till utveckling av det riksomfattande nätet. Genom ändringen slopas inte heller distributionsnätsinnehavarnas geografiska ansvarsområden. Högspänningsdistributionsnät betjänar i regel en enda distributionsnätsinnehavare eller en begränsad användargrupp, och de har inte någon betydande inverkan på elöverföringen eller upprätthållandet av elsystemets driftsäkerhet på riksnivå.

Det föreslås att Finlands ekonomiska zon fogas till den systemansvariga stamnätsinnehavarens ansvarsområde. Ändringen förtydligar nuläget i och med att det fastställs en tydlig ansvarig aktör för anslutning av produktionen och hybridprojekten inom Finlands ekonomiska zon. Ändringen främjar byggandet av den anslutningskapacitet på kustområdena som behövs för att ansluta den havsbaserade vindkraft som byggs inom den ekonomiska zonen. Enligt Finlands förnybara rf planeras cirka 70 gigawatt havsbaserad vindkraft, varav cirka 50 gigawatt inom den ekonomiska zonen.

I propositionen föreslås det att regleringen ändras så att distributionsnätsinnehavarna ges möjlighet att utveckla ett elnät som betjänar flera kraftverkshelheter som en del av den tillståndspliktiga nätverksamheten. Dessutom gör förslaget det möjligt för elproducenter att bygga anslutningsnät för elproduktion som betjänar flera kraftverkshelheter som verksamhet som inte omfattas av tillståndsplikten. Ändringsförslaget kan främja en centraliserad anslutning av nya produktionsobjekt till elnätet i stället för att varje abonnent bygger en egen anslutningsledning. Anslutningsnät för elproduktion bedöms vara förmånligare än byggandet av enskilda anslutningsledningar när avståndet ökar till närmaste anslutningspunkt eller när det finns flera abonnenter inom samma område. En centraliserad anslutning till nätet minskar i sin helhet behovet av att bygga nät och främjar nätens totalekonomiska effektivitet. Den föreslagna ändringen kan uppmuntra distributionsnätsinnehavarna att bygga högspänningsnät på ett proaktivt sätt i områden där ny elproduktion kan förväntas, i synnerhet om man senare också kan vänta sig förbrukning inom området. Dessutom kan abonnenterna eller en tredje part på

¹² AFRY Management Consulting Oy: Taustaselvitys suurjännitejohtojen sääntelyhankkeeseen. Raportti työ- ja elinkeinoministeriölle. 21.10.2024.

abonnenternas begäran för byggande och drift av ett högspänningsnät som samlar elproduktionen grunda ett bolag som kan driva ett sådant nät med stöd av tillstånd för en innehavare av högspänningsdistributionsnät. På detta sätt bemöts en situation där distributionsnätsinnehavaren inte har teknisk, organisatorisk eller ekonomisk förmåga att investera i den högspänningsledning eller det högspänningsnät som behövs inom verksamhetsområdet. Förslaget utvidgar den grupp av aktörer som kan bygga elnät som betjänar elproduktionen och främjar på så sätt byggandet av behövliga elnät.

Byggandet av direktledningar för högspänning främjas genom att beviljandet av projekttillstånd för direktledningar i elmarknadslagen görs friare och genom att direktledningar behandlas som verksamhet som inte omfattas av tillståndspliktig elnätsverksamhet. I propositionen föreslås det att effektgränsen på två megavoltampere i definitionen av en direktledning som inte omfattas av tillståndspliktig nätverksamhet slopas. Detta kan i fråga om områden för industriell verksamhet eller näringsverksamhet möjliggöra framtida energilösningar där till exempel en vätgasanläggning skulle kopplas direkt till förnybar produktion med en direktledning för produktion av förnybar vätgas på det sätt som kräven på additionalitet i RED II-direktivet kräver. Byggandet av direktledningar kan minska behovet av överföringskapacitet i elnätet, eftersom de produktions- och eldriftsobjekt som anslutits med en direktledning belastar elsystemet mindre än de objekt som anslutits till elnätet med egna anslutningsledningar.

Ett avtal om flexibel anslutning kan påskynda abonnentens tillträde till nätet, eftersom det möjliggör en effektivare användning av befintlig nätkapacitet under den tid som nätinnehavaren förstärker sitt nät. Avtal om flexibel anslutning som genomförs i begränsade delar av nätet som en permanent lösning gör det möjligt att tekniskt begränsa överbelastningen i nätet, vilket förbättrar nätets driftsäkerhet. Genom permanenta avtal om flexibel anslutning kan man dessutom minska investeringsbehovet, vilket medför kostnadsfördelar både på företags- och systemnivå.

Vid de intervjuer med intressentgrupper som gjordes vid beredningen av Afrys konsekvensbedömningsrapport konstaterades det att förfarandet med projekttillstånd inte fördröjer eller hindrar anslutning av eldrifts- och produktionsobjekt till nätet. I rapporten bedömdes det att den föreslagna ändringen av ansvaret för utvecklandet av nätet inom ramen för de nuvarande bestämmelserna kan öka antalet ansökningar om projekttillstånd. Om antalet ansökningar ökar betydligt och det inte finns tillräckliga resurser för behandlingen av dem, kan detta utgöra en flaskhals för genomförandet av projekten.

Genom projekttillståndsförfarandet för en elledning som ansluter elproduktion inom den ekonomiska zonen till en annan stat eller till en annan stats ekonomiska zon säkerställs det att Finland kan reglera hur den vindkraft som byggs inom den ekonomiska zonen och den el som den producerar ska utnyttjas. Behörigheten att fatta beslut som i det närmaste är en ändamålsenlighetsprövning överförs från arbets- och näringsministeriet till statsrådets allmänna sammanträde. Detta motsvarar bättre bestämmelsen i 67 § 1 mom. i grundlagen, enligt vilket vittsyftande och principiellt viktiga ärenden avgörs vid statsrådets allmänna sammanträde.

Andra samhälleliga konsekvenser

Förslagen får inga betydande konsekvenser för jämlikheten mellan människor eller kategorier av människor på grund av kön, ålder, härkomst, språk, religion, övertygelse, åsikter, hälsotillstånd, funktionshinder eller någon annan grund som har samband med personen.

4.2.3 Konsekvenser för företagen

De intervjuer som genomfördes i samband med Afrys bakgrundsutredning visade att merparten av nätbolagen inte har erfarenhet av att bygga ett högspänningsnät. Byggandet av ett högspänningsnät förutsätter således att distributionsnätsinnehavarna utökar sin kompetens. Nätinnehavarnas finansiella förmåga att investera i byggandet av ett nät på över 110 kilovolt varierar dessutom från bolag till bolag, och investeringen i byggandet av en 400 kilovolts ledning kan vara betydande i förhållande till nätinnehavarens årsinvesteringar. Investeringen är betydande även för de största nätbolagen samt för sådana distributionsnätsbolag som har enbart högspänningsdistributionsnät.

Genom en enda investering i en ledning på högre spänningsnivå kan man dock undvika behovet av att bygga flera parallella kraftledningar på lägre spänningsnivå. Den totala investeringen i en kraftledning på 400 kilovolts spänningsnivå kan vara förmånligare än byggandet av flera 110 kilovolts ledningar som möjliggör motsvarande överföringskapacitet. Den föreslagna regleringen kan således medföra ekonomiska besparingar för bolag som inom ramen för den nuvarande regleringen måste genomföra investeringar i högspänningsledningar som parallella ledningar på lägre spänningsnivå.

Förslaget innebär dessutom att högspänningsnät som byggts av alla olika typer av nätinnehavare omfattas av samma reglering, vilket främjar en jämlik behandling av nätinnehavarna.

Eftersom det tills vidare inte finns elnät i havsområdena, med undantag för sammanlänkningar, antas de anslutningsnät för elproduktion som eventuellt byggs i havsområdena i regel uppstå genom vindkraftsproducenter.

En direktledning kan i viss mån medföra kostnadsfördelar för nätanvändarna i fråga om nätagifterna, eftersom elöverföringen mellan de objekt som anslutits till direktledningen sker utanför distributionsnätet eller stamnätet. En direktledning skulle kunna vara till nytta särskilt för projekt som befinner sig i ett tidigt utvecklingsskede och som ännu kan påverka genomförandet av nätanslutningen. Konsekvenserna av ändringen kan således realiseras i större omfattning först på längre sikt. Dessutom kan nätinnehavarens utvecklingsbehov minska, om produktionen ansluts med en direktledning direkt till förbrukningen och högspänningsnätet inte dimensioneras enligt produktionens och förbrukningens maximala effekt. Ändringen kan dock innebära en risk för att nätinnehavarens roll inskränks.

Byggandet av en sammanlänkning på över 110 kilovolt gör det möjligt för ett slutet distributionsnät att genomföra sammanlänkningar enligt sin egen utvecklingsplan och sina egna utvecklingsbehov. En sammanlänkning som ansluter ett slutet distributionsnät till stamnätet byggs sannolikt som en luftledning, varvid kostnadsnivån för ledningen är jämförbar med sammanlänkningar i städer, men byggnadsförhållandena kan vara lättare.

Avtal om flexibel anslutning bedöms göra tillträdet till nätet snabbare. Eftersom avtal om flexibel anslutning genomförs med abonnentens samtycke, anses ändringen inte försämra likabehandlingen av abonnenterna. En flexibel anslutning som genomförs som en permanent lösning kan också medföra ekonomisk nytta för abonnenten i form av ersättningar för toppreduceringar.

Det förbud mot att ansluta anslutningar som överskrider den största tillåtna stegvisa effektändringen som tas in i lagen ändrar inte nuvarande praxis, men det förtydligar bestämmelserna om den maximala storleken på nya objekt och stamnätsinnehavarens utvecklingsansvar. Dessutom behandlar den föreslagna ändringen abonnenterna jämlikt och

icke-diskriminerande när samma gränsvärde tillämpas på alla abonnenter. I Finland finns det för närvarande endast ett objekt som överskrider storleksklassen för den nuvarande största stegvisa effektändringen (1300 megawatt), men det bedöms att sådana projekt kan uppstå särskilt inom havsbaserad vindkraft. Den föreslagna bestämmelsen ska inte tillämpas på anslutningar som redan anslutits till elnätet, men den ska dock också tillämpas på dessa anslutningar i fråga om sådana effekthöjningar som görs efter ikraftträdandet av lagen.

Möjligheten att ge förhandsbesked kan förväntas främja investeringar i en ren omställning genom att på förhand ge investerarna säkerhet om att projekten är lagenliga. Dessutom ska det finnas besvärsmöjlighet i fråga om beslut som gäller förhandsbesked, så projektutvecklarna kan föra Energimyndighetens tolkning av tillståndsplikten för sitt projekt till domstol för prövning.

4.2.4 Miljökonsekvenser

De föreslagna ändringarna bedöms minska den markanvändning som nätbyggandet förutsätter i synnerhet i områden där den gällande lagstiftningen förutsätter parallella elledningar på 110 kilovolts spänningsnivå, som inom ramen för den föreslagna regleringen kan ersättas med en elledning på 400 kilovolts spänningsnivå.

I tätare bebyggda områden kan byggandet av direktledningar dock inverka på markanvändningen så att det finns mindre utrymme för de högspänningsnät som nätinnehavaren bygger. Å andra sidan kan de föreslagna ändringarna påverka markanvändningen så att de uppmuntrar till att elförbrukning och elproduktion placeras nära varandra.

De föreslagna lagändringarna kan indirekt ha positiva konsekvenser för genomförandet av en ren omställning genom att de påskyndar och underlättar anslutningen av den ökande andelen förnybar energi till nätet.

4.2.5 Hushållens ställning

Propositionen anses inte ha några betydande direkta konsekvenser för hushållen eller konsumenterna eftersom de föreslagna åtgärderna i huvudsak gäller högspänningsnät. Utvidgningen av nätinnehavarnas utvecklingsansvar för nät som betjänar produktionen kan öka trycket på att höja konsumenternas och andra slutförbrukares distributionsavgifter i de distributionsnät där distributionsnätinnehavaren gör sådana nätinvesteringar. Konsekvenserna är dock nätinnehavarspecifika och således antingen regionala eller lokala.

4.2.6 Konsekvenser för konkurrensen

Möjligheten för andra nätinnehavare än stamnätinnehavaren att bygga ett högspänningsnät med en spänningsnivå på över 110 kilovolt bedöms öka konkurrensmöjligheterna och skapa möjligheter till ett mer omfattande utbud av nättjänster. Förslaget påverkar dock inte distributionsnätinnehavarnas monopolställning i fråga om byggande av distributionsnät inom deras geografiska ansvarsområde.

4.2.7 Konsekvenser för de grundläggande och mänskliga rättigheterna

Propositionen bedöms inte försämra tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna.

I propositionen ingår förslag till bestämmelser som gäller förfarandet för projekttillstånd för elledningar samt anslutningens största tillåtna inmatnings- och uttagseffekt och som hänför sig

till näringsfriheten. Nya skyldigheter eller begränsningar som gäller användningen av egendom ingår i den 51 a § om skyldighet att utveckla nätet som föreslås bli fogad till elmarknadslagen. Förslag till bestämmelser som är av betydelse med tanke på avtalsfriheten är de bestämmelser i 20 b och 20 c § om avtal om flexibel anslutning som föreslås bli fogade till elmarknadslagen samt bestämmelsen i 20 § 1 mom. om anslutningens största tillåtna inmatnings- och uttagseffekt. Propositionen anses dock inte stå i strid med bestämmelserna om de grundläggande fri- och rättigheterna på de grunder som anges i avsnitt 12.

4.2.8 Konsekvenser för myndigheterna

Energimyndigheten har preliminärt bedömt att de föreslagna lagändringarna i sin helhet kommer att öka verkets arbetsmängd med cirka två tidsbundna och fem ordinarie årsverken. Cirka hälften av tilläggsbehovet av ordinarie personal kan finansieras med ansökningsavgifter.

Den bestående inverkan på utgifterna när det gäller Energimyndighetens budgetfinansierade behov av tilläggsresurser för ordinarie anställningar (2,5 årsverken) är sammanlagt 200 000 euro per år. Dessutom förutsätter utgifterna för tidsbundna budgetfinansierade anställningar (2 årsverken) ett tilläggsanslag på 160 000 euro för ett år. Avsikten är dessutom att genom Energimyndighetens ökade avgiftsbelagda verksamhet finansiera 2,5 årsverken av ordinarie anställningar, dvs. 200 000 euro per år.

De nya definitioner som ingår i förslaget bedöms öka behovet av personal vid Energimyndigheten för att avgöra nya tolkningsfrågor med cirka ett årsverke för viss tid efter lagens ikraftträdande. Tolkningsfrågorna hänför sig bland annat till gränsdragningen mellan högspänningsdistributionsnät och stamnät, den nya definitionen av anslutningsnät för elproduktion samt de ändrade definitionerna av anslutningsledning och direktledning.

Avregleringen av bestämmelserna om direktledningar bedöms öka antalet ansökningar om projekttillstånd så att det behövs extra personal för behandlingen av dem motsvarande cirka ett ordinarie årsverke. Tilläggspersonalen kan finansieras med ansökningsavgifter för projekttillstånd.

Förslaget till förhandsbesked om tillståndsplikten bedöms förbättra Energimyndighetens resurser på lång sikt, eftersom en del av de tolkningsfrågor som för närvarande ska avgöras inom ramen för rådgivning och tillsyn kan avgöras i samband med avgiftsbelagda förhandsbesked. Att meddela överklagbara beslut kräver dock mer resurser av Energimyndigheten än allmän rådgivning och tillsyn. På kort sikt kan man förvänta sig ett stort antal ansökningar om förhandsbesked genast efter lagens ikraftträdande på grund av de många nya tolkningsfrågor som ingår i propositionen. Dessutom kan förhandsbesked öka antalet besvär över Energimyndighetens beslut och därmed kan arbetsmängden i anslutning till rättsprocesserna antas öka. Förslaget ökar behovet av personal vid Energimyndigheten med cirka ett ordinarie årsverke. Tilläggspersonalen kan finansieras med ansökningsavgifter.

Bestämmelserna om flexibla anslutningar bedöms öka behovet av personal vid Energimyndigheten med cirka två årsverken, varav det ena kan realiseras för viss tid. De uppgifter som bestämmelserna om flexibla anslutningar medför hänför sig till utarbetandet av föreskrifter om dessa, övervakningen av villkoren samt behandlingen av tillstånd för permanenta flexibla anslutningar. På grund av de utmaningar som den ökande elförbrukningen och elproduktionen medför för näten kan man förvänta sig att flexibla anslutningar kommer att utnyttjas i stor utsträckning i framtiden, vilket ökar arbetsmängden i anslutning till detta. Behandlingen av ansökningar som gäller permanenta avtal om flexibel anslutning, som

motsvarar cirka hälften av den ordinarie tilläggspersonalens arbetsmängd, kan finansieras med ansökningsavgifter som gäller dem.

Att på förhand fastställa stamnätets maximala effekt som en del av de systemtekniska kraven ökar Energimyndighetens arbetsmängd med cirka ett årsverke, eftersom fastställandet av effektgränsen på förhand förutsätter en regelbunden och grundlig undersökning av grunderna för detta. Fastställandet av den maximala effekten förutsätter att Energimyndigheten har specialkompetens som det bedöms vara utmanande att skaffa.

Att meddela ett överklagbart beslut om utvecklingsplanen ökar myndighetens arbetsmängd jämfört med att myndigheten ger mindre förpliktande kommentarer till planen. Förslaget medför extra arbete i synnerhet i form av rättsprocesser, om besvär anförts över beslutet om utvecklingsplanen för stamnätet. Också det föreslagna 51 a § 2 mom. kan öka Energimyndighetens arbetsmängd i form av begäran om utredning som kommer in till myndigheten och tvistlösningsförfaranden, om vägran att utveckla nätet blir vanligare med stöd av den föreslagna bestämmelsen. Sammanlagt bedöms dessa förslag öka behovet av personal vid Energimyndigheten med ett ordinarie årsverke.

Konsekvenserna för myndigheterna av utvidgningen av stamnätsinnehavarens ansvarsområde till den ekonomiska zonen, preciseringen av förutsättningarna för slutna distributionsnät och preciseringen av förfarandet för sökande av ändring i stamnätsinnehavarens beslut om fastställande bedöms bli små och sporadiska.

I utgiftsramarna för statsfinanserna 2025–2028 har det inte reserverats tilläggsfinansiering för de resursbehov som de föreslagna lagändringarna medför för Energimyndigheten och som inte kan finansieras med intäkter från avgifter. Finanspolitiska ministerutskottet har i samband med planen för de offentliga finanserna 2025–2028 fastslagit att statliga organisationer ska säkerställa att de nya skyldigheter som följer av EU-lagstiftningen och den nationella lagstiftningen i regel fullgörs inom ramen för de nuvarande anslagen. Beslut om eventuella tilläggsanslag fattas som en del av budgetpropositionen eller planen för de offentliga finanserna.

Till följd av regeringens proposition skulle det vara möjligt att höja de elnätsavgifter som avses i 5 § i lagen om el- och naturgasnätsavgifter (950/2012). Då skulle tilläggsresursernas nettoeffekt på statsbudgeten vara neutral.

5 Alternativa handlingsvägar

5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser

5.1.1 Allmänna principer för ansvaret för utveckling av högspänningsnät

Enligt den gällande lagen får distributionsnätsinnehavaren inte utöva nätverksamhet i högspänningsnät med en spänning på över 110 kilovolt. Därför omfattas också en enskild radiell elledning på över 110 kilovolt av stamnätsinnehavarens utvecklingsskyldighet, om en stor förbrukningskoncentration tekniskt-ekonomiskt förutsätter att ett regionalt elnät eller en sammanlänkning mellan nätinnehavarnas nät byggs med en spänning på över 110 kilovolt. Enligt förslaget ska det också vara möjligt för distributionsnätsinnehavare att bygga nät med en spänning på över 110 kilovolt. Samtidigt ändras utvecklingsansvaret mellan nätinnehavarna så att utvecklandet av det lokala och regionala högspänningsnätet oberoende av spänningsnivån hör till distributionsnätsinnehavarnas ansvar.

Ett alternativ skulle vara att hålla fast vid den nuvarande regleringen eller till och med stärka stamnätsinnehavarens ansvar för utvecklingen av lokala nät med en spänning på över 110 kilovolt. Den omfattande utvecklingen av det riksomfattande nätet har dock lett till att stamnätsinnehavaren i sitt utvecklingsarbete prioriterar riksomfattande förbindelser. Lokala och regionala förbindelser har i utvecklingen blivit sekundära objekt i prioriteringsordningen. Detta har redan nu blivit en flaskhals i utvecklingen av det lokala och regionala nätet.

I elmarknadslagen föreslås inga ändringar i fråga om distributionsnätinnehavarnas reglerade monopol. Således fastställs inget ansvarsområde för ett högspänningsdistributionsnät och ingen nätinnehavare har ensamrätt att bygga ett högspänningsdistributionsnät. Om det på lokal och regional nivå uppstår ett behov av att bygga helt nya elöverföringsförbindelser, kan projektstillstånd och nytt elnätstillstånd således beviljas en sådan ny aktör som är beredd att investera i en överföringsförbindelse som behövs för elöverföringen eller ett nytt elnät. Även en befintlig distributionsnätinnehavare kan investera i nya elnät utanför sitt nuvarande verksamhetsområde.

Alternativt kan de nuvarande nätinnehavarna också i fråga om högspänningsdistributionsnät ges ensamrätt eller företräde att utveckla näten på motsvarande sätt som distributionsnäten. Grunden för det nätbyggnadsmonopol som gäller distributionsnätet är tryggheten av en avståndsberoende prissättning och en tillgång till eldistributionstjänster i glesbygdsområden inom varje distributionsnätinnehavares ansvarsområde. Tryggheten av tillgången till nättjänster i avlägsna områden har ansetts förutsätta att en del elnät beviljas regionala ensamrätter som grundar sig på koncession för fullgörande av skyldigheter som gäller allmännyttiga tjänster. Syftet med skyldigheterna som gäller allmännyttiga tjänster är att skydda de svagare parterna, särskilt konsumenterna, rättigheter. I högspänningsdistributionsnäten finns det dock inget motsvarande behov av att trygga tillgången till eldistributionstjänster i glesbygdsområden, eftersom ingen bebyggelse ansluts till högspänningsdistributionsnätet. Behovet av att skydda en svagare part är också i allmänhet mindre när det gäller industri som direkt ansluter sig till högspänningsnätet än konsumenter. Ett effektivt tillträde till nätet för industrin främjas däremot av mer flexibla bestämmelser.

5.1.2 Utveckling av nät som betjänar havsbaserad vindkraft

I den gällande lagstiftningen har det inte tagits ställning till skyldigheten att utveckla elnäten i Finlands ekonomiska zon. För att klargöra rättsläget utvidgas genom förslaget den systemansvariga stamnätsinnehavarens ansvarsområde så att det i fortsättningen omfattar Finlands territorium med undantag för landskapet Åland och dessutom Finlands ekonomiska zon.

Som ett alternativ till förslaget har man granskat möjligheten att utvidga stamnätsinnehavarens ansvarsområde till att gälla också anslutning av havsbaserad vindkraftsproduktion som byggs på Ålands havsområden. Den alternativa lösningen kan förordas av flera fördelar både för elsystemet på fastlandet och för näringarna och skatteintäkterna i landskapet Åland. På landskapet Åland tillämpas dock egen ellagstiftning i enlighet med självstyret. Bestämmelserna om anslutning av havsbaserad vindkraft till nätet på Ålands havsområden bör således beredas tillsammans med Ålands landskapsregering. Inom ramen för beredningen av förslaget har det inte varit möjligt att utarbeta ett sådant juridiskt krävande förslag och involvera Ålands landskapsförvaltning i beredningen av förslaget utan att avsevärt fördröja behandlingen av andra förslag.

I fråga om anslutning av havsbaserad vindkraft till nätet föreslås motsvarande reglering som i fråga om elproduktion på fastlandet. Eftersom det tills vidare inte finns elnät på havsområdena,

med undantag för sammanlänknings, innebär detta att utgångspunkten är att det är vindkraftsproducenternas ansvar att bygga de anslutningsledningar som de själva behöver eller anslutningsnät för elproduktion till stamnätet på fastlandet. Avsikten är att behandla havsbaserad vindkraft i den ekonomiska zonen liksom vindkraft på det finländska fastlandet och i territorialvattnet.

Alternativt kunde utvecklingen av havsbaserad vindkraft ha fått ett ännu starkare stöd genom att föreskriva att stamnätsinnehavaren har ett mer omfattande byggnads- och kostnadsansvar för de nät som uppstår i havsområdena. I Finland finns det dock tills vidare utrymme för att bygga förnybar elproduktion på fastlandet. Produktionskostnaderna för elproduktionen på fastlandet är också lägre än för havsbaserad vindkraft. Därför finns det i Finland i likhet med vissa andra länder inget behov av att främja byggandet av havsbaserad vindkraft genom att överföra byggnads- och kostnadsansvaret för elnät i havsområdena på elnätsinnehavarna och deras övriga kunder, dvs. i huvudsak slutförbrukarna. Förslaget stöder således en kostnadsfördelning mellan nätanvändarna i enlighet med orsaksprincipen.

5.1.3 Anslutning av produktionen till elnätet

Ett alternativ till genomförandet av förslaget skulle vara att hålla kvar den nuvarande regleringen, enligt vilken elproducenterna själva ansvarar för byggandet av nätdelar som enbart betjänar produktionen oberoende av om elledningen eller elnätet betjänar en eller flera kraftverkshelheter. På grund av projektens olika tidpunkter och konkurrenssituationen har elproducenterna inte i någon större utsträckning börjat utveckla regionala elnät som betjänar flera producenter. Detta har lett till att varje elproducent bygger en egen kraftig anslutningsledning för sitt kraftverk, även om flera kraftverkshelheter inom samma område tekniskt sett kan ansluta sig till samma ledning. Det är varken önskvärt med tanke på miljön eller ekonomiskt förnuftigt att bygga onödiga parallella elledningar. Att hålla fast vid de nuvarande bestämmelserna uppfyller inte regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering, enligt vilket elmarknadslagen ändras så att det blir möjligt för elnätsbolag att föra samman vindkraftverkens anslutningskablar.

Ett annat alternativ till den föreslagna regleringen är att definiera elnät som betjänar flera kraftverkshelheter som enbart tillståndspliktig elnätsverksamhet. Då kan elproducenterna inte själva bygga anslutningsnät som betjänar flera kraftverkshelheter. Nätinnehavarna ska utveckla sitt nät effektivt, och därför är det i regel inte möjligt att skapa onödiga parallella elledningar i de reglerade näten. De elproducenter som inte omfattas av regleringen har dock möjlighet att utveckla de anslutningsledningar eller -nät som de behöver betydligt snabbare och smidigare än de nätinnehavare som omfattas av regleringen. Om nätinnehavarna inte tillräckligt snabbt kan bygga nya nät som betjänar flera kraftverkshelheter, kan producenterna bygga egna anslutningsledningar till nätet, vilket på motsvarande sätt som i nuläget leder till att parallella anslutningsledningar byggs. Om producenterna förväntar sig att nätinnehavaren utvecklar sitt nät för att ansluta flera kraftverkshelheter, kan anslutningen av nya produktionsanläggningar och därigenom den rena omställningen fördröjas.

5.1.4 Aktiva kunder och energisammanslutningar

Med stöd av den gällande lagstiftningen utgör kunder eller grupper av kunder inom en fastighet eller en motsvarande grupp av fastigheter i praktiken en sådan aktiv kund eller energigemenskap som avses i elmarknadsdirektivet. En fastighet eller motsvarande grupp av fastigheter är en enhet inom vilken en anslutning kan innehålla förbrukning, produktion och energilagransanläggningar utan att eldistributionen mellan dessa bildar reglerad nätverksamhet. Gränsdragningen i fråga om fastighetsgrupper har ibland upplevts vara oflexibel

och begränsa energisammanslutningarnas utveckling. Genom förslaget ändras trots detta inte definitionen av en fastighetsgrupp eller omfattningen av en enhet som inte omfattas av tillståndspliktig verksamhet, eftersom det i Energimyndighetens förvaltningspraxis har uppstått etablerade och objektiva kriterier för fastighetsgrupper och EU-regleringen begränsar det nationella spelrummet när det gäller att utvidga kriterierna i fråga.

Genom förslaget främjas däremot verksamhetsmöjligheterna för energisammanslutningar som överskrider fastighetsgränser genom bestämmelserna om direktledningar. För närvarande faller eldistribution genom en direktledning utanför den tillståndspliktiga elnätverksamheten endast i det fall att den el som distribueras genom den har producerats vid småskalig elproduktion. Förslaget befriar direktledningar som betjänar kraftverk av alla storlekar och med alla spänningsnivåer från kravet på elnätstillstånd. Ett alternativ skulle vara att från kravet på nättillstånd undanta endast direktledningar i högspänningsnät och att lämna regleringen oförändrad i fråga om direktledningar i låg- och mellanspänningsnät.

I denna alternativa lösning har slutförbrukare och lokala energisammanslutningar som använder en direktledning dock en privilegierad ställning i fråga om anslutning av produktionen i förhållande till de aktörer som inte omfattas av förslaget. Med tanke på en jämlik behandling av slutförbrukarna och marknadsaktörerna skulle det vara svårt att motivera en lösning där det skulle vara möjligt att bilda direktledningar i distributionsnäten endast för småskalig elproduktion samt i högspänningsnäten.

5.1.5 Slutna distributionsnät

Definitionen av slutet distributionsnät finns i elmarknadsdirektivet. Direktivet gör det möjligt att utvidga definitionen av slutet distributionsnät nationellt endast inom ramen för direktivets definition. En nationell utvidgning av definitionen kan inte heller anses vara ändamålsenlig med tanke på det allmänna intresset, eftersom ett ökat antal slutna distributionsnät skulle leda till att elnätens struktur splittras. Å andra sidan finns det inte heller skäl att nationellt begränsa definitionen av elmarknadsdirektivet, eftersom det kan försvåra driften och utvecklingen av befintliga slutna distributionsnät. I förslaget har således endast kriterierna för slutna distributionsnät preciserats inom ramen för EU-regleringen.

5.1.6 Avtal om flexibel anslutning

I enlighet med ordalydelsen i elmarknadsdirektivet kan utarbetandet av vissa villkor och förutsättningar som gäller avtal om flexibel anslutning anförtros Energimyndigheten, som är tillsynsmyndighet, inom den ram som tillsynsmyndigheten har utarbetat. Alternativet följer dock inte grundlagens principer om delegering av regleringsbehörighet, så i förslaget föreskrivs det om dessa omständigheter på lagnivå. Förslaget innehåller därför huvudprinciperna för avtal om flexibel anslutning. Energimyndighetens befogenhet att meddela föreskrifter gäller endast utfärdandet av närmare föreskrifter om de i lag föreskrivna villkoren i ett avtal om flexibel anslutning, om effekteregleringssystemet och om förutsättningar för tillhandahållande av ett avtal om flexibel anslutning.

5.1.7 Anslutningens maximala effekt

Den systemansvariga stamnätsinnehavaren har redan med stöd av den gällande lagstiftningen rätt att för abonnenterna uppställa motiverade begränsningar med hjälp av vilka stamnätsinnehavaren till exempel kan begränsa anslutningen av större effekter än den största möjliga stegvisa effektförändringen i elsystemet till stamnätet. Ett alternativ till den föreslagna lagändringen är således att lämna frågan om anslutningens maximala effekt som i den nuvarande

lagstiftningen. Tills vidare finns det dock ingen rättspraxis om tolkningen av stamnätsinnehavarens permanenta begränsningar av anslutningarna. I och med energiomställningen kommer det eventuellt i framtiden att finnas allt fler stora abonnenter till elnäten, såsom havsbaserade vindkraftsparker och vätgasanläggningar, vars effekt kan stiga till gigawattklassen. För att kunna förutse den framtida utvecklingen är det därför skäl att förtydliga lagstiftningen.

I förslaget har det inte fastställts någon gräns för den största tillåtna stegvisa effekttändringen i elsystemet i lagen. Ett alternativ är att det i lag föreskrivs om en entydig effektgräns. Det är dock inte möjligt att exakt och entydigt fastställa en maximieffektgräns. Maximieffektgränsen och driftsäkerheten är över huvud taget tekniska parametrar som anpassas efter systemets tillstånd och vars tillämpning i praktiken kräver utredning och tolkning. Systemets faktiska tekniska högsta effektgräns varierar beroende på läget vid användningen av nätet. Effektgränsen kan inte fastställas genom testning i den faktiska situationen och baseras därför på simulering med vissa parametrar. Med tanke på driftsäkerheten är det motiverat att man vid fastställandet av maximieffektgränsen tillämpar en viss, noggrant motiverad säkerhetsmarginal. Detta är också den allmänna dimensioneringsprincip som följs i stamnäten.

Den största stegvisa effektförändring som Finlands elsystem möjliggör är inte heller oföränderlig. På grund av energiomställningen ansluts allt mer förbrukning och produktion till elnäten, vilket i vilket fall som helst förutsätter betydande åtgärder för utveckling av nätet av nättinnehavarna och inverkar på systemets totala storlek. I de övriga nordiska länderna sker en liknande utveckling. Således innebär den maximieffektgräns som för närvarande anses motiverad inte att gränsen för den största stegvisa effekttändringen i Finlands elsystem inte kan ändras i ett senare skede när elsystemets läge tillåter det. Den största möjliga stegvisa effektförändringen föreslås därför inte bli definierad som ett fast tal i lagen.

5.1.8 Projekttillstånd för nationella elledningar

Enligt förslaget ska direktledningar beviljas projekttillstånd utan s.k. behovsprövning. Frågan om förutsättningarna för beviljande av projekttillstånd för direktledningar är ny, eftersom det enligt den gällande lagstiftningen i praktiken inte har varit möjligt att bilda direktledningar på högspänningsnätets nivå på grund av att byggande av en högspänningsledning för anslutning av småskalig elproduktion till ett eldriftsobjekt skulle vara helt överdimensionerat.

Ett alternativ till förslaget är att projekttillstånd för direktledningar ska omfattas av behovsprövning. Alternativet följer dock inte den utgångspunkt i elmarknadsdirektivet enligt vilken medlemsstaterna ska bygga upp regleringen av byggandet av direktledningar utan oskäliga administrativa förfaranden eller kostnader som tillämpas på dem. Behovet av att bygga en direktledning baserar sig på ett enskilt behov hos enskilda parter som anslutit sig till den, vilket innebär att behovsprövning med tanke på elsystemets helhetsintresse inte heller annars lämpar sig för direktledningarnas karaktär.

Ett annat alternativ är att direktledningar helt befrias från kravet på projekttillstånd på motsvarande sätt som fastighetsnät. För byggande av interna elledningar i en fastighet eller en motsvarande fastighetsgrupp krävs inget projekttillstånd alls. Direktledningarna kan dock bli betydligt mer omfattande än fastighetens eller en motsvarande fastighetsgrupps interna nät. Det är motiverat att kräva projekttillstånd för direktledningar för att Energimyndigheten ska kunna följa upp att bestämmelserna om direktledningar inte används för genomförande av projekt som omfattas av tillståndspliktig nätverksamhet.

5.1.9 Bestämmelser om elledningar och naturgasrör som sträcker sig över riksgränsen

Om ministeriet behåller beslutanderätten i fråga om projekttillstånd för gränsöverskridande elledningar och naturgasrör, bör bestämmelserna om ändringssökande ändras så att beslut om projekttillstånd överklagas hos förvaltningsdomstolen. I annan lagstiftning än sådan som gäller energimarknaden har det föreskrivits att statsrådets allmänna sammanträde har beslutanderätt till exempel i fråga om beslut om godkännande av vissa planer, program och strategier av riksomfattande betydelse,¹³ beslut om tillsättande av vissa betydande sakkunnigorgan¹⁴ samt beslut i vissa ärenden vars avgörande har stor betydelse med tanke på tillgodoseendet av det allmänna intresset.¹⁵ Överföringsförbindelser som sträcker sig över riksgränsen har en större inverkan på utvecklingen av den finländska energimarknaden än de nationella näten. I förutsättningarna för beviljande av dessa tillstånd ingår dessutom ett villkor om ömsesidighet, som i större utsträckning anknyter till Finlands och EU:s energi- och handelspolitik. Det kan alltså konstateras att projekttillstånden för gränsöverskridande elledningar och naturgasrör har en sådan omfattande betydelse med tanke på tillgodoseendet av det allmänna intresset på energimarknaden i Finland att tillstånden till sin karaktär påminner om ärenden som förekommer i den ovannämnda övriga lagstiftningen och vars beslutanderätt hör till statsrådets allmänna sammanträde. Att ministeriet behåller beslutanderätten i fråga om tillstånd stöder inte en harmonisering av systematiken i statsrådets beslutsfattande.

5.2 Lagstiftning och andra handlingsmodeller i utlandet

5.2.1 Definitioner av stamnät och högspänningsdistributionsnät

Enligt Sveriges ellag (*ellag* 1997:857) är stamnätet (transmissionsnätet) ett tekniskt och driftsmässigt sammanhängande ledningsnät som har en spänning om 220 kilovolt eller mer, sträcker sig över flera nätregioner i Sverige och länkar samman det nationella elnätet med elnät i andra länder. Utöver transmissionsnätet finns det i Sverige regionala högspänningsdistributionsnät (regionnät), som i allmänhet har en spänning på 130 kilovolt och som förbinder de lokala distributionsnätbolagens nät med transmissionsnätet. När det gäller regionnätet och transmissionsnätet byggs anslutningsledningen allt oftare av en abonnent som för detta ändamål grundar ett eget elnätsbolag. Detta beror på att tidtabellerna för byggande av regionnät och transmissionsnät har fördröjts under den senaste tiden och anslutningstiderna för abonnemangen har förlängts. Regionnätet ansluter stora förbrukningskoncentrationer (till exempel städer) till transmissionsnätet med 130 kilovolts sammanlänkningslinjer.

¹³ 15 b § i lagen om trafiksystem och landsvägar (503/2005) samt 13, 14 och 15 § i naturvårdslagen (9/2023).

¹⁴ 5 § i gentekniklagen (377/1995) och 12 § i naturvårdslagen (9/2023).

¹⁵ Beslut om förlängning av sekretesstiden enligt lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999) med stöd av 31 §, beslut om rätt att utnyttja den ekonomiska zonen ekonomiskt och om byggande som meddelas med stöd av 6 och 7 § i lagen om Finlands ekonomiska zon (1058/2004), beslut som med stöd av 24 § i gentekniklagen meddelas om temporär begränsning av eller förbud mot användning eller försäljning av en genetiskt modifierad produkt inom Finlands territorium, beslut som meddelas med stöd av 33 § i naturvårdslagen om ändring av uppgifter av naturvetenskaplig karaktär som gäller områden som ingår i nätverket Natura 2000, naturvårdslagens 39 § om godkännande eller fastställande av ett projekt eller en plan som betydligt försämrar de naturvärden som ska skyddas i ett område som införlivats i nätverket Natura 2000, om det inte finns någon alternativ lösning för projektet eller planen och projektet eller planen ska genomföras av ett skäl som är tvingande på grund av ett ytterst viktigt allmänt intresse.

I Norge baserar sig definitionen av stamnät i stället för spänningsnivå på nätets struktur och riksomfattande täckning. Mellan stamnätet och det lokala distributionsnätet finns ett regionalt distributionsnät. Om anslutningsledningen inte omfattar konsumenter är den till sin karaktär en produktionsledning och räknas inte som nåttillgångar. Om även konsumenter ansluter sig till produktionsledningen, ändras nätets karaktär så att det räknas som reglerad nätverksamhet som kan ge skälig avkastning.

I Danmark har som stamnät definierats ett nät vars nominella spänning överstiger 100 kilovolt. Ett nät med en nominell spänning på högst 100 kilovolt är ett distributionsnät.

I Nederländerna är stamnätet ett riksomfattande högspänningsnät med en spänning på minst 110 kilovolt. Distributionsnätsinnehavarna administrerar mellan- och lågspänningsnät med en spänning på mindre än 110 kilovolt.

I Tyskland finns det fyra systemansvariga nätinnehavare som driver överföringsnät. Med överföringsnät avses ett enhetligt högspänningsnät eller högspänt likströmsnät, inkl. gränsöverskridande sammanlänkningsnät, som levererar el direkt till slutförbrukare eller distributörer. Definitionen omfattar inte distribution av el till kunder.

I Estlands elmarknadslag avses med överföringsnät ett nationellt nät på minst 110 kilovolts spänningsnivå med en anslutning på över 10 kilovolts spänningsnivå till andra nationella nät samt andra elanläggningar och styr-, skydds- och kommunikationsanläggningar, även med mellanspänning, som bildar en enhetlig ekonomisk enhet för drift, förvaltning och utveckling av hela systemet.

5.2.2 Utveckling av nät som betjänar havsbaserad vindkraft

I Sverige har anslutningen av havsbaserad vindkraft i praktiken genomförts så att abonnenten grundar ett nätbolag för byggande av en anslutningsledning. Den havsbaserade vindkraften ansluts till stamnätsinnehavarens överföringsnät på fastlandet.

I Norge gäller en havsenergilag (*lov om fornybar energiproduksjon til havs*) som tillämpas på Norges territorialhav utanför baslinjerna och på kontinentalsockeln. I lagen definieras en nätanläggning som en del av en energianläggning, och i nätanläggningen ingår de elanläggningar och anläggningar i anslutning till dem som hänför sig till omvandling och överföring av elenergi. För byggande, ägande och drift av elnätet krävs tillstånd av ministeriet. Koncessionshavaren ska lämna in en plan för utveckling och drift av nätet till ministeriet. Ministeriet kan för ett visst verksamhetsområde utse en systemansvarig aktör med uppgift att säkerställa att elsystemet är i balans. Stamnätsinnehavaren i Norge (*Statnett*) utvecklar stamnätet på fastlandet för att möjliggöra anslutning av havsbaserad vindkraft. Statnett utreder dessutom tillsammans med stamnätsinnehavarna i andra stater vid Nordsjön möjligheten att bygga hybridsammanlänkningsnät för havsbaserad vindkraft. Utvecklandet av hybridsammanlänkningsnät och anslutningen av havsbaserad vindkraft på Norges havsområde ska skötas av Statnett.

I Danmark inkluderas den transformatorstation och anslutningsledning som byggs till havs för närvarande i anbudsförfarandet för vindkraftsområdet till havs, och projektutvecklaren ansvarar för dem. Stamnätsinnehavaren ansvarar för byggandet och driften av nätet på land, men projektutvecklaren täcker kostnaderna för byggandet av den nätförbindelse som byggs på land. Tidigare har stamnätsinnehavaren haft ansvaret för planeringen, byggandet och underhållet av nätanlutningen, och vindkraftsparkerna har stått för kostnaderna via nättariffer.

I Nederländerna ansvarar stamnätsinnehavaren för anslutningen av havsbaserade vindkraftsparker till elöverföringsnätet på fastlandet samt för att bygga och underhålla den havsbaserade nätinfrastrukturen. Nättinnehavaren har anslutningsskyldighet. Byggandet av nätförbindelser stöds med statliga medel för att säkerställa standardisering och investeringssäkerhet.

I Tyskland genomförs den anslutning som den havsbaserade vindkraften förutsätter av tre stamnätsinnehavare, och stamnätsinnehavarna svarar i huvudsak för de kostnader som anslutningen medför. Anslutningsnätet till havs hör till stamnätsinnehavarens nättillgångar. Den gällande lagstiftningen utesluter dock inte möjligheten att abonnenten bygger och äger en anslutningsledning. En anslutningsledning som abonnenten bygger är inte reglerad nätverksamhet.

I Storbritannien har man tillämpat konkurrensutsättning på utveckling och ägande av överföringsnät till havs, dock utan att detta påverkar nätverksamhetens monopolställning. De funktioner som gäller systemansvar för aktörer som konkurrerar om ägande och drift av överföringsnätet ska uppfylla kraven på åtskillnad. I Storbritannien inleddes 2020 en utvärdering av överföringsnäten till havs som svar på oron över att en projektutvecklardriven modell för anslutning av havsbaserade vindkraftverk till nätet inte skulle vara tillräcklig för att tillgodose behoven av ökad havsbaserad vindkraftskapacitet. Utvärderingen har resulterat i en övergripande strategi för nätplanering som syftar till att övergå från radiella elledningar som betjänar ett enskilt projekt till att dela infrastruktur och beakta planerade projekt. Utöver att trygga tillräcklig kapacitet minskar det nya tillvägagångssättet också kostnaderna för nätbyggandet samt konsekvenserna för miljön och samhället. I Storbritannien har man dessutom planerat att genomföra hybridprojekt till havs (*Offshore Hybrid Assets*) så att koncentrationer av vindkraftverk direkt via en sammanlänkning kan ansluta sig till flera länder i stället för att, som läget är nu, vindkraftverk och sammanlänkningar ansluts till elnätet på fastlandet via separata anslutningspunkter.

5.2.3 Anslutning av produktionen till elnätet

I Sverige drivs anslutningsledningar för abonnentens egen räkning, och detta kan också göras i samarbete mellan flera abonnenter. Enligt Sveriges ellag kan distributionsnätsinnehavaren (distributionsnätsföretaget) inneha ett regionnät eller ett lokalt nät. Med regionnät avses en ledning eller ett ledningsnät som inte ingår i ett transmissionsnät och som omfattas av en nätkoncession för linje eller av en nätkoncession för område med en lägsta tillåtna spänning. Med lokalnät avses ett ledningsnät som omfattas av en nätkoncession för område utan en lägsta tillåtna spänning.

I Norge inleds processen för anslutning till nätet via det lokala distributionsnätsbolaget. Om anslutningen på grund av projektets stora storlek har konsekvenser för stamnätet, ska anslutningen dessutom utredas tillsammans med stamnätsinnehavaren. Produktions- och förbrukningsobjekt som är större än 300 megawatt ansluts direkt till stamnätet. Om objektet ansluts till distributionsnätsinnehavarens nät, utreder distributionsnätsinnehavaren den tillgängliga kapaciteten och anslutningsmöjligheterna tillsammans med stamnätsinnehavaren.

I Danmark betalar abonnenten anslutningskostnaderna fram till anslutningspunkten och nättinnehavaren betalar kostnaderna för den allmänna utvecklingen och utbyggnaden av nätet. En abonnent som vill ansluta sig till elnätet ska kontakta den lokala distributionsnätsinnehavaren. Distributionsnätsinnehavaren ska vid behov fastställa anslutningspunkten i samarbete med stamnätsinnehavaren.

I Nederländerna konkurrensutsätts och byggs anslutningsledningen antingen av stamnätsinnehavaren eller av abonnenten själv i fråga om de produktions- eller förbrukningsobjekt som ansluts till stamnätet (nominell effekt över 100 megawatt). Produktions- eller förbrukningsobjekten ansluts i allmänhet till närmaste högspänningsstation där det finns tillgänglig kapacitet. Stamnätsinnehavaren ger råd om det tekniska genomförandet av anslutningen, om abonnenten själv genomför anslutningen. Anslutningsledningen överläts efter anslutningen till stamnätsinnehavaren.

I Tyskland är de abonnenter som behöver en anslutning med en nominell effekt på mer än 100 megawatt direkt anslutna till stamnätet. Begäran om anslutning behandlas och anslutningspunkten fastställs av nätinnehavaren, som ansvarar för anslutningen. Anslutningspunkten fastställs på basis av de totalekonomiska kostnaderna oberoende av hur kostnaderna fördelas. Abonnenten ansvarar för byggandet av anslutningsledningen och för kostnaderna för den fram till anslutningspunkten. Nätinnehavaren svarar för byggandet och utvecklandet av nätet.

5.2.4 Aktiva kunder och energisammanslutningar

I Nederländerna avses med direktledning en elledning som förenar en produktionsanläggning och en förbrukningspunkt så att ingendera är ansluten till el- eller gasnätet eller en elledning som förenar en produktionsanläggning med en eller flera förbrukningspunkter så att en av dem är ansluten till elnätet. Ingen spänningsnivå har fastställts för direktledningar.

I Tyskland avses med direktledning en ledning som förenar ett enskilt produktionsobjekt med en enskild kund eller en energiproducent eller energileverantör med en egen anläggning, ett eget dotterbolag eller en egen kund, när syftet är direkt distribution av el. På motsvarande sätt är en direktledning enligt den lettiska elmarknadslagen en elledning som förenar ett separat elproduktionsobjekt med en separat användare eller en elledning som förenar en separat elproducent och elleverantör med deras egna utrymmen, dotterföretag eller kunder.

Enligt Estlands elmarknadslag avses med direktledning en elledning som är belägen inom nätinnehavarens serviceområde och som inte har direkt anslutning till nätet, men som indirekt kan anslutas till nätet via en producents eller konsuments elanläggning och genom vilken el överförs från ett kraftverk till ett annat eller till en konsument.

5.2.5 Slutna distributionsnät

Enligt en rapport från rådet för europeiska energitillsynsmyndigheter finns det i de flesta medlemsstater inga¹⁶ aktiva slutna distributionsnät. Utöver Finland finns det slutna distributionsnät i Slovenien, Belgien, Tyskland, Grekland, Nederländerna och Polen. Endast i Finland, Slovenien, Belgien och Polen har det föreskrivits undantag från nätinnehavarnas skyldigheter för slutna distributionsnät. Till exempel i Nederländerna avses med slutet distributionsnät ett annat nät än ett nationellt högspänningsnät som är verksamt inom ett geografiskt avgränsat industri-, affärs- eller serviceområde med färre än 500 kunder och som levererar el endast till andra än hushållskunder, såvida inte enskilda hushållskunder som arbetar

¹⁶ Council of European Energy Regulators: Status review TSO/DSO unbundling - Update on implementation of TSO and DSO Unbundling Provisions & “Hydrogen and Decarbonised Gas Markets Package” Outlook. Legal Affairs Committee, Ref: C22-LAC-25-04, 20.3.2024.

för ägaren till det slutna distributionsnätet eller har därmed jämförbara relationer tillfälligt använder el som levererats i det slutna distributionsnätet.

I Sveriges ellag definieras inte ett slutet distributionsnät. Den svenska tillsynsmyndigheten (Energimarknadsinspektionen) har i sin utredning om slutna distributionsnät föreslagit¹⁷ att definitionen tas in i lagen så att med ett slutet distributionssystem avses en ledning eller ett ledningsnät som överför el inom ett väl avgränsat och geografiskt begränsat område för industri eller handel, eller där gemensamma tjänster erbjuds. Detta gäller om 1) elanvändarnas verksamhet eller produktionsprocesser är integrerade av särskilda tekniska skäl eller säkerhetsskäl, eller 2) överföring huvudsakligen sker till innehavaren av det slutna distributionssystemet eller till företag som är anknutna till denne.

5.2.6 Avtal om flexibel anslutning

I en del av EU:s medlemsstater, såsom Ungern och Frankrike, tillåts redan nu icke-fasta anslutningsavtal på distributionsnätets nivå. Dessutom har detta varit möjligt i Storbritannien och Norge. För icke-fasta anslutningsavtal har det dock kunnat ställas krav på ekonomisk motivering. I en del medlemsstater har endast fasta anslutningsavtal varit tillåtna, medan den nationella lagstiftningen i en del medlemsstater har varit mindre exakt definierad i frågan. Till exempel i Luxemburg har fasta anslutningsavtal varit huvudregeln, från vilken undantag har kunnat beviljas från fall till fall.

I Norge ska innehavaren av nätkoncessionen vidta de åtgärder som behövs för att genomföra nya anslutningar och för att täcka den ökade förbrukningen i befintliga anslutningar. Innehavaren av en regional nätkoncession (områdekoncessionen) ska ansluta nya elproduktionsanläggningar till sitt nät och vid behov investera i nätanläggningar. Den nationella tillsynsmyndigheten får medge undantag från dessa skyldigheter av särskilda skäl. Genom förordningen om nätreglering och energimarknader (*Forskrift om nettregulering og energimarkeder*) har det dock gjorts möjligt för nätinnehavaren och abonnenten att avtala om att koppla bort en anslutning eller begränsa dess effekt. Till abonnenten betalas inte ersättning för bortkoppling eller begränsning.

5.2.7 Anslutningens maximala effekt

Den maximala anslutningseffekt som elsystemet tillåter bestäms utifrån storleken på och de tekniska egenskaperna hos elsystemet och de produktionsenheter och förbrukningsbelastningar som är anslutna till det. Granskningen av lagstiftningen i utlandet anses således inte ge något betydande mervärde vid bedömningen av de nationella regleringslösningarna.

5.2.8 Projekttillstånd för nationella elledningar

I Sverige kräver byggandet av en elledning tillstånd, och endast elnätsbolag kan få tillstånd. Tillstånd krävs också för byggande av en anslutningsledning. De ledningar och nät som inte omfattas av tillståndsplikten kallas icke tillståndspliktiga elnät (*icke koncessionspliktiga elnät, IKN*). Närmare bestämmelser om icke tillståndspliktiga nät utfärdas genom förordning (*Förordning om undantag från kravet på nätkoncession enligt ellagen*, 2007:215). Dessutom

¹⁷ Energimarknadsinspektionen: Slutna distributionssystem och interna nät - En analys av elmarknadsdirektivets bestämmelser om slutna distributionssystem och en översyn av undantagen från kravet på nätkoncession, Ei R2022:12.

har den svenska tillsynsmyndigheten utfärdat närmare anvisningar om dessa nät.¹⁸ Enligt förordningen omfattar de elnät som inte kräver tillstånd bland annat sådana fall som påminner om Finlands fastighetsnät men som regleras mer detaljerat (*interna nät i vissa områden*). I förordningsmotiven anges tre grundkriterier som är avgörande vid avgränsningen av icke tillståndspliktiga elnät. Enligt kriterierna ska ett nät vara internt och inte för utbrett. Med internt nät avses att nätet används för överföring av el för nätinnehavarens egen räkning. Dessutom ska det område där ledningen eller nätet byggs vara väl avgränsat. Ett internt nät kan enligt förordningen byggas utan nätkoncession, om det dras mellan flera anläggningar för produktion av el som har en gemensam anslutning till elnätet eller om det dras från flera anläggningar för produktion av el till en gemensam anslutning till elnätet, förutsatt att anslutningsledningen är kort. Utgångspunkten är att el på IKN-nät får överföras endast för egen räkning, och det ska finnas beaktansvärda skäl för att överföra el för någon annans räkning. Till exempel en vindkraftsproducent får överföra den el som producenten producerar i anslutningsledningen, men ett batterilager som finns bredvid producenten och som innehas av ett annat bolag får använda anslutningsledningen endast om de förutsättningar som anges i förordningen uppfylls.

I Norge ansöker abonnenten om elnätstillstånd och betalar kostnaderna för nätbyggandet. Ansökningsprocessen för det tillstånd som krävs för att bygga ett nät eller en nätanlutning är likadan för både nätinnehavarna och kunderna. Energiministeriet (energidepartementet) kan bevilja undantag från kravet på nätkoncession, och till exempel en vindkraftspark med mindre än fem vindkraftsturbiner och en sammanlagd nominell effekt på mindre än 5 megawatt behöver inte tillstånd för anslutningsledning.

I Tyskland kräver distributionsnätverksamheten tillstånd av den behöriga myndigheten. Tillstånd kan vägras endast om sökanden inte har den personal, tekniska och ekonomiska kapacitet och tillförlitlighet som behövs för att säkerställa nätets funktion på lång sikt i enlighet med bestämmelserna i lagen.

5.2.9 Bestämmelser om elledningar och naturgasrör som sträcker sig över riksgränsen

Enligt den norska energilagen kräver innehav eller användning av sammanlänknings specialtillstånd av ministeriet. Tillstånd får endast beviljas överföringsnätinnehavaren eller det företag som denne har bestämmande inflytande över. Vid bedömningen av om tillstånd ska beviljas ska projektets socioekonomiska lönsamhet, förhållandet till eventuella konkurrerande projekt samt öppna och icke-diskriminerande aspekter i allmänhet betonas. Tillstånd kan dock beviljas andra än överföringsnätinnehavare, om sammanlänkningen är ansluten till anläggningar för produktion eller förbrukning av elenergi till havs och överskrider gränslinjen mellan Norges kontinentalsockel och en annan stats kontinentalsockel. Detsamma gäller mindre sammanlänknings under överföringsnätets nivå som är belägna i gränsområden. För dessa är det möjligt att göra en förenklad bedömning av huruvida ett tillstånd ska beviljas och att anpassa villkoren för tillståndet till upprättandet av en förbindelse i det berörda området. Också enligt Norges havsenergilag förutsätter import av el från en annan stat och export av el till en annan stat tillstånd av ministeriet. Ministeriet kan i enskilda fall bevilja undantag från tillståndskravet.

6 Remissvar

Arbets- och näringsministeriet fick sammanlagt 54 utlåtanden om rapporten från högspänningsnätarbetsgruppen samt om Fingrids förslag till reform av anslutningsavgiften till Fingrid, som var på remiss samtidigt, och det separata förslag till bestämmelse som ministeriet

¹⁸ Energimarknadsinspektionen, Undantag från kravet på nätkoncession (IKN).

berett som tjänsteuppdrag i anslutning till genomförande av förslaget. Utlåtanden lämnades av justitieministeriet, finansministeriet, Energimyndigheten, Försörjningsberedskapscentralen, Fredrikshamns stad, Helsingfors stad, Kotka stad, Kouvola stad, Lieksa stad, Aktion Österbotten rf, Finlands näringsliv rf, Energiakaupungit ry, Finsk Energiindustri rf, Centralhandelskammaren, Kymmenedalens förbund, Skogsindustrin rf, Lokalkraft rf, Pohjois-Karjalan Kauppakamari ry, Suomen Kaasuyhdistys ry, Finlands Kommunförbund rf, Finlands närenergiförbund rf, Finlands Egnahemsförbund rf, Energianvändare i Finland rf, Finlands förnybara rf, Älvbyarna i Östra Korsholm rf, Alva Sähköverkko Oy, Arenso Oy, Caruna Networks Oy, Cursor Oy, Elenia Oy, Energiequelle Oy, EPV Energia Oy, Fingrid Oyj, Fortum Oyj, Gasgrid Finland Oy, Helen Oy, Helen Sähköverkko Oy, Järvi-Suomen Energia Oy, Kemijoki Oy, Kymenlaakson Sähköverkko Oy, Loiste Liittymisjohdot Oy, Neste Oyj, Oulun Energia Sähköverkko Oy, OX2 Finland Oy, Pankakoski Mill Oy, Pohjolan Voima Oyj, Tampereen Energia Sähköverkko Oy, Teollisuuden Voima Oyj, TLS Verkko Oy, Turku Energia Sähköverkot Oy, UPM-Kymmene Oyj, Vantaan Energia Sähköverkot Oy, Suomen Vetyklusteri och professor Pertti Järventausta.

Remissinstanserna har ansett att de lagförslag som arbetsgruppen berett i regel är behövliga och i rätt riktning, trots att det har framförts många anmärkningar om detaljerna i förslagen. Nästan alla remissinstanser har identifierat omvälvningen i Finlands elsystem, den kraftigt ökande elförbrukningen och elproduktionen och ansett att det finns ett klart behov av att reformera regleringen av elnäten. I utlåtandena råder samförstånd om att elöverföringsnätet måste stärkas och utvecklingsansvaret förtydligas för att energiomställningen ska lyckas.

Enligt remissinstanserna stöder de föreslagna ändringarna som helhet betraktat regeringsprogrammets mål att förbättra energisystemets funktionsduglighet, men bestämmelserna och motiveringen till dem bör preciseras för att de nya förfarandena ska vara så tydliga som möjligt. I utlåtandena betonas behovet av att sänka investeringströskeln i den snabba energiomställningen. Särskilt havsbaserad vindkraft, förnybar vätgas och andra stora industriella projekt behöver smidiga förfaranden för nätanslutning.

I utlåtandena har det lyfts fram ett gemensamt mål om att göra tillstånds- och myndighetsverksamheten smidigare i elnätsprojekten. Nästan alla intressentgrupper har understött förslaget om att Energimyndigheten ska ges behörighet att meddela förhandsbesked om tillståndsplikt för nätverksamhet. Förhoppningen är att detta ska minska osäkerheten vid tillämpningen av bestämmelserna och försnabba inledandet av projekt.

De åsikter som avviker från varandra i utlåtandena har i huvudsak gällt de specialfrågor som granskas i förslaget, såsom bestämmelserna om utvecklingsansvaret för högspänningsnät och om direktledningar, där remissinstanserna har haft synpunkter som baserar sig på deras egna roller. Distributionsnätsinnehavarna har betonat jämlik behandling av sina kunder och investeringsförutsättningar, medan stora elförbrukare och elproducenter har betonat snabb tillgång till nätet och förutsägbara kostnader.

En betydande del av remissinstanserna har förhållit sig kritiskt till Fingrids reform av anslutningsavgiften. De mest kritiska har varit i synnerhet företrädare för de regioner och branscher som reformen hotar att belasta.

De förslag som lagts fram under remissbehandlingen har i möjligaste mån beaktats vid den fortsatta beredningen. De förslag som framförts i utlåtandena som inte har ingått i högspänningsnätsarbetsgruppens förslag och som således inte har varit på remiss har dock inte tagits in i regeringspropositionen. Det separata förslag till bestämmelse som beretts som

tjänsteuppdrag i anslutning till reformen av anslutningsavgiften till Fingrid har också utelämnats ur regeringspropositionen.

7 Specialmotivering

7.1 Elmarknadslagen

2 §. Tillämpningsområde. I paragrafen anges elmarknadslagens tillämpningsområde.

Enligt det föreslagna 2 mom. tillämpas lagens bestämmelser om nätinnehavare på näringsidkare som utövar tillståndspliktig elnätsverksamhet och i sin besittning har ett elnät, om inte något annat föreskrivs nedan eller om inte Energimyndigheten har fattat ett beslut om att befria nätinnehavaren från tillståndsplikten. Den precisering som föreslås i momentet syftar på de begränsningar av tillståndspliktig elnätsverksamhet som föreslås i 4 §. I övrigt motsvarar bestämmelsen innehållet i den tidigare lagen. Bestämmelserna om nätinnehavare ska omfatta näringsidkare som bedriver tillståndspliktig elnätsverksamhet i stamnätet, ett högspänningsdistributionsnät, ett distributionsnät eller ett slutet distributionsnät. Dessutom ska lagen tillämpas också på sådana näringsidkare som bedriver tillståndspliktig elnätsverksamhet och som inte har ansökt om i 12 § avsedd befrielse från tillståndsplikt för sin verksamhet. Tillståndspliktig elnätsverksamhet definieras i 4 §. Bestämmelserna om nätinnehavare ska inte tillämpas på sådan elnätsverksamhet där man med elnätet sköter endast en fastighets eller en motsvarande fastighetsgrupps interna elleverans, eldistribution genom en direktledning till en separat kund, till en producents och en elleverantörs egna lokaler, dotterföretag eller kunder eller till slutna distributionsnät, transport av el i en anslutningsledning eller transport av el i ett sådant anslutningsnät för elproduktion där el inte levereras till grossister eller slutförbrukare. Med elnätsverksamhet avses enligt elmarknadslagen att mot vederlag ställa elnät till förfogande för dem som behöver elöverföring eller eldistribution och andra elnätstjänster.

3 §. Definitioner. Det föreslås att definitionen av högspänningsdistributionsnät i 3 punkten preciseras så att med högspänningsdistributionsnät avses lokala eller regionala elnät eller elledningar vars nominella spänning är minst 110 kilovolt och som inte är anslutningsnät för elproduktion eller anslutningsledningar och som inte sträcker sig över riksgränsen. Stamnät definieras i 31 §. Med sammanlänkning avses en elledning som förenar två stamnätsinnehavares nät med varandra samt den utrustning som hör till elledningen.

Enligt den gällande lagen är stamnät sådana delar av elnätet vars nominella spänning överstiger 110 kilovolt, med undantag av anslutningsledningar. Enligt förslaget ska till sin karaktär lokala eller regionala elnät eller elledningar med en nominell spänning som överstiger 110 kilovolt i fortsättningen definieras som högspänningsdistributionsnät. Elmarknadsdirektivets krav på faktisk åtskillnad ska inte gälla högspänningsdistributionsnät. Ett högspänningsdistributionsnät kan således drivas av verksamhetsutövare som inte uppfyller kraven på oberoende enligt 32 §. Sådana verksamhetsutövare är bland annat företag eller personer som har en anknytning till produktion eller leverans av el. Regeringspropositionen syftar till att ändringen av definitionen av stamnät och högspänningsdistributionsnät inte ska leda till att en del av de nuvarande högspänningsdistributionsnäten i fortsättningen skulle betraktas som stamnät, varvid de skulle omfattas av de skyldigheter som gäller stamnätsinnehavaren, såsom kravet på faktisk åtskillnad enligt direktivet. Målet är att ändringen ska göra det möjligt för också andra än stamnätsinnehavare att bygga och driva lokala och regionala elnät och elledningar med en spänning på mer än 110 kilovolt.

Som kriterier för att definiera högspänningsdistributionsnät ska användas nätets spänningsnivå, nätets användningsändamål och de kundgrupper som nätet betjänar samt möjligheten till

sammanlänkning av nätet och nätets geografiska täckning. I praktiken är dessa kriterier för högspänningsdistributionsnät spegelbilder av motsvarande kriterier enligt 31 § som används för att definiera stamnätet.

Det första kriteriet som definierar högspänningsdistributionsnät ska vara spänningsnivån, vilken skiljer högspänningsdistributionsnät från distributionsnät. Enligt artikel 2.28 i elmarknadsdirektivet avses i direktivet med distribution transport av el i system med högspännings-, mellanspännings- och lågspänningsnät för tillhandahållande till kunder, men inte leverans. Spänningsnivån för de ledningar som hör till ett högspänningsdistributionsnät ska alltid vara minst 110 kilovolt, medan ett distributionsnät bildas av elnät och elledningar med mellanspänning och lågspänning som har en nominell spänning på mindre än 110 kilovolt.

Ett annat kriterium för definition av högspänningsdistributionsnät, som i sin tur skiljer högspänningsdistributionsnät från stamnätet, är möjlighet till sammanlänkning av nätet. Enligt elmarknadsdirektivet och EU-domstolens rättspraxis kännetecknas stamnätet av att det alltid är sammanlänkat till ett annat elsystem. Därför är de sammanlänkningsnät som används på elmarknaden och som överskrider rikets gränser inte högspänningsdistributionsnät, utan de hör till stamnätet. Möjlighet till sammanlänkning är ett uteslutningskriterium vid definitionen av högspänningsdistributionsnät också på det sättet att lokala eller regionala elnät eller elledningar hör trots sin höga spänningsnivå inte till stamnätet. Kännetecknande för ett högspänningsdistributionsnät är således att det inte uppfyller kriteriet för sammanlänkat elnät, eftersom det inte omfattar en sammanlänkning till ett annat elsystem. Sammanlänkningskriteriet beskriver tydligt den viktigaste skillnaden mellan högspänningsdistributionsnät och stamnätet, enligt vilken stamnätet fungerar på riksnivå medan högspänningsdistributionsnät fungerar lokalt eller regionalt. Ett högspänningsdistributionsnät ska betjäna behov av eldistribution av lokal eller regional natur, eller behov av motsvarande typ för minst två kraftverkshelheter. Ledningarna för ett högspänningsdistributionsnät ska i princip betjäna en enda distributionsnätsinnehavare eller en begränsad användargrupp och ledningarnas betydelse eller inverkan på elöverföringen eller upprätthållandet av elsystemets driftsäkerhet är inte stor på riksnivå. Stamnätet däremot har en riksomfattande uppgift att överföra el mellan nationellt betydande produktion och förbrukning och utländska nät.

Det tredje kriteriet för definition av högspänningsdistributionsnät är nätets användningsändamål. Användningsändamålet beskrivs för det första av de användargrupper som högspänningsdistributionsnät betjänar. Enligt elmarknadsdirektivet och EU-domstolens rättspraxis är syftet med ett högspänningsdistributionsnät att överföra el med högspänning för tillhandahållande till kunder. Med kund avses i elmarknadslagen en grossist eller en slutförbrukare av el. Med grossist avses en fysisk eller juridisk person som köper el i syfte att återförsälja den och med slutförbrukare avses en kund som köper el för eget bruk. Som en användargrupp som betjänas av högspänningsdistributionsnät ska på grund av sakens natur utöver de kunder som avses i elmarknadslagen också betraktas elproducenter. El kan inte överföras till kunderna utan att elproducenterna först har matat in elen i elnätet. Eftersom definitionerna i elmarknadsdirektivet och EU-domstolens rättspraxis inte identifierar elproducenter som användare av någon typ av nät, ska det anses att definitionen av elnät på basis av användargrupper inte kan grunda sig på huruvida elproducenter har anslutit sig till elnätet i fråga eller inte.

Kännetecknande för distributionsnät är också att det finns flera kunder. Till ett högspänningsdistributionsnät ska därmed inte höra ledningar med en spänning på minst 110 kilovolt som är anslutningsnät för elproduktion eller anslutningsledningar.

I Finland finns det en stor mängd högspänningsnät eller delar av sådana högspänningsnät som inte uppfyller EU-domstolens tolkning av definitionerna av överföringsnät och distributionsnät. Sådana nät är högspänningsnät som förenar distributionsnätets transformator- och kopplingsstationer med stamnätet, men som inte har några andra kunder. De uppfyller inte stamnätets sammanlänkningskriterium, men de uppfyller inte heller kriteriet för användargrupper enligt definitionen av distributionsnät. Sådana nät utgör dock en viktig del av Finlands elsystem. Det väsentliga är att den nationella lagstiftningen ska trygga den viktigaste skyldigheten enligt elmarknadsdirektivet, nämligen tillträde till nätet. I en sådan situation ska sammanlänkningskriteriet anses vara ett viktigare kriterium vid klassificeringen av dessa elnät än kriteriet som baserar sig på användargrupper. Sådana elnät betraktas således som högspänningsdistributionsnät. Då ska också nätets användningsändamål och den enhetlighet i nätet som beskriver det vara kriterier som definierar högspänningsdistributionsnät. Enligt förslaget utgörs ett högspänningsdistributionsnät vanligen av lokala eller av regionalt och från varandra belägna delar av elnätet eller av ledningar i elnätet, där el överförs mellan ett visst eller vissa objekt och det riksomfattande stamnätet. De bildar i allmänhet inte något sammanlänkat elnät som skulle fungera såsom ett självständigt elsystem. Radiella elledningar på minst 110 kilovolt ska därmed alltid vara högspänningsdistributionsnät. Också ett maskat ledningsavsnitt som förbinder till exempel distributionsnätinnehavarens transformator- och kopplingsstation till stamnätet med två eller flera elledningar kan vara högspänningsdistributionsnät, om det är av lokal eller regional karaktär och om dess betydelse eller inverkan på elöverföringen eller på upprätthållandet av elsystemets driftsäkerhet inte är stor på riksnivå.

I paragrafen föreslås en ny 4 b-punkt där anslutningsnät för elproduktion definieras. Med anslutningsnät för elproduktion ska i lagen avses ett elnät med vilket två eller flera separata kraftverkshelheter ansluter sig till elnätet genom en gemensam anslutning och eventuell reservmatningsförbindelse, och som innehas av en eller flera elproducenter eller innehavare av energilagransanläggningar som använder elnätet, eller av ett företag som dessa eller en del av dessa har bestämmande inflytande över. I 4 § 2 mom. föreslås en bestämmelse enligt vilken transport av el i ett sådant anslutningsnät för elproduktion som avses i definitionen inte utgör tillståndspliktig elnätsverksamhet, om det i elnätet inte levereras el till grossister eller slutförbrukare.

Inom sakrätten avses med innehav ett faktiskt maktförhållande till ett föremål, såsom ett elnät. Det innehav av anslutningsnät för elproduktion som avses i 4 b-punkten kan basera sig på ägande eller på ett hyresavtal som ger nyttjanderätt till elnätet. De elproducenter och innehavare av energilagransanläggningar som använder anslutningsnätet för elproduktion ska också för användningen av nätet kunna grunda ett separat företag som de eller en del av dem har bestämmande inflytande över. Med bestämmande inflytande avses bestämmande inflytande enligt definitionen i 3 § 34 punkten. Syftet med villkoret är att särskilja specialfallet med icke tillståndspliktig elnätsverksamhet från den tillståndspliktiga elnätsverksamheten. Om ett anslutningsnät för produktion inte innehas eller kontrolleras av en eller flera anslutna användare, uppfyller det kännetecknen för reglerad nätverksamhet.

Det föreslås att definitionen av anslutningsledning i 5 punkten preciseras för att beakta anslutningsnät för elproduktion och kraftverkshelhet, som fogas till 4 b- och 5 b- punkterna. Enligt förslaget avses med anslutningsledning i lagen en enhetlig helhet som består av en elledning och andra elanläggningar och elutrustningar som behövs för anslutning till elnätet och genom vilken till elnätet för en eller flera abonnenter ansluts a) ett eldriftsobjekt, b) en kraftverkshelhet, eller c) en eller flera till varandra kopplade energilagransanläggningar.

Anslutningsledningar omfattas inte av sådan tillståndsplikt för elnätsverksamhet som avses i 4 § i elmarknadslagen och på anslutningsledningar tillämpas inte heller de allmänna skyldigheter

som gäller nätinnehavare. En ledning som förenar två nätinnehavares nät är inte en anslutningsledning, utan en sådan ledning är en del av elnätet som omfattas av tillståndsplikt för elnätsverksamhet, varför de allmänna skyldigheterna som gäller nätinnehavare, till exempel överförings- och anslutningsskyldigheterna, ska tillämpas på en sådan ledning. För anslutningsledningar med en nominell spänning på minst 110 kilovolt tillämpas dock det förfarande för projekttillstånd för byggande av en högspänningsledning som avses i 3 kap.

Anslutningsledningens spänningsnivå inverkar inte på anslutningens karaktär. Dessutom kan anslutningsledningen sträcka sig över riksgränsen eller ansluta en kraftverkshelhet inom Finlands ekonomiska zon till elnätet i en annan stat. För byggande av en sådan elledning med en nominell spänning på minst 110 kilovolt ska dock ett projekttillstånd enligt 14 § i elmarknadslagen begäras hos statsrådet.

Med anslutningsledning avses utöver den egentliga anslutningsledningen också en enhetlig helhet som består av andra elanläggningar och elutrustningar som behövs för anslutning till elnätet och som finns vid eller bakom anslutningspunkten för abonnenten eller abonnenterna. Begreppen anslutning och anslutningsledning omfattar alltså bland annat sådana transformatorstationer, transformatorer och växelriktare för omvandling av likström till växelström som ägs eller innehas av abonnenten. Avsikten med termändringen är inte att ändra på abonnentens och nätinnehavarens ansvar enligt gällande lag. Byggandet av en anslutningsledning ska även i fortsättningen vara på abonnentens ansvar och anslutningsledningen hör inte till nätinnehavarens elnät. Elnätets mätapparatur hör dock till nätinnehavarens ansvar på det sätt som föreskrivs i 22 § i elmarknadslagen.

Enligt förslaget är ett typiskt kännetecken för en anslutningsledning är att den betjänar en abonnent. Anslutningsledningen ska alltid koppla ett enskilt eldriftsobjekt eller en kraftverkshelhet eller ett eller flera till varandra kopplade energilagringsanläggningar till nätinnehavarens elnät.

Anslutningsledningen är för det första en elledning genom vilken elektrisk utrustning och elanläggningar som betjänar ett eldriftsobjekt ansluts till elnätsinnehavarens elnät. Som ett eldriftsobjekt betraktas till exempel en i 4 § 2 mom. 1 punkten i elmarknadslagen avsedd fastighet eller motsvarande fastighetsgrupp där elnätet inte omfattas av tillståndsplikt för elnätsverksamhet. Ett sådant eldriftsobjekt kan utöver elförbrukning också ha elproduktion och energilagring. En anslutning kan också ha flera eldriftsställen. Exempel på detta är ett vånings- eller radhus där det finns flera lägenheter eller en industrifastighet på vilken flera företag är verksamma.

Som anslutningsledning betraktas också en elledning genom vilken en kraftverkshelhet ansluts till nätinnehavarens elnät. Om två eller flera separata kraftverkshelheter ansluter sig till elnätet genom en gemensam anslutning och en eventuell reservmatningsförbindelse, är det däremot fråga om ett sådant anslutningsnät för elproduktion som avses i 4 b-punkten, förutsatt att elnätet innehas av den eller de elproducenter eller innehavare av energilagringsanläggningar som använder det. Med kraftverkshelhet avses enligt förslaget på ett avgränsat markområde eller på en avgränsad del av ett havsområde belägna a) enskilda kraftverk, b) två eller flera kraftverk som bildar en sammanhängande funktionell helhet, eller c) ett eller flera kraftverk och en eller flera energilagringsanläggningar som är kopplade till dem och som bildar en enhetlig funktionell helhet.

Som anslutningsledning betraktas också en elledning genom vilken en eller flera sammankopplade energilagringsanläggningar ansluts till elnätsinnehavarens elnät.

I de fall som avses i underpunkterna b och c i den punkt som innehåller definitioner på anslutningsledning behöver de kraftverk och energilagringsanläggningar som finns vid anslutningspunkten för abonnenten eller abonnenterna samt de elanläggningar och elutrustningar som betjänar dem inte finnas inom samma fastighets eller motsvarande fastighetsgrupps område. I dessa fall kan det finnas fler än en abonnent, vilket möjliggör att det i anslutningen kan finnas kraftverk och energilagringsanläggningar som ägs av flera aktörer, om de bildar en enhetlig funktionell helhet. En helhet som bildas på detta sätt anses inte vara ett elnät som avses i 3 § 1 punkten i energimarknadslagen och driften av anslutningsledningen anses inte vara sådan elnätsverksamhet som avses i 3 § 6 punkten i lagen, vilka omfattas av tillståndsplikt för elnätsverksamhet enligt 4 § i lagen.

Det föreslås att en ny definition av kraftverkshelhet fogas som 5 b-punkt. Med kraftverkshelhet avses på ett avgränsat markområde eller på en avgränsad del av ett havsområde belägna enskilda kraftverk, två eller flera kraftverk som bildar en sammanhängande funktionell helhet, eller ett eller flera kraftverk och en eller flera energilagringsanläggningar som är kopplade till dem och som bildar en enhetlig funktionell helhet. Avsikten med definitionen är att förenkla den övriga regleringen så att de komponenter som ingår i kraftverkshelheten inte behöver upprepas i andra bestämmelser. En kraftverkshelhet ska i elmarknadslagstiftningen behandlas som en enda anslutning.

Med kraftverkshelhet avses för det första ett kraftverk som är beläget på ett avgränsat markområde eller en avgränsad del av ett havsområde. Ett enskilt kraftverk kan vara till exempel ett vattenkraftverk, ett värmekraftverk eller ett kärnkraftverk. Produktionsformerna i fråga fungerar i allmänhet som separata självständiga kraftverksenheter, varvid varje kraftverk utgör en separat anslutning med tanke på elnätet. Vanligen finns sådana enskilda kraftverk på samma fastighet eller motsvarande fastighetsgrupp, vilket redan i sig visar att de är belägna inom ett avgränsat område.

Med kraftverkshelhet avses också två eller flera kraftverk som bildar en enhetlig funktionell helhet. Dessutom kan en sådan funktionell helhet omfatta en energilagringsanläggning eller flera energilagringsanläggningar. Sådana kraftverkshelheter kan bildas i synnerhet av produktionsanläggningar för förnybar energi, som kännetecknas av att de består av flera vindkraftverk eller solpanelsfält. Ur elnätets synvinkel är en kraftverkshelhet för förnybar energi som består av till exempel flera vind- eller solkraftverk inom ett avgränsat område samt energilagringsanläggningar i anslutning till dem till sin karaktär en enda anslutning. Med tanke på tillämpningen av definitionen av kraftverkshelhet är det väsentligt att fastställa när flera kraftverk och eventuella energilagringsanläggningar hör till en enda kraftverkshelhet och när det är fråga om flera separata kraftverkshelheter.

En förutsättning för att en kraftverkshelhet ska bildas är för det första att de kraftverk och eventuella energilagringsanläggningar som hör till kraftverkshelheten finns på ett avgränsat markområde eller en avgränsad del av ett havsområde. Avsikten med bestämmelsen är inte att begränsa till exempel vindkraftsparkernas storlek, utan deras områden kan också vara anmärkningsvärt stora i synnerhet om det är fråga om havsbaserad vindkraft. Det väsentliga är att de kraftverk och energilagringsanläggningar som blir kvar inom området har en sådan koppling genom vilken kraftverkshelhetens område kan avgränsas och avskiljas från andra kraftverkshelheter. Avgränsningen av området kan också granskas med tanke på att avstånden mellan de kraftverk och energilagringsanläggningar som blir kvar inom området är kortare än deras genomsnittliga avstånd till elnätet eller till andra kraftverk. Områdesbegränsningen kan också stödja sig på de avgränsningar som tillämpats vid planeringen av markanvändningen. Om vissa kraftverk har vid planeringen av markanvändningen behandlats såsom en helhet eller som flera helheter som har samband med varandra, såsom till exempel i förfarandet med

delgeneralplan för vindkraft inom området för en eller flera kommuner, visar detta i regel att kraftverken är belägna inom ett avgränsat område.

Dessutom förutsätter uppkomsten av en kraftverkshelhet att flera kraftverk och eventuella energilagringsanläggningar bildar en enhetlig funktionell helhet. Kraftverk som utnyttjar samma teknik bildar i regel en funktionell helhet om de är belägna inom ett avgränsat område som definieras ovan och ansluts genom en gemensam anslutning till elnätet. Det funktionella sambandet kan då visas av att karaktären hos de kraftverk som ingår i kraftverkshelheten styr deras placering separat från det befintliga elnätet, varvid det inte är lönsamt att bygga separata anslutningsledningar för de enskilda kraftverken. Också kraftverk som utnyttjar olika tekniker och eventuella energilagringsanläggningar i anslutning till dem kan dock bilda en kraftverkshelhet, om det finns en funktionell koppling mellan dem. Till exempel väderberoende vind- och solkraft balanserar varandras produktion, och därför kan kraftverk som använder olika tekniker dra stor nytta av att de ligger nära varandra. Också genom att koppla en energilagringsanläggning i samband med produktionsanläggningar för förnybar energi kan kraftverkens verksamhet effektiviseras både i tekniskt och kommersiellt hänseende. Sådana så kallade hybridkraftverk behöver också i allmänhet nätanlutning med lägre effekt än de komponenter som ingår i den skulle behöva separat.

Uppkomsten av en funktionell helhet kan också ta sig uttryck i gemensamt ägande av kraftverk och energilagringsanläggningar och en enhetlig planeringsprocess. Om exempelvis samma företag eller koncern äger vindkraftverk och energilagringsanläggningar inom ett begränsat område och dessa har planerats och byggts som ett enhetligt projekt, kan detta tyda på att kraftverken och energilagringsanläggningarna utnyttjas som en funktionell helhet. Det funktionella sambandet kan också framgå av att kraftverken och eventuella energilagringsanläggningar drivs av samma aktör.

När en kraftverkshelhet definieras är det alltid fråga om en helhetsprövning där alla relevanta omständigheter och konsekvenser beaktas med tanke på uppnåendet av målen i elmarknadslagen.

Det föreslås att definitionen av småskalig elproduktion i 14 punkten ändras. Syftet med förslaget är att förenhetliga lagens terminologi och att i regleringen av småskalig elproduktion beakta de energilagringsanläggningar som ska anslutas till sådan elproduktion. Dessutom föreslås det att gränsen för småskalig produktion sänks från två megavoltampere till under en megavoltampere. Genom ändringen förenhetligas gränsen för småskalig elproduktion med elmarknadslagstiftningens övriga reglering som gäller små kraftverk. Ändringen av gränsvärdet inverkar också på tillämpningen av 56 § 1 mom. 1 punkten i elmarknadslagen, eftersom ändringen samtidigt sänker det gränsvärde under vilket distributionsnätsinnehavaren inte får inkludera kostnader för utvecklande av nätet i anslutningsavgiften för kraftverkshelheter som underskrider gränsvärdet. Enligt förslaget avses med småskalig elproduktion en kraftverkshelhet med en effekt som understiger en megavoltampere.

Enligt den föreslagna 25 b-punkten avses med mätområde stamnätet, högspänningsdistributionsnät, distributionsnät, slutet distributionsnät, anslutningsnät för elproduktion eller en del av dessa eller ett sådant internt elnät inom en fastighet eller motsvarande grupp av fastigheter som utgör ett eget avräkningsområde vid balansavräkningen. Det föreslås att anslutningsnät för elproduktion fogas till definitionen. Tillägget behövs för att anslutningsnäten för elproduktion ska kunna fungera utan elnätstillstånd. Om ett sådant elnät bildar ett mätområde behöver det inte bedrivas elhandel inom nätet, utan varje elproducent kan leverera den el som den producerar direkt till sin egen öppna leverantör på elmarknaden.

Det föreslås att det till paragrafen fogas en ny 32 c-punkt, enligt vilken med ett avtal om flexibel anslutning avses ett avtal om anslutning till ett distributionsnät, högspänningsdistributionsnät eller stamnät, i vars villkor det har avtalats om begränsningar av anslutningspunktens garanterade effekt eller om nätinnehavarens styrning av elförbrukningen eller elförsörjningen till anslutningen. Definitionen motsvarar till sitt innehåll artikel 2.24 c som fogats till elmarknadsdirektivet genom direktiv (EU) 2024/1711. Enligt skäl 15 i ingressen till direktivet kan man i ett avtal om flexibel anslutning beakta till exempel energilagring eller begränsa den tid under vilken ett kraftverk kan tillföra el till nätet.

Ett avtal om flexibel anslutning är i regel avsett som ett tidsbegränsat arrangemang till dess att nätets kapacitet möjliggör ibruktage av den slutliga garanterade fasta anslutningseffekten. Avtal om flexibel anslutning kan utnyttjas i situationer där nätkapacitet finns att tillgå i en normal driftssituation, men nätinnehavaren inte kan göra en fast anslutning av den återstående kapaciteten utan att äventyra nätets driftsäkerhet i situationer som avviker från den normala driftssituationen. En driftssituation som avviker från det normala kan vara till exempel ett fel i nätet, underhållsarbete, en avvikande produktions- eller förbrukningssituation i elsystemet eller produktions- eller förbrukningstoppar som avviker från den överenskomna effekten. Vid behov ska nätinnehavaren kunna använda avtal om flexibel anslutning också för att hantera överföringssituationer i nätet, om det inte går att säkerställa att flexibilitetstjänster på marknadsvillkor är tillräckliga eller att konkurrensen fungerar.

4 §. Tillståndsplikt för elnätverksamhet. I paragrafen föreskrivs det om tillståndsplikt för elnätverksamhet. Enligt 2 mom. 1 punkten omfattar tillståndsplikten inte elnätverksamhet där endast en fastighets eller en motsvarande fastighetsgrupps interna elleveranser sköts med hjälp av elnätet. Till denna del föreslås inga ändringar i regleringen.

I 2 mom. 2 punkten avgränsas den tillståndspliktiga elnätverksamheten så att den inte heller ska omfatta eldistribution genom en direktledning, om den el som levereras har producerats vid småskalig elproduktion. Enligt den gällande lagen avses med småskalig elproduktion ett kraftverk eller en helhet som utgörs av flera kraftverk med en effekt på högst två megavoltampere. Enligt förslaget ska eldistribution av annan el än sådan el som producerats vid småskalig elproduktion genom en direktledning till en separat kund, till en producent och en elleverantörs egna lokaler, dotterföretag eller kunder, till dennas eller deras eldriftsobjekt eller slutna distributionsnät inte heller vara tillståndspliktig elnätverksamhet. Enligt förslaget ska det i fortsättningen vara möjligt att bygga och driva en direktledning i högspännings-, mellanspännings- och lågspänningsnät oberoende av kraftverkets effekt.

Enligt 3 § 5 a-punkten i elmarknadslagen avses med direktledning en elledning som ansluter en separat produktionsenhet till en separat kund och en elledning som ansluter en producent och en elleverantör till deras egna lokaler, dotterföretag eller kunder för direkt elleverans. Definitionen motsvarar definitionen av direktledning i elmarknadsdirektivet och inga ändringar föreslås i bestämmelsen. Begreppet produktionsenhet i elmarknadsdirektivet motsvarar det nya begreppet kraftverkshelhet som föreslås i elmarknadslagen. Med producent och elleverantör avses en innehavare av en sådan kraftverkshelhet som levererar den el som den producerar via en direktledning. Begreppen kundens, dotterföretagets eller producentens egna lokaler motsvarar elmarknadslagens begrepp eldriftsobjekt. Med direkt elleverans avses att el som levereras via en direktledning inte transporteras via ett reglerat elnät, med undantag för ett slutet distributionsnät. En direktledning och de driftsobjekt som den betjänar ansluter sig således alltid med en och samma anslutning till stamnätet, högspänningsdistributionsnätet eller distributionsnätet.

På samma sätt som i fråga om en anslutningsledning är det inte heller tillståndspliktigt att driva en direktledning som ansluter en kraftverkshelhet till ett eldriftsobjekt eller till en fastighets eller en motsvarande fastighetsgrupps elnät eller slutna distributionsnät. I en sådan situation ska inte heller elmarknadslagens allmänna skyldigheter som gäller distributionsnätsinnehavare tillämpas på direktledningen.

Det ska vara möjligt att till ett enskilt eldriftsobjekt föga flera separata kraftverkshelheter med flera direktledningar. En förutsättning för att en direktledning inte ska omfattas av den tillståndspliktiga nätverksamheten är att direktledningen inte tillsammans med kraftverkets och eldriftsobjektets anslutningsledningar bildar en slinga till elnätet eller mellan elnät. Eventuella reservmatningsförbindelser leder dock inte till att det uppstår en slinga, om reservmatningsförbindelsen och anslutningsledningen inte används samtidigt. En ledning som ansluter två eldriftsobjekt som är anslutna till elnätet till varandra är inte en sådan direktledning som avses i 3 § 5 a-punkten, vilket innebär att det också i det fallet är fråga om tillståndspliktig nätverksamhet.

En direktledning kan bildas på tre olika sätt. För det första kan en kraftverkshelhet anslutas med en direktledning till ett eldriftsobjekt som har anslutits till elnätet med en anslutningsledning. För det andra kan en kraftverkshelhet anslutas med en direktledning till ett eldriftsobjekt, och båda objekten ansluts samtidigt till elnätet antingen med en gemensam anslutningsledning eller med någotdera objektets anslutningsledning. För det tredje kan ett nytt eldriftsobjekt anslutas till kraftverkshelhetens anslutningsledning, med vilken kraftverket har anslutits till elnätet. Då anses en del av den tidigare anslutningsledningen i fortsättningen vara en direktledning. Eldistribution via direktledning skulle i det sistnämnda fallet inte förhindras av att eldriftsobjektet ligger bakom kraftverkshelheten i förhållande till anslutningspunkten. I ett sådant fall ska kraftverkshelhetens inmatningseffekt dock vara så betydande i förhållande till eldriftsobjektets eller eldriftsobjektets uttagseffekt att det krav på direkt elleverans som ingår i definitionen i 3 § 5 a-punkten de facto kan anses vara uppfyllt. I samtliga fall ska det vara tillåtet att koppla ihop eldriftsobjektet och kraftverkshelheten så att anslutningen gör det möjligt att mata in el i elnätet också förbi eldriftsobjektet. Kopplingsstationer eller motsvarande komponenter som förenar en direktledning och en anslutningsledning ska dock alltid vara belägna antingen inom eldriftsobjektet, eller om eldriftsobjektet i förhållande till anslutningspunkten ligger bakom kraftverkshelheten, inom den fastighet där kraftverket eller energilagransanläggningen som hör till kraftverkshelheten är belägen, eller inom en motsvarande fastighetsgrupp. I de situationer som beskrivs ovan uppstår en sådan aktiv kund som avses i elmarknadsdirektivet. Om energilagransanläggningar och/eller andra eldriftsobjekt ansluts till arrangemanget, bildas en sådan grupp av aktiva kunder som avses i direktivet och som ofta också kallas energigemenskap. Syftet med förslaget är att främja lokala energigemenskapers verksamhetsbetingelser särskilt i högspänningsdistributionsnät. Projekt som hänför sig till ren omställning förväntas öka de produktions- och förbrukningseffekter som ansluts till högspänningsdistributionsnäten och stamnätet i så pass betydande grad att byggandet av en direktledning mellan produktions- och eldriftsobjekten kan ur elsystemets synvinkel i många fall vara en effektivare lösning än en kraftig förstärkning av högspänningsdistributionsnäten eller stamnätet för anslutning av dessa. Regleringen syftar till att öka incitamenten för att placera elproduktionen och elförbrukningen nära varandra, vilket minskar belastningen på stamnätet och trycket på att utveckla nätet. Utvidgningen av bestämmelserna om direktledning kan i fråga om områden för industriell verksamhet eller näringsverksamhet möjliggöra framtida energilösningar där till exempel en vätgasanläggning skulle kopplas direkt till förnybar elproduktion med en direktledning, för att det ska vara möjligt att producera förnybart väte på alla sätt som uppfyller kraven på additionalitet i RED II-direktivet. För att förenhetliga regleringen och genomföra riksdagens svar RSv 109/2021 rd

föreslås det att rätten att bygga direktledningar utvidgas förutom i högspänningsnät också i mellanspännings- och lågspänningsnät.

Syftet med regleringen är dock inte att det undantag som gäller direktledningar ska utnyttjas för att bilda ett distributionsnät som betjänar flera eldriftsobjekt på olika fastigheter eller motsvarande fastighetsgrupper. En konstruktion som uppfyller definitionen av direktledning ska inte anses uppstå exempelvis i en situation där två eller flera eldriftsobjekt som i förhållande till anslutningen finns bakom kraftverket på olika fastigheter eller motsvarande fastighetsgrupper ansluts med elledningar till ett litet kraftverk, som har en anslutning som i förhållande till kraftverkets inmatningseffekt har en hög effekt och en anslutningsledning och som de facto inte producerar tillräckligt med el för alla de eldriftsobjekt som anslutits till kraftverket. I dessa fall skulle eldriftsobjekten i själva verket i regel skaffa sin el via kraftverkets anslutningsledning från distributionsnätet. Då är det fråga om sådan tillståndspliktig elnätsverksamhet som avses i 4 § 1 mom.

Det föreslås dessutom att till 3 punkten fogas en bestämmelse enligt vilken transport av el i en anslutningsledning eller i abonnentens reservmatningsförbindelse inte är tillståndspliktig. Det är fråga om en förtydligande bestämmelse som inte syftar till att ändra det rådande rättsläget.

Det föreslås att till 4 punkten fogas en bestämmelse enligt vilken det inte heller är tillståndspliktigt att transportera el i ett sådant anslutningsnät för elproduktion där el inte levereras till grossister eller slutförbrukare. En separat bestämmelse om anslutningsnät för elproduktion behövs eftersom det i anslutningsnät för elproduktion inte är fråga om en enskild anslutningsledning utan om byggande av ett elnät. Ett sådant elnät behöver dock inte utgöra reglerad nätverksamhet, om det enbart betjänar elproduktion och eventuellt lagring i anslutning till produktionen, och anslutningsnätet innehåller av elproducenter som använder det och el inte levereras till grossister eller slutförbrukare i anslutningsnätet för elproduktion. Om en innehavare av en energilagringsanläggning som anslutit sig till ett anslutningsnät för elproduktion köper el via elnätet och säljer den vidare tillbaka till elnätet, eller om en elproducent som anslutit sig till ett anslutningsnät för elproduktion har ingått ett avtal om öppen leverans till sitt kraftverk, är det inte fråga om sådan leverans av el till grossister och slutförbrukare som avses i bestämmelsen.

Enligt 3 mom. får närmare bestämmelser om ansökan om elnätstillstånd utfärdas genom förordning av statsrådet.

4 a §. Förhandsbesked om tillståndsplikt för elnätsverksamhet. I den föreslagna nya paragrafen föreskrivs det om Energimyndighetens möjlighet att meddela förhandsbesked om tillståndsplikt för elnätsverksamhet. Inom ramen för de gällande bestämmelserna har Energimyndigheten inte haft behörighet att på förhand meddela bindande beslut om att viss verksamhet inte kräver elnätstillstånd, utan Energimyndigheten kan ta ställning till saken endast vid tillsyn i efterhand, om det konstateras att aktören bedriver olovlig elnätsverksamhet. Det är viktigt för näringsidkare, bostadsaktiebolag och andra markägare att få förhandsbesked innan långsiktiga investeringar görs för att de på förhand ska kunna försäkra sig om att deras elanläggningar och elinstallationer inte anses vara lagstridiga när de blivit färdiga. Med hjälp av förhandsbesked kan verksamhetsutövarna undvika situationer där de senare kan bli tvungna att montera ned sina elinstallationer och bli svarande i straffprocesser som gäller olovligt byggande av nät. Erhållandet av förhandsbesked förbättrar också verksamhetsutövarnas rättsskydd, eftersom de kan söka ändring i negativa förhandsbesked om projekt. För närvarande finns det ingen möjlighet att bestrida en tolkning gällande tillståndsplikten för elnätsverksamhet som Energimyndigheten har gjort i samband med den allmänna rådgivningen, eftersom det i

praktiken är möjligt att söka ändring först i beslut som Energimyndigheten har fattat vid efterhandstillsynen.

Enligt det föreslagna 1 mom. kan Energimyndigheten på skriftlig ansökan meddela förhandsbesked i enskilda fall om huruvida ett sådant elnätstillstånd som avses i 4 § 1 mom. ska sökas för elnätsverksamhet. Energimyndigheten kan med stöd av bestämmelsen ge förhandsbesked om huruvida den verksamhet som beskrivs i ansökan kräver elnätstillstånd. Med förhandsinformationen tas däremot inte ställning till vilka eventuella konsekvenser tillståndsplikten för en viss verksamhet eller undantagandet från den tillståndspliktiga elnätsverksamheten har. Vid behov avgörs de fortsatta frågorna i relevanta separata förfaranden och Energimyndigheten ger inom ramen för sin behörighet vid behov rådgivning i anslutning till skötseln av ett förvaltningsärende med stöd av förvaltningslagens allmänna rådgivningsskyldighet.

I ansökan ska företas den utredning som behövs för att ärendet ska kunna avgöras. En behövlig utredning kan till exempel innebära att kartor, eldiagram eller uppgifter om fastigheter lämnas till Energimyndigheten. Energimyndigheten ska pröva den plan som sökanden lagt fram i den omfattning som behövs utifrån de uppgifter som lämnats i ansökan för att Energimyndigheten ska kunna ta ställning till tillståndsplikten för den föreslagna planen. Planen kan innehålla handlingsutrymme till exempel i fråga om valet av den slutliga ledningens eller nätets sträckning, om Energimyndigheten kan avgöra ärendet utifrån de huvudsakliga uppgifterna. Genom ett beslut om förhandsbesked ska det dock tas ställning till enskilda fall, så genom ett beslut ska det inte tas ställning till flera olika planer som på ett väsentligt sätt avviker från varandra i fråga om förutsättningarna för tillståndsplikt.

Förhandsbesked ska inte ges om en ansökan om elnätstillstånd är anhängig för samma verksamhet eller om ärendet redan har avgjorts av Energimyndigheten. Ett tidigare avgörande kan ingå till exempel i ett annat förhandsbesked eller i ett beslut som gäller en ansökan om nätkoncession. Om omständigheterna i ärendet, såsom den lagstiftning som ska tillämpas på ärendet, förändras efter det att det tidigare beslutet har meddelats, är det dock fråga om ett annat ärende och ärendet kan på nytt föras till myndigheten för avgörande.

Enligt 2 mom. ska ett gällande beslut om förhandsbesked på yrkande av sökanden iakttagas vid tillämpningen av elmarknadslagen, om följande villkor uppfylls: 1) sökanden har lämnat riktiga och tillräckliga uppgifter för förhandsbeskedet, 2) sökanden har inte genomfört sin verksamhet på ett väsentligen annat sätt än vad som anges i ansökan om förhandsbesked, och 3) de omständigheter som inverkar på förhandsbeskedets innehåll har inte ändrats väsentligt. Med väsentliga förändringar i förhållandena avses till exempel ändringar i den lagstiftning som påverkar saken. Tillämpning av förhandsbesked kan aktualiseras till exempel i samband med utredning av olovlig elnätsverksamhet.

Förhandsbeskedet ska gälla tills vidare. Energimyndighetens förhandsbesked kan dock inte begränsa lagstiftarens lagstiftningsbehörighet i ärenden som gäller tillståndsplikt för elnät. En förutsättning för tillämpning av förhandsbeskedet är dessutom att sökanden har lämnat riktiga och tillräckliga uppgifter för lämnande av förhandsbeskedet och att sökanden inte har genomfört sin verksamhet på ett sätt som väsentligt avviker från ansökan om förhandsbesked. Sökanden kan således inte genom en vilseledande ansökan eller lämnande av bristfälliga uppgifter kringgå bestämmelserna i 4 § i elmarknadslagen.

Enligt 3 mom. får närmare bestämmelser om den redogörelse som ansökan ska innehålla utfärdas genom förordning av statsrådet.

11 §. Elnätstillstånd för slutna distributionsnät. Paragrafen innehåller bestämmelser om elnätstillstånd för slutna distributionsnät, som är en egen typ av elnätstillstånd. Syftet med förslaget är att lätta på bestämmelserna om lokala distributionsnät som huvudsakligen är i industriell användning och högspänningsdistributionsnät. Som ett slutet distributionsnät kan behandlas ett sådant distributionsnät eller högspänningsdistributionsnät som uppfyller definitionen av slutet distributionsnät, om den elnätsverksamhet som bedrivs i nätet uppfyller förutsättningarna för tillståndspliktig elnätsverksamhet enligt 4 § 2 mom. men användningsändamålet och användarkretsen de facto inte motsvarar de typiska egenskaperna hos egentlig elnätsverksamhet. Innehavaren av ett slutet distributionsnät omfattas av både ett förenklat tillståndsförfarande och lindrigare skyldigheter vid bedrivandet av elnätsverksamhet.

Villkoren för slutna distributionsnät motsvarar till sitt innehåll bestämmelserna i artikel 38 i elmarknadsdirektivet. Enligt skäl 66 i elmarknadsdirektivet bör en systemansvarig för ett slutet distributionssystem kunna undantas från skyldigheter som skulle utgöra en onödig administrativ börda på grund av det särskilda förhållandet mellan den systemansvarige för distributionssystemet och systemanvändare. Det särskilda förhållandet mellan nätinnehavaren och nätanvändarna framgår så att när det utöver elleveransen också finns andra starka ömsesidiga beroendeförhållanden mellan nätinnehavaren och nätanvändarna, är verksamheten inte lika starkt förknippad med den risk för missbruk av monopolställning som är typisk för normal nätverksamhet. Därför är det motiverat att innehavare av slutna distributionsnät omfattas av lindrigare skyldigheter och tillsyn än andra nätinnehavare. Ett sådant särskilt förhållande är uppenbart i fall där nätinnehavaren och nätanvändarna står i ägarförhållande till varandra. Ett särskilt förhållande kan också ta sig uttryck i integrerade processer mellan nära industriföretag, vilket gör att de är beroende av varandra även på andra sätt än genom sitt gemensamma elnät. Denna speciella relation mellan nätinnehavaren och nätanvändarna utgör utgångspunkten för tolkningen av förutsättningarna för ett slutet distributionsnät.

Elnätstillstånd för slutna distributionsnät har i Finland beviljats sammanlagt fyra elnätsinnehavare. Dessutom har förutsättningarna tolkats i rättspraxis i fråga om en tillståndsansökan som avslagits. Enligt Tavastehus förvaltningsdomstols beslut (1.2.2021, 21/0092/1) ska kriteriet i 11 § 1 mom. 1 punkten i elmarknadslagen granskas med tanke på nätanvändarnas ekonomiska verksamhet och de funktioner som ingår i deras kärnaffärsverksamhet. Enbart en gemensam energilösning, hur bra den än är, utgör enligt förvaltningsdomstolen inte som sådan en enhetlig funktionell helhet.

Det föreslås att förutsättningarna i 1 mom. 1 punkten preciseras så att elnätstillstånd för slutna distributionsnät kan på ansökan beviljas en sökande som utövar elnätsverksamhet i ett distributionsnät eller högspänningsdistributionsnät inom ett geografiskt avgränsat område för industriell verksamhet eller näringsverksamhet eller ett område där gemensamma tjänster tillhandahålls, när nätet inte levererar el till konsumenter, om driften eller produktionsprocessen hos nätanvändarna av särskilda tekniska skäl eller säkerhetsskäl bildar en gemensam helhet eller om råvarorna och slutprodukterna i ifrågavarande näts nätanvändares produktionsprocesser av särskilda tekniska skäl eller av säkerhetsskäl har ett väsentligt samband med varandra eller om deras produktionsprocess eller produktionsprocesser på något annat sätt bildar en enhetlig helhet. Samtidigt föreslås det att den nuvarande 1 mom. 2 punkten ändras till 3 punkt. I den punkten föreslås inga materiella ändringar.

Genom ändringen preciseras de nuvarande förutsättningarna i 1 mom. 1 punkten. Avsikten är inte att ändra och särskilt inte att inskränka tillämpningsområdet för de nuvarande förutsättningarna, och ändringen påverkar därför inte tidigare beviljade tillstånd för slutna distributionsnät. Genom ändringen förtydligas det att i en industriell produktionsprocess kan nätanvändarnas funktioner anses bilda en enhetlig helhet särskilt när råvarorna och

slutprodukterna i nätanvändarnas produktionsprocesser har ett väsentligt samband med varandra. Då ska det anses föreligga ett ovan nämnt särskilt förhållande mellan nätinnehavaren och nätanvändarna. Bestämmelsen motsvarar också den princip som konstateras i rättspraxis, enligt vilken förutsättningarna tolkas med tanke på användarnas ekonomiska verksamhet och de funktioner som ingår i deras kärnaffärsverksamhet. Med väsentlighet avses att förhållandet mellan nätinnehavaren och nätanvändarna ska grunda sig på råvaror och slutprodukter som hänför sig till deras huvudsakliga verksamhetsområde eller motsvarande betydande ekonomiska verksamhet. Således är det inte tillräckligt att nätanvändarna skaffar till exempel gemensamma kontors-, väktar- eller städtjänster.

Enligt 3 mom. tillämpas på slutna distributionsnät och innehavare av slutna distributionsnät det som elmarknadslagen föreskrivs om högspänningsdistributionsnät, distributionsnät och innehavare av distributionsnät, om inte något annat föreskrivs särskilt. På tillståndsbeslutet tillämpas det som i 5 § föreskrivs om beviljande av elnätstillstånd. Det föreslås att bestämmelsen preciseras så att på den som söker elnätstillstånd för slutna distributionsnät inte tillämpas de krav på den som söker elnätstillstånd som anges i 6 § 3–5 punkten. Den föreslagna ändringen innebär att driftsledaren inte längre behöver stå i anställningsförhållande till innehavaren av det slutna distributionsnätet, vilket är något som förutsätts av andra nätinnehavare. På driftsledaren för ett slutet distributionsnät tillämpas däremot de allmänna krav på driftsledarens anställningsförhållande som anges i elsäkerhetslagen. På ledaren av elarbeten tillämpas dessutom de krav som följer av elsäkerhetslagen.

På slutna distributionsnät tillämpas bland annat bestämmelsen i 9 § i elmarknadslagen, enligt vilken ett geografiskt ansvarsområde ska bestämmas för distributionsnätet. Energimyndigheten kan ändra ett tidigare bestämt ansvarsområde endast av vägande skäl. Placeringen av ett område som uppfyller villkoren för tillstånd för slutet distributionsnät inom en befintlig distributionsnätinnehavares ansvarsområde är ett vägande skäl enligt 9 § att ändra på ett tidigare bestämt ansvarsområde.

13 §. Byggnad av distributionsnät. I paragrafen föreskrivs det om distributionsnätinnehavarens ensamrätt att bygga distributionsnät på sitt ansvarsområde. I 2 mom. föreskrivs det om situationer där andra har rätt att bygga distributionsnät på ansvarsområdet.

I 2 mom. 2 punkten föreslås en ändring för att förenhetliga terminologin i lagen, enligt vilken andra får bygga distributionsnät på ansvarsområdet, om det är fråga om en anslutningsledning eller reservmatningsförbindelse genom vilken en kraftverkshelhet ansluts till distributionsnätinnehavarens eller någon annan nätinnehavarens elnät på ansvarsområdet.

I 2 a-punkten föreslås en ändring genom vilken man i anslutning till underlätandet av byggande av direktledningar tillåter byggande av direktledningar i distributionsnät oberoende av effektgränsen. Enligt den punkten får andra bygga distributionsnät på ansvarsområdet om det är fråga om en direktledning genom vilken el distribueras till en separat kund, till en producents och elleverantörs egna lokaler, dotterföretag eller kunder, till dennas eller deras eldriftsobjekt eller slutna distributionsnät.

För att förenhetliga regleringen föreslås i momentet dessutom en ny 2 b-punkt, enligt vilken andra får bygga distributionsnät på ansvarsområdet om det är fråga om ett sådant anslutningsnät för elproduktion där el inte levereras till grossister eller slutförbrukare.

14 §. Projekttillstånd för byggande av högspänningsledning. Enligt 1 mom. ska för byggande av en elledning med en nominell spänning på minst 110 kilovolt projekttillstånd begäras hos

Energimyndigheten. För byggande av en elledning med en nominell spänning på minst 110 kilovolt vilken sträcker sig över riksgränsen ska projekttillstånd begäras hos ministeriet.

Det föreslås att momentet ändras så att projekttillstånd ska sökas skriftligen för byggande av en elledning med en nominell spänning på minst 110 kilovolt. Projekttillstånd beviljas av Energimyndigheten. Om ansökan gäller en elledning som sträcker sig över riksgränsen, eller en elledning som avses i 3 a § i lagen om Finlands ekonomiska zon (1058/2004) och som leder från Finlands ekonomiska zon till en annan stat eller till en annan stats ekonomiska zon, ska projekttillståndet enligt förslaget beviljas av statsrådet vid dess allmänna sammanträde. För överföring av ett projekttillstånd som beviljats för byggande av en elledning som sträcker sig över riksgränsen, eller som leder från Finlands ekonomiska zon till en annan stat eller till en annan stats ekonomiska zon på någon annan ska ett nytt projekttillstånd sökas.

Projekttillståndsförfarandet ska gälla alla elledningar med en nominell spänning på minst 110 kilovolt. Förfarandet gäller ledningar, sammanlänknings-, anslutningsledningar, anslutningsnät för elproduktion och direktledningar som hör till stamnätet och högspänningsdistributionsnät.

Beviljande av projekttillstånd för gränsöverskridande elledningar är i första hand behovsprövning med hänsyn till elsystemets behov och tryggheten av leveranssäkerheten. Prövningsrätten i fråga om projekttillstånd är omfattande jämfört med normala myndighetsbeslut och är i det närmaste en ändamålsenlighetsprövning. Genom tillståndssystemet kan man säkerställa att sammanlänkningen av elsystemen är kontrollerad ur Finlands synvinkel och inte äventyrar det finska elsystemets funktion och leveranssäkerheten. Enligt 67 § 1 mom. i grundlagen avgörs de ärenden som hör till statsrådet vid statsrådets allmänna sammanträde eller vid det ministerium som saken gäller. Vid allmänt sammanträde avgörs vittsyftande och principiellt viktiga ärenden samt sådana andra ärenden vars betydelse kräver det. Därför är det motiverat att statsrådet fattar beslut om beviljande av projekttillstånd för elledningar som sträcker sig över gränsen vid allmänt sammanträde. På motsvarande sätt ska också byggande av högspänningsledningar i anslutning till utnyttjande av vindkraft som byggs i Finlands ekonomiska zon och som leder till en annan stat eller till en annan stats ekonomiska zon omfattas av projekttillståndet. Genom bestämmelsen tryggas Finlands rätt att besluta om utnyttjandet av sin ekonomiska zon och den el som produceras inom den.

16 §. Beviljande av projekttillstånd. I paragrafen föreskrivs det om förutsättningarna för beviljande av projekttillstånd. Enligt 1 mom. är beviljande av projekttillstånd i första hand behovsprövning med tanke på elsystemets behov. Tillstånd kan beviljas om en ledning behövs för att trygga elöverföringen. En ny ledning behövs exempelvis när elöverföringen inte längre skäligen kan skötas med ett befintligt nät. En ny elledning som hör till stamnätet skulle behövas för att trygga elöverföringen bland annat i en situation där det uppstår en sådan flaskhals i stamnätet som kan förutsätta att landet delas in i separata budområden för elhandeln. Det kan också vara nödvändigt att bygga en ny ledning för att minska nätverksförlusterna eller som en reservförbindelse. När det gäller en anslutningsledning kan en ny ledning till något annat nät än den närmaste nätinnehavarens nät behövas t.ex. för en bättre leveranssäkerhet som beror på arten av den verksamhet som bedrivs av abonnenten eller om den tid som går åt till att stärka den närmaste nätinnehavarens nät skulle vara oskäligt lång för abonnenten eller om abonnentens stora anslutningseffekt skulle reservera en stor del av distributionsnätsinnehavarens överföringskapacitet för nätet och det inte vore förnuftigt och effektivt att utveckla nätet med tanke på hela nätverksamheten och alla kunder. När det gäller anslutningar med hög effekt kan det vara motiverat att ansluta sig till något annat nät än det närmaste högspänningsnätet, om abonnenten annars reserverar största delen av kapaciteten för den närmaste överföringsförbindelsen för högspänningsnätet och nätet inte kan utnyttjas för nätinnehavarens egna överföringsbehov och för andra abonnenter. Det är däremot inte nödvändigt att bygga en

anslutningsledning för att trygga elöverföringen, om orsaken till att nätinnehavaren anslutit sig till något annat nät än det närmaste nätet är att få förmånligare nättjänstavgifter. Vid behovsprövningen ska beaktas elsystemets totala effektivitet och de konsekvenser som byggandet av ledningen har för andra elförbrukare.

I 1 mom. föreslås en ny bestämmelse om förutsättningarna för beviljande av projekttillstånd för sådana i 3 a § i lagen om Finlands ekonomiska zon avsedda elledningar som leder från Finlands ekonomiska zon till en annan stat eller till en annan stats ekonomiska zon. Om ansökan gäller en elledning som sträcker sig över riksgränsen, eller en elledning som avses i 3 a § i lagen om Finlands ekonomiska zon och som leder från Finlands ekonomiska zon till en annan stat eller till en annan stats ekonomiska zon, ska en förutsättning för beviljande av projekttillstånd dessutom vara att byggandet av elledningen också i övrigt är ändamålsenligt med tanke på utvecklingen och ömsesidigheten på elmarknaden. Vid bedömning av om projektet är ändamålsenligt med tanke på utvecklingen av elmarknaden gäller det att bedöma åtminstone de konsekvenser som projektet har för elsystemet och elnätet i Finland, för en säker elförsörjning samt för tillgången och priset på el. Vid bedömningen av om kravet på ömsesidighet uppfylls ska bedömningen gälla åtminstone på vilken nivå elmarknaden i ett annat land har öppnats samt förekomsten av ömsesidiga konkurrensförutsättningar. Ömsesidiga konkurrensbetingelser gäller till exempel marknadstillträde, infrastruktur, miljönormer och energitrygghet. Dessutom bör EU:s gemensamma politik i förhållande till tredjeländer beaktas.

I 2 mom. föreskrivs det om elledningar för vilka projekttillstånd ska beviljas utan sådan behovsprövning med tanke på elsystemet som avses i 1 mom. Den som ansöker om projekttillstånd behöver inte i de fall som avses i 2 mom. för att få tillstånd särskilt påvisa att byggande av ledningen är nödvändigt på grund av en otillräcklig elöverföringskapacitet eller bristfällig elkvalitet. Bestämmelsen ska dock enligt förslaget inte tillämpas på elledningar som sträcker sig över riksgränsen eller på elledningar som avses i 3 a § i lagen om Finlands ekonomiska zon och som leder från Finlands ekonomiska zon till en annan stat eller till en annan stats ekonomiska zon. I momentet föreslås dessutom en ny bestämmelse genom vilken direktlinjer befrias från behovsprövning enligt 1 mom.

Det föreslås att bestämmelsen i 2 mom. 2 punkten upphävs. Enligt den bestämmelsen beviljas projekttillstånd utan behovsprövning för en elledning som en distributionsnätsinnehavare bygger inom sitt ansvarsområde eller från sitt ansvarsområde, om elledningen förenar delar av distributionsnätsinnehavarens elnät med varandra eller distributionsnätsinnehavarens elnät med ett annat elnät. Till följd av bestämmelsen bygger distributionsnätsinnehavare för vilka det i tillståndet har bestämts ett ansvarsområde i praktiken alla högespänningsledningar så att de förenar distributionsnätsinnehavarens nät med en annan nätinnehavarens nät eller nätinnehavarens nätdelar med varandra. I praktiken är alla kraftledningar som byggs av sådana distributionsnätsinnehavare befriade från bedömningen av om kraftledningen behöver byggas med tanke på nätverksamheten eller om den delvis byggs t.ex. med tanke på en enskild abonnents behov och inte för alla kunder. Bestämmelsen kan bedömas stå i strid med bestämmelserna om skyldigheten att utveckla nätet i 19 §.

Man har strävat efter att förhindra ett ineffektivt byggande av elnätet genom 19 § som gäller skyldigheten att utveckla nätet samt genom metoderna för övervakning av skäligheten hos prissättningen av nätverksamheten. Enligt 19 § 2 mom. 6 punkten i elmarknadslagen ska elnätet planeras, byggas och upprätthållas så att nätinnehavaren kan producera överförings- och distributionstjänster för nätanvändarna på ett kostnadseffektivt sätt. Enligt tillsynsmetoderna godkänns som en del av nätverksamheten och dess nättillgångar endast sådana delar av nätet som med fog kan konstateras avvika från kännetecknen för anslutningsledning och uppfylla

lagstiftningens mål för kostnadseffektivitet och motiverade behov av att utveckla överföringsförbindelserna i högspänningsnätet.

De gällande bestämmelserna om projekttillstånd hindrar att man redan i projekttillståndsskedet ingriper i ineffektivt byggande av nät, eftersom nästan alla elledningar som distributionsnätsinnehavarna bygger ska beviljas projekttillstånd utan behovsprövning. Med hjälp av tillsynsmetoderna har Energimyndigheten möjlighet att låta bli att godkänna sådana ledningar i den reglerade nätegendomen, men denna bedömning görs först i efterhand när ledningen redan har byggts. Att ingripa onödiga ledningsprojekt på ett förbyggande sätt bör anses vara en bättre lösning än ingripande i dem enbart i efterhand genom övervakning av nätpriissetningen.

I 3 mom. föreslås en bestämmelse som gör det möjligt att i tillståndsbeslutet ta in villkor som anses nödvändiga med tanke på förutsättningarna för tillstånd. Sådana villkor kan vara till exempel begränsningar som gäller projekttillståndets giltighet.

19 §. Skyldighet att utveckla nätet. I paragrafen finns en allmän bestämmelse om skyldigheten att utveckla nätet, som tillämpas på alla elnätsinnehavare. Utvecklingsskyldigheten preciseras av kvalitetskrav på olika nättypers verksamhet och bestämmelser om utarbetande av planer för utveckling av nätet, om vilka det föreskrivs annanstans i elmarknadslagen. Tillsammans bildar dessa bestämmelser en helhet genom vilken miniminivån på elnätens driftsäkerhet och nätinnehavarnas skyldigheter att upprätthålla den fastställs för varje elnät och varje del av elnätet.

I 1 mom. föreslås en ändring enligt vilken skyldigheten att utveckla nätet omfattar nätinnehavarens verksamhetsområde. Verksamhetsområdena för olika typer av nätinnehavare definieras på olika sätt. Distributionsnätsinnehavarens verksamhetsområde utgörs i fråga om distributionsnätet av det geografiska ansvarsområde som anges i elnätstillståndet. Verksamhetsområdet för den systemansvariga stamnätsinnehavaren är däremot enligt föreslagna 44 § i elmarknadslagen rikets område med undantag för landskapet Åland, samt Finlands ekonomiska zon. I fråga om andra nätinnehavare är det mer mångtydigt att definiera verksamhetsområdet, eftersom det geografiska ansvarsområdet för dem inte fastställs i lag eller i elnätstillståndet. I högspänningsdistributionsnät ska skyldigheten att utveckla nätet gälla ett område där det är tekniskt, ekonomiskt eller markanvändningsmässigt förmånligare för nätanvändarna att ansluta sig till nätinnehavarens nät än till någon annans nät. I de flesta fall är gränsdragningen mellan verksamhetsområden klar också i högspänningsdistributionsnätet.

De tekniska, ekonomiska och organisatoriska förutsättningarna för nätinnehavare av olika storlek och typ att utveckla nätet är individuella. Enligt den nya 51 a § som föreslås i lagen ska skyldigheten att utveckla nätet därför inte i fråga om skyldigheten att utveckla ett högspänningsdistributionsnät bedömas enbart utifrån nätinnehavarens verksamhetsområde, utan i bedömningen ska utöver nätanvändarnas skäligen behov också beaktas nätinnehavarens tekniska, ekonomiska och organisatoriska förutsättningar att svara mot nätanvändarens eller nätanvändarnas skäligen behov och konsekvenserna för nätinnehavarens övriga nätanvändare, om det är fråga om byggande av ett helt nytt nät eller en ny del av ett nät. Om abonnenten är belägen inom verksamhetsområdet för flera innehavare av högspänningsdistributionsnät eller distributionsnät, inklusive slutna distributionsnät, har alla dessa nätinnehavare skyldighet att utveckla nätet, men i första hand den nätinnehavare som redan har ett högspänningsdistributionsnät inom verksamhetsområdet. Eftersom verksamhetsområdenas dimensioner lämnar rum för tolkning, gäller detsamma abonnenter som är belägna vid gränsen mellan flera högspänningsdistributionsnätsinnehavares verksamhetsområden. Om det på området inte redan finns en innehavare av ett högspänningsdistributionsnät eller distributionsnät

som kan investera i ett nytt elnät, kan det vid behov på ett sådant område beviljas projekttillstånd och ett nytt elnätstillstånd för byggande av en elledning eller ett nytt elnät för en sådan ny aktör som är beredd att investera i en överföringsförbindelse eller ett nytt elnät som behövs för elöverföringen.

Enligt 1 mom. ska nätinnehavaren inom sitt verksamhetsområde upprätthålla, driva och utveckla sitt elnät och förbindelserna till andra nät i enlighet med de föreskrivna kraven på elnätsverksamhet och nätanvändarnas rimliga behov för att garantera sina nätanvändare tillgång på el av tillräckligt god kvalitet. Detta innebär bland annat att nätinnehavaren ska hålla nätets driftsäkerhet på en allmänt godtagbar nivå. Denna nivå bestäms utifrån kraven i elmarknadslagen. Dessutom ska nätinnehavaren bygga och stärka sitt nät så att nätanvändarnas normala, förutsebara servicebehov blir tillgodosedda.

Nätanvändarna ska också garanteras tillgång till el av tillräckligt god kvalitet. Elkvaliteten och elavbrottens frekvens och längd beror i huvudsak på elnätets konstruktion och skick. Nätinnehavaren ska se till att elnätet till denna del är i tillräckligt gott skick också i glesbygdsområden. Närmare bestämmelser om elnätets driftsäkerhet finns i 2 mom. och i de kvalitetskrav på verksamheten som föreskrivs för varje elnättyp.

Skyldigheten att utveckla nätet ska vara begränsad till nätanvändarnas rimliga behov. Den exceptionella kvaliteten på den tjänst som nätanvändaren önskar, den tid som krävs för nödvändig nätförstärkning, tillståndsförfarandena för nätbyggande samt andra motsvarande omständigheter kan hindra eller begränsa nätinnehavaren från att handla på ett sätt som motsvarar nätanvändarens eller nätanvändarnas behov. Som sådan utveckling av nätet som överskrider nätanvändarnas skäliga behov betraktas också utveckling av nätet som krävs för en sådan effektändring som överskrider den största tillåtna stegvisa effektändring som elsystemet tål utan att driftsäkerheten äventyras.

20 §. Anslutningsskyldighet. I paragrafen föreskrivs det om den anslutningsskyldighet som hör till alla nätinnehavares uppgifter. Syftet med anslutningsskyldigheten är att säkerställa att alla nätanvändare har möjlighet att få tillträde till nätet. Nätinnehavaren ska vara skyldig att på begäran ansluta alla intresserade nätanvändare inom sitt verksamhetsområde till sitt nät. Anslutningsskyldigheten gäller både anslutning av ett nytt objekt och ändring av överenskommen överföringseffekt i en befintlig anslutning.

I 1 mom. föreslås en precisering som förtydligar tillämpningen av lagen, enligt vilken anslutningens inmatningseffekt i elnätet eller uttagseffekt från elnätet inte får överskrida den största tillåtna stegvisa effektförändring som elsystemet klarar utan att driftsäkerheten äventyras. Anslutning av sådana anslutningar som överskrider den maximala effekten har begränsats redan med stöd av de gällande bestämmelserna i 1 mom. och i 19 § i bestämmelserna om utvecklingsskyldighet. Tills vidare finns det dock ingen rättspraxis om tolkningen av de permanenta storleksbegränsningar som stamnätsinnehavaren ställt på abonnemangen, så det är å andra sidan möjligt att domstolen tolkar elmarknadslagen på ett sätt som avviker från den standpunkt som framförts. Lagstiftningen bör förtydligas till denna del. För detta talar också ökningen av vindkraftsprojektens storleksklass och särskilt ökningen av havsbaserade vindkraftsprojekt, eventuella nya kärnkraftsprojekt samt behovet av att förtydliga spelreglerna för anslutningar som förenar produktion, förbrukning och lagring särskilt med tanke på vätgasproduktionens behov. Förslaget ska gälla anslutningsavtal som ingåtts efter ikraftträdandet av lagen och sådana ändringar i anslutningsavtal som ingåtts före ikraftträdandet av lagen som har gjorts efter ikraftträdandet. Den föreslagna bestämmelsen ska således inte tillämpas på anslutningar som redan anslutits till elnätet, men den ska dock också tillämpas på

dessas anslutningar i fråga om sådana effekthöjningar som görs efter ikraftträdandet av lagen. I bestämmelsen föreslås inga ändringar i andra avseenden.

Med den största tillåtna stegvisa effekttändring som elsystemet tål avses den största möjliga effekttändring som elsystemet med fog kan inom ramen för bestämmelserna om stamnätets driftsäkerhet förväntas tåla utan att driftsäkerheten äventyras. Den största möjliga stegvisa effekttändringen föreslås inte bli definierad som ett fast tal i lagen, eftersom talet senare kan ändras. Den föreslagna bestämmelsen begränsar inte den systemansvariga stamnätsinnehavarens utvecklingsskyldighet.

Den största tillåtna effekttändringen fastställs separat för inmatningseffekten i elnätet och uttagseffekten från elnätet. Förlust av inmatningseffekt orsakar frekvensstörning i annan riktning (underfrekvens) jämfört med förlust av uttagseffekt (överfrekvens). Det är fråga om olika tekniska fenomen med olika konsekvenser och som man också bereder sig på olika sätt. Den största tillåtna stegvisa effekttändringen avser inte den produktions- eller förbrukningseffekt som ligger direkt bakom anslutningen, utan anslutningarna ska genomföras så att en enskild felsituation inte överskrider den största tillåtna effektförändringen vid anslutningspunkten. Ett exempel på detta är ett kraftverk vars bortkoppling i felsituationer kunde leda till en större effektförändring än vad som varit kraftverkets inmatningseffekt före felsituationen, om kraftverket efter felsituationen tar el för egen förbrukning från nätet.

Bestämmelsen om största tillåtna stegvisa effekttändring ska tillämpas på hela elsystemet i Finland. Den ska också tillämpas t.ex. på anslutningsnät för elproduktion så att ett enskilt fel i anslutningsnätet för elproduktion inte ska leda till en större effektförändring än så.

Maximieffektgränsen ska fastställas i ett förfarande enligt den gällande lagstiftningen och den ska fastställas utifrån ett förslag från den systemansvariga stamnätsinnehavaren vid myndighetens förhandsövervakning. Energimyndigheten ska i detta fall fatta sitt beslut på basis av ett förslag av den systemansvariga stamnätsinnehavaren, som sköter en offentlig förvaltningsuppgift. Den systemansvariga stamnätsinnehavaren ska lämna relevanta och väsentliga uppgifter om grunderna för den största möjliga effekttändring som elsystemet tillåter.

20 b §. *Avtal om flexibel anslutning.* I lagen föreslås en ny 20 b § med bestämmelser om avtal om flexibel anslutning. Genom paragrafen genomförs artikel 6a om avtal om flexibel anslutning som fogades till elmarknadsdirektivet genom direktiv (EU) 2024/1711.

Enligt 1 mom. kan nätinnehavaren erbjuda avtal om flexibel anslutning i sådana delar av sitt elnät där nätkapaciteten är begränsad eller där det inte finns någon kapacitet för nya anslutningar eller för förstorande av befintliga anslutningar och där genomförandet av den anslutning som abonnenten behöver förutsätter att nätet utvecklas.

Enligt artikel 31.3 i elmarknadsdirektivet ska systemansvariga för distributionssystem på ett transparent sätt offentliggöra tydlig information om tillgänglig kapacitet för nya anslutningar inom sitt verksamhetsområde, med hög rumslig detaljnivå, med respekt för allmän säkerhet och datasekretess, inbegripet den kapacitet som är föremål för begäran om anslutning och möjligheten till flexibel anslutning i överbelastade områden. Skyldigheten har i fråga om distributionsnätsinnehavare satts i kraft genom lag 201/2025. Motsvarande skyldighet föreskrivs för systemansvariga för överföringssystem i artikel 50.4a i elhandelsförordningen. Med överbelastning avses en strukturell överbelastning som entydigt kan definieras, förutses, gäller samma del av nätet och förekommer inte regelbundet vid normal användning av elnätet.

Syftet med ett avtal om flexibel avslutning är att möjliggöra en större anslutningseffekt permanent i ett senare skede. Genom avtal om flexibel anslutning kan man dock inte avtala om en större anslutningseffekt än den största tillåtna stegvisa effektändringen i elsystemet, som elsystemet tål utan att driftsäkerheten äventyras.

I 2 mom. föreslås bestämmelser om de uppgifter som ett avtal om flexibel anslutning ska innehålla. Avtalet ska åtminstone innehålla uppgifter om maximivärden för den fasta inmatningen av el i nätet och det fasta uttaget av el från nätet samt ytterligare flexibel inmatnings- och uttagskapacitet, som kan kopplas in och differentieras genom tidsblock under året, grunderna för fastställande av avgifter för elöverföring eller eldistribution som tillämpas på den fasta och den flexibla inmatnings- och uttagskapaciteten, giltighetstiden för avtalet om flexibel anslutning och det förväntade datumet för beviljande av anslutning till hela den begärda fasta kapaciteten.

I 3 mom. föreskrivs det att en abonnent som har ett avtal om flexibel anslutning ska i anslutningen installera ett effekttregleringssystem som konstaterats vara tillförlitligt. Enligt 20 § i elmarknadslagen ska anslutningsvillkoren och de tekniska kraven vara öppna, objektiva och icke-diskriminerande och beakta elsystemets driftsäkerhet och effektivitet. Nätinnehavaren ska publicera de tekniska kraven för anslutning. Nätinnehavaren ska i de tekniska kraven för anslutning ange hurdant effekttregleringssystem den förutsätter av en abonnent för en flexibel nätanslutning, för att begränsningarna av anslutningspunktens effekt eller nätinnehavarens styrning av elförbrukningen eller eltillförseln till anslutningen ska kunna genomföras på ett tillförlitligt sätt. Dessa system bör uppfylla tillämpliga certifieringskrav.

Enligt 4 mom. får avtal om flexibel anslutning inte fördröja utvecklingen av nätet. Enligt skäl 15 i ingressen till direktiv (EU) 2024/1711 bör nätförstärkningar som tillhandahåller strukturella lösningar prioriteras. I det momentet föreskrivs dessutom att övergången från ett avtal om flexibel anslutning till ett avtal om fast anslutning ska ske i takt med att nätet utvecklas.

I 5 mom. föreslås en bestämmelse om Energimyndighetens rätt att meddela föreskrifter. Energimyndigheten ska få meddela närmare föreskrifter om de villkor för ett avtal om flexibel anslutning som avses i 2 mom., om det effekttregleringssystem som avses i 3 mom. och om de förutsättningar för tillhandahållande av avtal om flexibel anslutning som avses i 4 mom. Genom Energimyndighetens föreskrift fastställs den ram för flexibla anslutningsavtal som avses i direktiv (EU) 2024/1711 och som kan gälla till exempel den tidtabell som fastställs i anslutningsavtalet om en flexibel anslutning, enligt vilken nätinnehavaren ska omvandla ett avtal om flexibel anslutning till ett avtal om fast anslutning. I föreskrifterna ska det fastställas kriterier för övergången från ett avtal om flexibel anslutning till ett avtal om fast anslutning. Energimyndigheten kan samla in uppgifter om antalet flexibla anslutningar som en del av de tekniska nyckeltalen. Energimyndigheten kan också med stöd av 52 § 1 mom. 3 punkten i elmarknadslagen förutsätta att nätinnehavarna i sina utvecklingsplaner för distributionsnätet ger uppgifter om användningen av flexibla anslutningar och deras inverkan på utvecklingen av nätet. Genom föreskrifterna kan dessutom närmare fastställas de tekniska förutsättningarna för det effekttregleringssystem som avses i 3 mom. och verifieringen av tillförlitligheten. I föreskrifterna är det vid behov möjligt att beakta särdragen hos anslutning av olika typer av nätanvändare till exempel genom att meddela olika föreskrifter för produktions- och förbrukningsanslutningar. Avtal om flexibel anslutning ska kunna ingås med stöd av 20 b § från och med ikraftträdandet av bestämmelsen, oberoende av om Energimyndigheten har meddelat en sådan föreskrift som avses i 5 momentet eller inte.

20 c §. Permanenta avtal om flexibel anslutning. Det föreslås att det till lagen fogas en ny 20 c § där det föreskrivs om anslutningsavtal som genomförs som permanenta lösningar för nya

anslutningar eller för utvidgande av befintliga anslutningar. I det föreslagna 1 mom. föreskrivs det att avtal om flexibel anslutning kan med avvikelse från 20 b § 4 mom. med abonnentens samtycke ingås som permanenta lösningar för att genomföra nya anslutningar eller för att förstora befintliga anslutningar i sådana delar av elnätet i fråga om vilka Energimyndigheten i ett beslut som getts på basis av på nätinnehavarens ansökan har ansett att utvecklande av nätet inte är det mest effektiva alternativet. I Energimyndighetens beslut ska de relevanta nätkomponenter eller kombinationer av nätkomponenter som ligger till grund för beslutet specificeras. För att få abonnentens samtycke kan nätinnehavaren ge abonnenten ett anbud både för en permanent begränsad anslutning och för en fast anslutning eller för en sådan flexibel anslutning som avses i föreslagna 20 b §.

Effektiviteten i fråga om utvecklandet av nätet ska granskas med tanke på hela nätverksamheten och alla kunder. Utvecklande av nätet kan anses vara ett mer ineffektivt alternativ till exempel om en enskild anslutning eller enskilda anslutningar kräver en betydande förstärkning av nätet i en avlägsen del av nätet, där det inte förväntas finnas andra nätanvändare. Då kan man eventuellt anse att det är mer motiverat att vid behov hantera kapacitetsproblem i nätet med hjälp av flexibilitet vid felsituationer och situationer med förbrukningstoppar. Förutsättningarna för ett sådant beslut ska dock inte vara låga. Sådana delar av elnätet där utvecklande av nätet inte anses vara det mest effektiva alternativet ska definieras utifrån kriterier som baserar sig på elnätets topologi och struktur, och det geografiska området ska inte vara avgörande vid granskningen.

Enligt 2 mom. ska i ett permanent avtal om flexibel anslutning anges de relevanta nätkomponenter eller kombinationer av sådana komponenter som specificerats i Energimyndighetens beslut enligt 1 mom. och på vilka ingåendet av ett permanent avtal om flexibel anslutning grundar sig, maximivärden för den fasta inmatningen av el i nätet och för det maximala fasta uttaget av el från nätet samt ytterligare flexibel inmatnings- och uttagskapacitet, grunderna för fastställande av avgifter för elöverföring eller eldistribution som tillämpas på den fasta och den flexibla inmatnings- och uttagskapaciteten samt giltighetstiden för det permanenta avtalet om flexibel anslutning eller grunden för fastställande av giltighetstiden. I nättariffer som tillämpas på permanenta flexibla anslutningar kan som den faktor som sänker avgiften beaktas begränsningar av anslutningens effekt. Den sänkning i förhållande till nätinnehavarens allmänna prissättning som gäller en permanent flexibel anslutning innebär en avvikelse från den nuvarande utgångspunkten enligt 24 § i elmarknadslagen att det inte är möjligt att bevilja rabatter på de avgifter som nätinnehavaren tar ut, eftersom prissättningen ska vara objektiv och icke-diskriminerande för kunderna. Enligt artikel 18.1 i elhandelsförordningen får nätavgifterna inte vara avståndsrelaterade och enligt 55 § i elmarknadslagen får priset på eldistributionen i distributionsnätet inte vara beroende av nätanvändarens geografiska läge inom nätinnehavarens ansvarsområde. Den sänkning av nätinnehavarens allmänna prissättning som hänför sig till en permanent flexibel anslutning innebär en avvikelse också från dessa bestämmelser. I anslutningsavtalet kan det dessutom avtalas exempelvis om hur ett återkallande av Energimyndighetens beslut enligt 1 mom. påverkar anslutningsavtalets giltighet. Giltighetstiden för avtal om flexibel anslutning som ingåtts som permanenta lösningar kan inte överskrida giltighetstiden för Energimyndighetens beslut.

I det föreslagna 3 mom. föreskrivs det att en abonnent som använder flexibel nätanslutning för anslutningen ska installera ett effekttregleringssystem som konstaterats vara tillförlitligt. Enligt 20 § i elmarknadslagen ska anslutningsvillkoren och de tekniska kraven vara öppna, objektiva och icke-diskriminerande och beakta elsystemets driftsäkerhet och effektivitet. Nätinnehavaren ska publicera de tekniska kraven för anslutning. Nätinnehavaren ska i de tekniska kraven för anslutning ange hurdant effekttregleringssystem den förutsätter av en abonnent för en flexibel

nätanslutning, för att begränsningarna av anslutningspunktens effekt eller nätinnehavarens styrning av elförbrukningen eller eltillförseln till anslutningen ska kunna genomföras på ett tillförlitligt sätt. Dessa system bör uppfylla tillämpliga certifieringskrav.

I 4 mom. föreslås en bestämmelse enligt vilken Energimyndigheten kan på ansökan av nätinnehavaren eller abonnenten eller på eget initiativ återkalla sitt beslut som avses i 1 mom. eller ändra omfattningen av den del av nätet som avses i beslutet, om förhållandena i den del av nätet som avses i beslutet har ändrats i de nätkomponenter som föranlett begränsningen så, att förutsättningarna för meddelande av ett beslut enligt 1 mom. inte längre uppfylls. Förhållandena i nätdelen ska granskas på nytt till exempel om utvecklandet av nätet för anslutningen eller anslutningarna i fråga kan anses vara en effektiv lösning i och med att nätet byggts ut. I fråga om högspänningsdistributionsnät och stamnät kan giltighetstiden för Energimyndighetens beslut i motiverade fall också bindas till en viss abonnents projekts livscykel, vilket ökar investerings- och verksamhetsmiljöns förutsägbarhet och varaktighet.

Energimyndigheten ska i sitt beslut om återkallande fastställa en övergångsperiod som är skäligen med tanke på både nätinnehavaren och dem som anslutit sig till den aktuella delen av nätet, och efter vars utgång nätinnehavaren ska ingå anslutningsavtal som grundar sig på sedvanliga villkor i den delen av nätet. När Energimyndigheten beslutar om tidsfristen ska den höra nätinnehavaren och de abonnenter som anslutit sig till den aktuella delen av nätet. På ett anslutningsavtal som påverkas av Energimyndighetens beslut ska under den nämnda övergångsperioden tillämpas bestämmelserna i 20 b § 2–4 mom. Nätinnehavaren ska således inom ramen för ett avtal om flexibel anslutning som avses i föreslagna 20 b § inleda sådan utveckling av nätet som förutsätts för ett fast anslutningsavtal. Nätinnehavaren och abonnenten kan avtala om en tidpunkt för övergång till ett fast anslutningsavtal som föregår utgången av den övergångsperiod som Energimyndigheten bestämt. Nätinnehavaren och abonnenten kan å andra sidan också avtala om att anslutningsavtalet ska upphöra senast vid utgången av den övergångsperiod som Energimyndigheten bestämmer och att utvecklandet av nätet för abonnentens del inte inleds. På avtalets fasta anslutningseffekt ska tillämpas villkoren i det fasta anslutningsavtalet och i fråga om den anslutningseffekt som ursprungligen avtalats vara flexibel ska avtalet upphöra, om nätinnehavaren och abonnenten ursprungligen har avtalat om detta.

I 5 mom. föreslås en bestämmelse om Energimyndighetens rätt att meddela föreskrifter. Energimyndigheten får meddela närmare föreskrifter om de villkor i permanenta avtal om flexibel anslutning som avses i det föreslagna 2 mom. och om det effekttregleringssystem som avses i det föreslagna 3 mom. Genom bestämmelserna kompletteras bestämmelsen i det föreslagna 20 b § 5 mom. om ramen för avtal om flexibel anslutning.

31 §. Definition av stamnät och fastställande av de elledningar och anläggningar som hör till stamnätet. I paragrafen föreslås en ändring av definitionen av stamnät, enligt vilken sådana lokala eller regionala elnät och elledningar på över 110 kilovolt som enligt gällande lag för närvarande betraktas som stamnät i fortsättningen ska betraktas som högspänningsdistributionsnät. Förslaget hänför sig till motsvarande ändring av definitionen av högspänningsdistribution som föreslås i 3 § punkten.

Genomförandet av elmarknadsdirektivet förutsätter att stamnätet för el definieras på ett sådant sätt att stamnätet tydligt åtskiljs från andra nät, eftersom det i direktivet ställs ett krav på effektiv åtskillnad av överföringsnäten, vilket i betydande grad påverkar överföringsnätets verksamhet. Propositionen syftar till att ändringen av definitionen av stamnät och högspänningsdistributionsnät inte ska leda till att en del av de nuvarande högspänningsdistributionsnäten i fortsättningen skulle betraktas som stamnät, varvid de skulle

omfattas av de skyldigheter som gäller stamnätsinnehavaren, såsom kravet på faktisk åtskillnad enligt direktivet.

Enligt definitionen ska ett stamnät avse ett riksomfattande sammanlänkat elöverföringsnät som består av elledningar med en nominell spänning på minst 110 kilovolt, transformator- och kopplingsstationer och andra anläggningar, med undantag för högspänningsdistributionsnät som avses i 3 § 3 punkten. Stamnät ska också vara en sammanlänkning för en nominell spänning på minst 110 kilovolt som är i en stamnätsinnehavares besittning. Kriterierna för definition av det riksomfattande stamnätet är nätets spänningsnivå, nätets användningsändamål och de kundgrupper som nätet betjänar samt nätets sammanlänkning och geografiska täckning. En stamnätsinnehavare kan också inneha andra elnät än de stamnät som definieras i denna paragraf.

Det föreslås att det första kriteriet som definierar stamnätet ska vara nätets spänningsnivå. Enligt elmarknadsdirektivet och EU-domstolens rättspraxis betraktas sammanlänkade system med högspänningsnät och nät med extra hög spänning som stamnät. I Finlands elsystem ska spänningsnivån för högspänningsnät och nät med extra hög spänning fastställas till en nominell spänning på minst 110 kilovolt.

Det föreslås att det andra kriteriet som definierar stamnätet ska vara nätets användningsändamål. Användningsändamålet beskrivs för det första av de användargrupper som stamnätet betjänar. Enligt elmarknadsdirektivet och EU-domstolens rättspraxis är syftet med ett stamnät att överföra el för tillhandahållande till slutförbrukare och distributionsnätsinnehavare. Med slutförbrukare avses i elmarknadslagen en kund som köper el för eget bruk. Ett annat kriterium för definition av stamnät som baserar sig på användargrupper är att el överförs i stamnätet till distributionsnätsinnehavare. Som en användargrupp som betjänas av stamnät ska på grund av sakens natur utöver slutförbrukare och distributionsnätsinnehavare också betraktas elproducenter. El kan inte överföras till slutförbrukare eller distributionsnätsinnehavare utan att elproducenterna först har matat in elen i elnätet. Eftersom definitionerna i elmarknadsdirektivet och EU-domstolens rättspraxis inte identifierar elproducenter som användare av någon typ av nät, ska det anses att definitionen av elnät på basis av användargrupper inte kan grunda sig på huruvida elproducenter har anslutit sig till elnätet i fråga eller inte. Med stöd av vad som anförts ovan anses stamnätet omfatta sådana delar av nätet som tjänar stamnätets uppgift att sammankoppla nationellt betydelsefulla produktions- och förbrukningskoncentrationer. När en belastnings- eller produktionskoncentrations betydelsefullhet bestäms kan man som kriterium använda den nuvarande eller framtida belastningens eller produktionens effekt, behovet av överföring eller någon annan betydelse för samhället. Viktigare än den absoluta effektstorheten eller motsvarande egenskaper är i detta fall att de motiveringar som leder till avgränsningsbesluten är jämförbara.

Ett uteslutningskriterium som baserar sig på användargrupper är dock att sådana högspänningsnät och nät med extra hög spänning som endast betjänar två eller flera kraftverkshelheter och i vilka el överförs från elproduktionen till stamnätet inte uppfyller kriterierna för stamnät, utan de är högspänningsdistributionsnät eller anslutningsnät för elproduktion. Stamnätets ledningar ska i regel betjäna flera slutförbrukare eller flera användargrupper, eller koppla ihop förbruknings- och produktionskoncentrationer av riksomfattande betydelse. Således hör inte heller anslutningsledningar till stamnätet trots sin höga spänningsnivå.

Enligt elmarknadsdirektivet och EU-domstolens rättspraxis kännetecknas stamnätet för det tredje av att stamnätet alltid är sammanlänkat till ett annat elsystem. Därmed hör till stamnätet sammanlänkningar som används av elmarknaden och som överskrider rikets gränser. Möjlighet till sammanlänkning är ett uteslutningskriterium vid definitionen av stamnät på det sättet att

lokala eller regionala elnät eller elledningar hör trots sin höga spänningsnivå inte till stamnätet. Kännetecknande för ett högspänningsdistributionsnät är således att det inte uppfyller kriteriet för sammanlänkat elnät, eftersom det inte omfattar en sammanlänkning till ett annat elsystem. Sammanlänkingskriteriet beskriver tydligt den viktigaste skillnaden mellan stamnätet och högspänningsdistributionsnät, enligt vilken stamnätet fungerar på riksnivå medan högspänningsdistributionsnät fungerar lokalt eller regionalt. Sammankopplingskriteriet är också kopplat till stamnätets geografiska täckning. Stamnätet ska ha en riksomfattande uppgift att överföra el mellan sådan produktion och förbrukning som på rikspanet är betydelsefull samt mellan stamnätet och utländska nät. Ett högspänningsdistributionsnät ska för sin del betjäna behov av eldistribution av lokal eller regional natur, eller behov av motsvarande typ för minst två kraftverksenheter.

På basis av de kriterier som beskrivs ovan ska stamnätet anses i regel bestå av ett sådant maskat drivet högspänningselnät på minst 110 kilovolt som omfattar rikets elsystem och som i egenskap av elsystem uppfyller kriteriet n-1 i fråga om driftssäkerheten. Stamnätet ska normalt inte omfatta radiella högspänningsledningar eller anslutningsledningar som hör till ett högspänningsdistributionsnät. Stamnätet förenar stora förbruknings- och produktionskoncentrationer av el som via högspänningsdistributionsnät eller anslutningsledningar ansluter sig till stamnätets transformator- och kopplingsstationer. Till stöd för stamnätets överföringsledningar på 400 kilovolt och transformator- och kopplingsstationer på 400 eller 110 kilovolt ska det finnas överföringsledningar på 110 kilovolt som hör till stamnätet för att säkerställa störningsfri elöverföring när överföringsledningarna på 400 kilovolt och transformator- och kopplingsstationerna på 400 eller 110 kilovolt ska underhållas eller när de drabbas av fel. De överföringsledningar på 110 och 220 kilovolt som hör till stamnätet har till uppgift att fungera som stöd för överföringsnätet på 400 kilovolt och som överföringsnät på områden där de effekter som ska överföras inte kräver någon högre överföringsspanning.

Till stamnätet hör också förbindelseledningar i stamnätsinnehavarnas besittning till andra stamnätsinnehavares elnät under förutsättning att den nominella spänningen för förbindelseledningen är minst 110 kilovolt.

Vad gäller den riksomfattande täckningen ska stamnätet fullgöra tre uppgifter eller uppfylla tre egenskaper. Stamnätet ska förena med varandra sådana produktions- och förbrukningspunkter eller produktions- och förbrukningsområden som är betydelsefulla för elsystemet. Nivån på tjänsterna i stamnätet ska vara tillräckligt jämlika i hela landet och dessutom ska stamnätet vara en sammanhängande och enhetlig helhet, inbegripet förbindelserna till andra stamnät. Nätets täckning på riksnivå stöder förverkligandet av icke-diskriminering.

Stamnätets geografiska täckning bestäms i första hand av det befintliga eller förväntade framtida överföringsbehovet. Principen om icke-diskriminering förverkligas emellertid inte på ett för helheten tillfredsställande sätt om stamnätets omfattning fastställs enbart utifrån överföringsbehovet. På den totala kostnad för nättjänsten som orsakas slutförbrukarna inverkar i betydande utsträckning omfattningen av och ägarförhållandena i fråga om de ledningar som förbinder stamnätet till distributionsnät. Därför bör jämlikheten hos stamnätets geografiska täckning bedömas också med penningmätare.

Kriteriet för nätets geografiska täckning lämnar enskilda ledningsförbindelser eller elnät utanför stamnätet om de inte har anslutits till det riksomfattande stamnätet, trots att kriterierna för stamnätsdefinitionen i övrigt skulle uppfyllas. Stamnätets enhetlighet avspeglas också av att stamnätet, som består av överföringsledningar, drivs och övervakas med hjälp av samma driftsövervakningssystem.

Ersättande investeringar och nyinvesteringar i stamnätet som genomförs till följd av förändringar i överföringsbehovet kan medföra ändringar i fråga om sådana överföringsledningar och sådana transformator- och kopplingsstationer som hör till stamnätet. På grund av dessa ändringar bör stamnätets omfattning ses över med några års mellanrum. Beslut om ändringar i stamnätets omfattning ska fattas från fall till fall. De ändringar som ska göras grundar sig på principerna för definition av stamnät och på nationella nätplaner och preciserande regionala nätplaner som utarbetas av stamnätsinnehavaren.

I 2 mom. finns bestämmelser om fastställande av de elledningar, transformator- och kopplingsstationer och andra anläggningar som hör till stamnätet och om offentliggörande av beslutet om fastställande. I den bestämmelsen föreslås inga ändringar. Det föreslås att varje stamnätsinnehavare ska fastställa och publicera de delar av sitt elnät som hör till stamnätet för varje tillsynsperiod som gäller prissättning av överföringstjänster (se MAO 2015/498–499 och 2015/505). Fastställandet ska göras senast nio månader innan tillsynsperioden börjar. Innan beslutet om fastställande publiceras ska stamnätsinnehavaren ge sina nätanvändare samt de myndigheter och andra intressentgrupper som saken berör tillfälle att framföra sin åsikt om definitionen. Delar av nätet kan strykas ur ett publicerat beslut om fastställande endast av vägande skäl innan nästa tillsynsperiod börjar.

De ägararrangemang i fråga om elnätet som eventuellt följer av ändringar av stamnätets omfattning genomförs genom frivilligt köp med dem som använder överföringskapaciteten och de nätbolag som är verksamma på området. Om en del av ett nät som inte hör till stamnätet kvarstår i stamnätsinnehavarens ägo, täcks kostnaderna för denna del av nätet inte med stamnätstariffen.

I 3 mom. föreslås inga ändringar i sak. Beslutet om fastställande och ändringar i det ska lämnas till Energimyndigheten för bedömning. Om beslutet om fastställande strider mot lagen ska Energimyndigheten ha rätt att inom tre månader från mottagandet av en sådan anmälan kräva att stamnätsinnehavaren gör ändringar i beslutet. Lagenligheten hos beslutet om fastställande ska bedömas i enlighet med definitionen av stamnät i 31 § 1 mom. i elmarknadslagen och principerna för definition av stamnätet.

I 4 mom. föreskrivs det om rätten för avtalsparterna i fråga om nättjänsten att föra lagenligheten av stamnätsinnehavarens beslut om fastställande till prövning hos Energimyndigheten. I bestämmelsen föreslås preciseringar som gäller förfarandet vid behandlingen av sådana ärenden, genom vilka bestämmelsen om förfarandet ändras så att den motsvarar de ändringar som gjorts i lagen om tillsyn över el- och naturgasmarknaden genom lag 499/2023. Den som är avtalspart i fråga om stamnätsinnehavarens nättjänst ska ha rätt att inom en månad från det att stamnätsinnehavaren har publicerat sitt beslut om fastställande föra beslutets eller avgörandets lagenlighet för prövning av Energimyndigheten i ett tvistlösningsförfarande. På tvistlösningsförfarandet tillämpas de procedurer som anges i 29 § i lagen om tillsyn över el- och naturgasmarknaden. Den som framställt ett krav på tvistlösning och stamnätsinnehavaren ska ha besvärsmätt i fråga om Energimyndighetens beslut i tvistlösningsförfarandet. Genom förslaget säkerställs den rättsliga ställningen för parterna i nättjänsten i ett ärende som också inverkar på rättigheterna och intressena för parterna i nättjänsten eller som, beroende på omfattningen av definitionen av stamnätet, ålägger dem utvecklings- eller underhållsskyldigheter till exempel i fråga om ansvaret för nätutveckling.

41 §. Plan för utveckling av stamnätet. I paragrafen ingår en bestämmelse som baserar sig på elhandelsförordningen och där stamnätsinnehavaren åläggs en skyldighet att utarbeta en tioårig plan för utveckling av sitt stamnät och dess förbindelser till andra elnät. Den unionsomfattande tioåriga nätutvecklingsplanen (TYNDP) ska bygga på nationella och regionala

utvecklingsplaner och den nationella nätutvecklingsprocessen har därför samordnats med unionens nätutvecklingsprocess. I paragrafen föreslås ändringar enligt vilka Energimyndigheten får befogenhet att kräva ändringar i planen för utveckling av stamnätet. Med stöd av den ändrade bestämmelsen ska Energimyndigheten kunna lösa eventuella problem i anslutning till utvecklingen av stamnätet samt konflikter i anslutning till nätinnehavarnas utvecklingsskyldighet.

I 1 mom. föreslås en precisering enligt vilken den systemansvariga stamnätsinnehavaren ska göra upp en tioårig utvecklingsplan för sitt riksomfattande enhetliga elöverföringsnät och för de sammanlänkningsplaner som är i stamnätsinnehavarens besittning samt för deras förbindelser till andra elnät. I fråga om stamnätet föreslås en precisering av ansvaret för utveckling av nätet så, att den systemansvariga stamnätsinnehavarens utvecklingsansvar begränsas till utveckling av stamnätsinnehavarens riksomfattande sammanlänkade elöverföringsnät och de sammanlänkningsplaner som överskrider riksgränsen. Den föreslagna ändringen grundar sig på förslaget om ändring av definitionerna av stamnät och högspänningsdistributionsnät. Stamnätsinnehavarens andra utvecklingsplaner ska däremot fortfarande gälla stamnätsinnehavarens eget stamnät och dess förbindelser till andra elnät. Med anledning av den nya behörighet som föreslås för Energimyndigheten i 4 mom. stryks i momentet bestämmelsen enligt vilken utvecklingsplanen inte har någon annan rättsverkan för stamnätsinnehavaren, nätanvändarna eller de myndigheter som övervakar stamnätsinnehavaren än att utvecklingsplanen används som underlag för utarbetandet av den unionsomfattande nätutvecklingsplan som det föreskrivs om i elhandelsförordningen.

I 2 mom. föreslås inga ändringar. I momentet ingår i enlighet med kraven i den unionsomfattande nätutvecklingsplanen enligt elhandelsförordningen en bestämmelse enligt vilken utvecklingsplanen ska innehålla investeringar vars förverkligande leder till skyldighet att utveckla nätet och kvalitetskraven för verksamheten i stamnätet samt investeringar som gäller sammanlänkningsplaner och som behövs för en effektiv funktion av den nationella och regionala elmarknaden och av Europeiska unionens inre marknad för el. I utvecklingsplanen ska ingå en utredning av de metoder som använts när utvecklingsplanen utarbetades och av de prognoser och övriga antaganden som planen grundar sig på och som gäller elkonsumtionens och elproduktionens utveckling. De åtgärder som ingår i utvecklingsplanen ska vara effektiva och de ska säkerställa att nätets prestationsförmåga och leveranssäkerhet är tillräckliga.

I 3 mom. föreslås inga ändringar. I momentet ingår en bestämmelse om skyldighet att publicera utvecklingsplanen. Syftet med bestämmelsen är att säkerställa öppenhet i planeringen av stamnätet. Innan utvecklingsplanen publiceras ska stamnätsinnehavaren ge sina nätanvändare samt de myndigheter och andra intressentgrupper som saken berör tillfälle att framföra sin åsikt om utvecklingsplanen. Utvecklingsplanen ska uppdateras med två års intervaller i enlighet med kraven i elhandelsförordningen.

I 4 mom. föreslås en ny bestämmelse enligt vilken Energimyndigheten får befogenhet att kräva ändringar i utvecklingsplanen för stamnätet. Enligt det momentet ska utvecklingsplanen och resultaten av hörandet lämnas till Energimyndigheten. Energimyndigheten ska ha rätt att inom sex månader från det att den mottagit planen kräva att stamnätsinnehavaren gör ändringar i planen, om 1) utvecklingsplanen inte uppfyller de krav som anges i 1 och 2 mom., eller 2) det finns anledning att misstänka att de åtgärder som ingår i planen inte leder till att kraven enligt 40 § uppfylls. Vid behov kan Energimyndigheten i en situation där stamnätsinnehavaren försummar att genomföra utvecklingsplanen för stamnätet ålägga stamnätsinnehavaren att genomföra sin plan. Försummelse av ett beslut som Energimyndigheten fattat i en sådan situation kan betraktas som försummelse eller överträdelse av utvecklingsskyldigheten.

I 5 mom. föreslås för Energimyndigheten ett bemyndigande att utfärda närmare föreskrifter om de uppgifter som ska ges i utvecklingsplanen, om hur planen ska lämnas till Energimyndigheten samt om ordnandet av det hörande som avses i 3 mom.

44 §. *Den systemansvariga stamnätsinnehavarens ansvarsområde.* I paragrafen föreskrivs det om den systemansvariga stamnätsinnehavarens ansvarsområde. Enligt 1 mom. omfattar den systemansvariga stamnätsinnehavarens ansvarsområde rikets territorium, med undantag för landskapet Åland, där egen ellagstiftning tillämpas i enlighet med självstyret. Sammanlänkningsnät till andra stamnät hör också till stamnätsinnehavarens ansvarsområde. Det föreslås att bestämmelsen kompletteras så att den systemansvariga stamnätsinnehavarens ansvarsområde också ska omfatta Finlands ekonomiska zon. Förslaget gör det möjligt att rikta de rättigheter och skyldigheter som hör till systemansvaret också till vindkraft som byggs i den ekonomiska zonen samt att ansluta vindkraft som byggs i den ekonomiska zonen till Finlands elsystem.

51 a §. *Särskilda bestämmelser om skyldigheten att utveckla nätet i högspänningsdistributionsnät och distributionsnät.* I lagen föreslås en ny särskild bestämmelse som kompletterar 19 § och som gäller skyldigheten att utveckla nätet i högspänningsdistributionsnät och distributionsnät. Bestämmelsen bör tolkas tillsammans med 19 § om allmän utvecklingsskyldighet och 50 och 51 § om kvalitetskrav på högspänningsdistributionsnätets och distributionsnätets verksamhet. Bestämmelserna i 1 och 2 mom. ska kunna tillämpas antingen som separata bestämmelser eller tillsammans.

Enligt det föreslagna 1 mom. ska, utöver vad som i 19 § föreskrivs om nätinnehavarens utvecklingsskyldighet, en distributionsnätsinnehavare inom sitt verksamhetsområde utveckla sitt elnät för att ansluta två eller flera separata kraftverkshelheter till elnätet i enlighet med nätanvändarnas skäligen behov. Avsikten med bestämmelsen är att göra det möjligt för innehavare av högspänningsdistributionsnät och distributionsnät att utveckla sitt elnät också för att ansluta elproduktion till nätinnehavarens elnät. Bestämmelsen ska tillämpas på högspänningsdistributionsnät eller distributionsnät som betjänar flera separata kraftverkshelheter, inklusive de energilagransanläggningar som ingår i dem. På ansvaret för utvecklandet av sådana nätdelar som betjänar elproduktionen tillämpas samma principer som på utvecklandet av andra högspänningsdistributionsnät och distributionsnät. Ett sådant elnät eller en sådan del av nätet ska betraktas som en del av den reglerade nätegendomen och nätinnehavaren ska få en skälig avkastning på nätet. På grund av nätinnehavarens anslutningsskyldighet ska till ett sådant nät också kunna anslutas energilagransanläggningar och förbrukning. En elledning som byggs för en nätanslutning som en enskild abonnent, såsom en vindkraftspark, behöver betraktas i sin tur som anslutningsledning. En sådan del av elnätet som betjänar elproduktionen bildas om två eller flera separata kraftverkshelheter ansluter sig till ett sådant elnät eller en sådan del av nätet. Med kraftverkshelhet avses till exempel en vindkraftspark eller en solenergipark. Också ett enskilt kraftverk bakom en enskild anslutning, såsom ett vattenkraftverk, ett värmekraftverk eller ett kärnkraftverk, kan i detta sammanhang betraktas som en kraftverkshelhet.

De tekniska, ekonomiska och organisatoriska förutsättningarna för nätinnehavare av olika storlek och typ att utveckla ett högspänningsdistributionsnät och i synnerhet ett högspänningsnät på 400 kilovolt är individuella. Enligt 2 mom. ska skyldigheten att utveckla nätet därför inte i fråga om skyldigheten att utveckla ett högspänningsdistributionsnät bedömas enbart utifrån nätinnehavarens verksamhetsområde, utan i bedömningen ska utöver nätanvändarnas skäligen behov också beaktas nätinnehavarens tekniska, ekonomiska och organisatoriska förutsättningar att svara mot den nya nätanvändarens eller nätanvändarnas skäligen behov och konsekvenserna för nätinnehavarens övriga nätanvändare. Bedömningen av

om utvecklandet av ett nytt högspänningsnät är skäligt ska i dessa fall göras först utifrån abonnentens eller abonnenternas behov av tillträde till nätet och därefter dessutom utifrån de tekniska, ekonomiska och organisatoriska resurserna hos innehavaren av verksamhetsområdets högspänningsdistributionsnät eller distributionsnät samt utifrån inverkan på de andra nätanvändarna i nätet.

Huruvida utvecklingsansvaret är skäligt ur nätinnehavarens synvinkel ska granskas i förhållande till omfattningen av den nätverksamhet för vilken nätkoncessionen har beviljats. Det kan vara oskäligt att utveckla ett nytt nät med tanke på nätinnehavarens tekniska, ekonomiska och organisatoriska resurser till exempel om en liten nätinnehavare på en enskild ort, som är verksam endast i distributionsnätet, förutsätts utveckla ett nytt högspänningsnät. Avsikten är däremot inte att bestämmelsen ska tillämpas med låg tröskel på distributionsnätsinnehavare som redan har ett högspänningsdistributionsnät eller annars goda förutsättningar att bygga ett sådant. Avsikten med förslaget är inte att avvika från utgångspunkten att nätinnehavaren är skyldig att sörja för de ekonomiska förutsättningar för lönsam elnätverksamhet som är en förutsättning för elnätstillstånd.

Ansvar för att utveckla ett nytt högspänningsdistributionsnät som avses i momentet bör bedömas också med tanke på skäligheten hos konsekvenserna för andra nätanvändare. Investeringar i ett sådant nytt elnät kan vara oskäliga med tanke på nätinnehavarens andra nätanvändare särskilt om de nya investeringarna leder till betydande prishöjningar för andra kunder som anslutit sig till nätinnehavarens nät.

Om nätinnehavaren vägrar att utveckla sitt nät på de grunder som anges i 2 mom. kan det under vissa omständigheter vara fråga om ett sådant nekande av tillträde till nätet som avses i 21 b § 3 mom. Nätanvändaren, innehavaren av en energilagringsanläggning eller kunden kan då föra ärendet till Energimyndigheten för avgörande i ett tvistlösningsförfarande enligt 6 a § i tillsynslagen. Om nätinnehavarens vägran dock de facto inte hindrar nätanvändaren från att få tillträde till nätet, kan Energimyndigheten antingen på basis av nätanvändarens begäran om undersökning eller på eget initiativ i ett förfarande enligt 9 § i tillsynslagen undersöka om nätinnehavaren genom vägran har brutit mot sin utvecklingsskyldighet.

Det kan dock uppstå situationer där nätinnehavaren inom verksamhetsområdet inte har teknisk, organisatorisk och ekonomisk förmåga att investera i en högspänningsledning eller ett högspänningsnät som behövs inom verksamhetsområdet, eller där dess konsekvenser för andra nätanvändare skulle vara oskäliga. Även i dessa situationer är det nödvändigt att säkerställa att de investeringar som behövs med tanke på elöverföringen kan genomföras. Om det på området inte redan finns en innehavare av ett högspänningsdistributionsnät eller distributionsnät som kan investera i ett nytt elnät, kan det vid behov på ett sådant område beviljas projekttillstånd och ett nytt elnätstillstånd för byggande av en elledning eller ett nytt elnät för en sådan ny aktör som är beredd att investera i en överföringsförbindelse eller ett nytt elnät som behövs för elöverföringen.

72 §. Slutförbrukarens möjlighet till elleverans via elnät. I paragrafen åläggs fastighetsinnehavaren en skyldighet att se till att slutförbrukaren har möjlighet att ingå ett elnätsavtal och ett avtal om leverans av el där elleveransen sker via distributionsnätsinnehavarens distributionsnät. Paragrafens tillämpningsområde utvidgas så att slutförbrukarna i dessa situationer tryggas tillträde också till högspänningsdistributionsnät och stamnät. I övrigt motsvarar förslaget den gällande bestämmelsen. Änderingsförslaget grundar sig på domstolens dom i målet Citiworks.

Fastighetsinnehavaren ska se till att slutförbrukarna har möjlighet att ingå elnätsavtal och avtal om leverans av el enligt vilka leveransen sker via nätinnehavarens elnät. I detta syfte ska fastighetsinnehavaren ge slutförbrukaren rätt att använda fastighetens eller motsvarande fastighetsgrupps interna elnät. Om elmätningen i en fastighet har ordnats så att el levereras till slutförbrukarna via ett internt elnät i en fastighet eller i en motsvarande fastighetsgrupp, ska slutförbrukaren ersätta fastighetsinnehavaren för de kostnader som ändringsarbeten med anknäpning till elmätningen förorsakar när slutförbrukaren beslutar köpa sin el via elnätsinnehavarens elnät.

Slutförbrukarens skyldighet att ersätta fastighetsinnehavaren för de kostnader som ändringsarbetena i anslutning till elmätningen orsakar ska begränsas till skäliga kostnader. Slutförbrukaren ska inte åläggas att ersätta överdimensionerade anskaffningar av mätinstrument som fastighetsinnehavaren gjort för egen vinning. Enligt gällande avtalspraxis ingår fastigheterna ett anslutningsavtal för varje fastighet med nätinnehavaren. Därför finns det varken någon grund för eller något behov av att ingå ett separat anslutningsavtal för en enskild slutförbrukares del när denne blir kund i elnätet.

114 §. Ändringssökande. Det föreslås att bestämmelsen om sökande av ändring i arbets- och näringsministeriets beslut om projekttillstånd upphävs i 4 mom. Bestämmelsen är till denna del onödig, eftersom det föreslås att besluten om projekttillstånd enligt 14 § överförs från arbets- och näringsministeriet till statsrådets allmänna sammanträde. Enligt 8 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden (808/2019) anförs besvär över beslut som fattats vid statsrådets allmänna sammanträde hos högsta förvaltningsdomstolen.

Ändring i marknadsdomstolens beslut ska också i fortsättningen få sökas genom besvär hos högsta förvaltningsdomstolen.

Energimyndigheten är en sådan nationell tillsynsmyndighet som avses i elmarknadsdirektivet och elhandelsförordningen. Direktivet förutsätter att medlemsstaterna säkerställer att den nationella tillsynsmyndigheten kan utföra sina uppgifter enligt unionslagstiftningen på ett oberoende och effektivt sätt. Därför ska Energimyndigheten ha möjlighet att utan besvärstillståndsförfarande söka ändring i marknadsdomstolens beslut i regleringsärenden som marknadsdomstolen behandlat i egenskap av fullföljdsdomstol och genom vilka domstolen har ändrat eller upphävt Energimyndighetens beslut. Därmed föreslås det inte att förfarandet med besvärstillstånd skulle fogas till de i elmarknadslagen avsedda regleringsärenden där marknadsdomstolen är fullföljdsdomstol för Energimyndighetens beslut.

7.2 Naturgasmarknadslagen

12 §. Projekttillstånd för byggande av överföringsrör som överskrider riksgränsen. I 1 mom. föreskrivs det att för byggande av ett överföringsrör som överskrider riksgränsen ska ett projekttillstånd sökas skriftligt hos arbets- och näringsministeriet. Närmare bestämmelser om de uppgifter och utredningar som ska framgå av ansökan får utfärdas genom förordning av statsrådet.

Det föreslås att momentet ändras så, att statsrådet beslutar på ansökan vid dess allmänna sammanträde om beviljande av projekttillstånd för byggande av överföringsrör som överskrider riksgränsen. Beslutanderätten i fråga om beviljande av projekttillstånd överförs således från arbets- och näringsministeriet till statsrådets allmänna sammanträde.

Beviljande av projekttillstånd för överföringsrör som överskrider riksgränsen i första hand behovsprövning med hänsyn till naturgassystemets behov och tryggheten av

leveranssäkerheten. Prövningsrätten i fråga om projekttillstånd är omfattande jämfört med normala myndighetsbeslut och är i det närmaste en ändamålsenlighetsprövning. Enligt 67 § 1 mom. i grundlagen avgörs de ärenden som hör till statsrådet vid statsrådets allmänna sammanträde eller vid det ministerium som saken gäller. Vid allmänt sammanträde avgörs vittsyftande och principiellt viktiga ärenden samt sådana andra ärenden vars betydelse kräver det. Därför är det motiverat att statsrådet ska fatta beslut om beviljande av projekttillstånd.

I ordalydelsen i 1 mom. föreslås dessutom en lagteknisk ändring i fråga om bemyndigandet för statsrådet att utfärda förordning. Det föreslås att bestämmelsen ändras så att närmare bestämmelser om de uppgifter och utredningar som ska framgå av ansökan får utfärdas genom förordning av statsrådet. Bestämmelsen ger då statsrådet prövningsrätt i fråga om behovet av att utfärda en förordning.

96 §. Ändringssökande. Det föreslås att bestämmelsen om sökande av ändring i arbets- och näringsministeriets beslut om projekttillstånd upphävs i 4 mom. Bestämmelsen är till denna del onödig, eftersom det föreslås att besluten om projekttillstånd enligt 12 § överförs från arbets- och näringsministeriet till statsrådets allmänna sammanträde. Enligt 8 § i lagen om rättegång i förvaltningsärenden får besvär över beslut som fattats vid statsrådets allmänna sammanträde anföras hos högsta förvaltningsdomstolen.

Ändring i marknadsdomstolens beslut ska också i fortsättningen få sökas genom besvär hos högsta förvaltningsdomstolen.

Energimyndigheten är tillsynsmyndighet enligt Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1788 om gemensamma regler för de inre marknaderna för förnybar gas, naturgas och vätgas, om ändring av direktiv (EU) 2023/1791 och om upphävande av direktiv 2009/73/EG och enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1789 om de inre marknaderna för förnybar gas, naturgas och vätgas, om ändring av förordningarna (EU) nr 1227/2011, (EU) 2017/1938, (EU) 2019/942 och (EU) 2022/869 samt beslut (EU) 2017/684, och om upphävande av förordning (EG) nr 715/2009. Det nämnda direktivet förutsätter att medlemsstaterna säkerställer att den nationella tillsynsmyndigheten kan utföra sina uppgifter enligt unionslagstiftningen på ett oberoende och effektivt sätt. Därför ska Energimyndigheten ha möjlighet att utan besvärstillståndsförfarande söka ändring i marknadsdomstolens beslut i regleringsärenden som marknadsdomstolen behandlat i egenskap av fullföljdsdomstol och genom vilka domstolen har ändrat eller upphävt Energimyndighetens beslut. Därmed föreslås det inte att förfarandet med besvärstillstånd skulle fogas till de i naturgasmarknadslagen avsedda regleringsärenden där marknadsdomstolen är fullföljdsdomstol för Energimyndighetens beslut.

8 Bestämmelser på lägre nivå än lag

Centrala bestämmelser på lägre nivå som preciserar de föreslagna nya bestämmelserna utfärdas genom förordning av statsrådet och genom Energimyndighetens föreskrift.

Med stöd av de föreslagna 4 § 3 mom. och 4 a § 3 mom. får närmare bestämmelser om ansökan om elnätstillstånd och om ansökan om förhandsbesked om tillståndsplikt för elnätsverksamhet utfärdas genom förordning av statsrådet. Bestämmelserna kan gälla innehållet i ansökan eller omständigheter som preciserar ansökningsförfarandet.

Energimyndighetens behörighet att meddela föreskrifter gäller regelverket för de avtal om flexibel anslutning som avses i nya 20 b och 20 c §. Enligt artikel 6a i elmarknadsdirektivet ska tillsynsmyndigheten, eller en annan behörig myndighet om en medlemsstat har föreskrivit detta, utarbeta en ram för systemansvariga för överföringssystem och systemansvariga för

distributionssystem i syfte att erbjuda möjlighet att ingå avtal om flexibel anslutning i områden där det finns begränsad eller ingen nätkapacitet för nya anslutningar, som offentliggörs i enlighet med artikel 31.3 och artikel 50.4a första stycket i förordning (EU) 2019/943. Enligt föreslagna 20 b § 5 mom. får Energimyndigheten meddela närmare föreskrifter om villkor för ett avtal om flexibel anslutning, om det effekttregleringssystem som anslutningsavtalet förutsätter och om förutsättningarna för tillhandahållande av avtal om flexibel anslutning. På motsvarande sätt får Energimyndigheten med stöd av 20 c § 5 mom. meddela närmare föreskrifter om villkor i permanenta avtal om flexibel anslutning och om det effekttregleringssystem som anslutningen förutsätter. De närmare bestämmelserna är av teknisk natur och kompletterar till större delar de huvudprinciper för genomförande av avtal om flexibel anslutning som föreslås i lagen.

9 Ikraftträdande

Det förslås att lagarna ska träda i kraft så snart som möjligt.

Enligt den föreslagna övergångsbestämmelsen tillämpas på lokala eller regionala elnät eller elledningar med en nominell spänning på 400 kilovolt, som har tagits i bruk mellan den 1 september 2013 och lagens ikraftträdande, eller i fråga om vilka investeringen har tagits in i en plan för utveckling av stamnätet som avses i 41 § i elmarknadslagen och som har offentliggjorts mellan den 1 september 2013 och lagens ikraftträdande, dock de bestämmelser i 3 § 3 punkten samt i 19 och 31 § som gällde vid ikraftträdandet av lagen. På 400 kilovolts elnät eller elledningar som tagits i bruk under nämnda tid eller på investeringar som tagits i planen för utveckling av stamnätet tillämpas således den definition av stamnät och skyldighet att utveckla stamnätet som gällde vid den tiden, och deras status kan inte ändras senare med stöd av bestämmelsen i 31 § 2 mom. Under den tiden hörde elnäten och elledningarna i fråga alltid till stamnätet. Övergångsbestämmelsen behövs eftersom avsikten med de ändringar som föreslås i 3, 19 och 31 § är inte att påverka nätpriksåsättningen eller utvecklingsansvaret för de då byggda elnäten eller elledningarna eller att skapa ett tryck på att ändra ägarförhållandena eller att fördröja genomförandet av projekten i fråga.

Enligt den föreslagna ikraftträdandebestämmelsen ska lagens 20 § 1 mom. tillämpas på anslutningsavtal som ingåtts efter ikraftträdandet av lagen samt på sådana ändringar i anslutningsavtal som ingåtts före ikraftträdandet av lagen som har gjorts efter ikraftträdandet. På anslutningsledningarna som tagits i bruk före ikraftträdandet av lagen ska på motsvarande sätt tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

10 Verkställighet och uppföljning

Konsekvenserna av genomförandet av elmarknadslagen följs upp vid arbets- och näringsministeriet.

11 Förhållande till andra propositioner

11.1 Förhållande till budgetpropositionen

Propositionen hänför sig inte till budgetpropositionen.

12 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

12.1 Näringsfrihet

Enligt 18 § 1 mom. i grundlagen har var och en i enlighet med lag rätt att skaffa sig sin försörjning genom arbete, yrke eller näring som han eller hon valt fritt. Principen om näringsfrihet enligt grundlagen betraktas som en huvudregel för näringsutövande, men det är ändå möjligt att frånga denna regel genom att tillståndsplikt föreskrivs. Bestämmelser om tillståndsplikt ska alltid utfärdas genom lag som ska uppfylla de krav på noggrann avgränsning och exakthet som gäller inskränkning av en grundläggande fri- eller rättighet. Inskränkningarnas huvudsakliga innehåll, till exempel inskränkningarnas omfattning och villkor, ska framgå av lagen (till exempel GrUU 19/2021 rd, GrUU 69/2014 rd, GrUU 65/2014 rd, GrUU 13/2014 rd, GrUU 34/2012 rd, GrUU 19/2009 rd och GrUU 31/2006 rd).

Grundlagsutskottet har granskat tillståndssystemen i elmarknadslagen och naturgasmarknadslagen i utlåtandena GrUU 36/2004 rd, GrUU 62/2002 rd och GrUU 4/2000 rd. I sitt utlåtande GrUU 62/2002 rd har grundlagsutskottet konstaterat bland annat att tungt vägande samhälleliga intressen rättfärdigar tillståndsplikten för elnätsverksamhet och i sitt utlåtande GrUU 4/2000 rd att det med tanke på naturgasmarknadens funktion är motiverat att göra naturgasnätsverksamheten tillståndspliktig.

Grundlagsutskottet har i sin praxis i konstitutionellt hänseende jämställt registreringsskyldighet som förutsättning för inledande av näringsverksamhet med tillståndsplikt och granskat sådana bestämmelser med avseende på den näringsfrihet som tryggas i grundlagen och med avseende på de krav som ställts på tillståndspliktig näringsverksamhet (till exempel GrUU 58/2014 rd, GrUU 58/2010 rd, GrUU 19/2009 rd, GrUU 15/2008 rd, GrUU 33/2005 rd, GrUU 9/2005 rd, GrUU 56/2002 rd, GrUU 45/2001 rd och GrUU 24/2000 rd). Bestämmelser om godkännande av ett företag som producerar social- och hälsovårdstjänster som ett företag för vars tjänster kunden kan använda en servicesedel som beviljats av kommunen har inte ansetts utgöra en begränsning av näringsfriheten till exempel på ett sätt som motsvarar ett registreringsförfarande (GrUU 10/2009 rd). Bestämmelser om myndighetens behörighet att godkänna laboratorier som testlaboratorier ansågs inte heller vara av betydelse med tanke på näringsfriheten, eftersom bestämmelserna ingrep inte i sig i rätten att tillhandahålla laboratorietjänster (GrUU 17/2009 rd).

Grundlagsutskottet har ansett att det i princip är nödvändigt och acceptabelt att näringsverksamheten regleras i en marknadssituation där det råder s.k. naturligt monopol (GrUU 19/2021 rd och GrUU 4/2000 rd). I ett sådant läge är det enligt utskottet motiverat att främja konkurrensen och skydda kundernas rättigheter av förmögenhetsvärde genom effektivare metoder än vanligt (GrUU 19/2021 rd och GrUU 36/2004 rd). Utskottet anser att lagstiftaren har ett stort spelrum i regleringen av naturliga monopol (GrUU 19/2021 rd).

De i lag föreskrivna inskränkningarna av näringsfriheten bör vara exakta och noga avgränsade, och dessutom ska omfattningen av och villkoren för inskränkningarna framgå av lagen (GrUU 36/2021 rd, GrUU 13/2014 rd).

Sådana förslag till nya bestämmelser i regerings proposition som är centrala med hänsyn till näringsfriheten som tryggas i grundlagen är bestämmelsen i 14 § 1 mom. i elmarknadslagen om beviljande av projekttillstånd för byggande av högspänningsledning samt bestämmelserna i 16 § om beviljande av projekttillstånd till den del det föreslås att till förfarandet med projekttillstånd fogas elledningar som leder från Finlands ekonomiska zon till en annan stat eller

till en annan stats ekonomiska zon, samt bestämmelsen i 20 § 1 mom. om högsta tillåtna inmatningseffekt och uttagseffekt för en anslutning.

Enligt de allmänna principerna för inskränkning av de grundläggande fri- och rättigheterna ska bestämmelser om grunderna för individens rättigheter och skyldigheter samt om frågor som enligt grundlagen i övrigt hör till området för lag utfärdas genom lag. Detta omfattar att alla centrala bestämmelser som påverkar individens rättsliga ställning ska utfärdas genom lag. En inskränkning av de grundläggande fri- och rättigheterna ska vara noggrant avgränsad och tillräckligt exakt definierad i lag. Dess innehåll ska till väsentliga delar framgå av lagen. Med tanke på regleringens noggrannhet och exakthet är det viktigt att det av lagen tillräckligt tydligt framgår vem som har rätt att utöva befogenheterna, vad som får göras i samband med utövandet och hur man ska förfara. De föreslagna bestämmelserna bedöms uppfylla kraven på att bestämmelser ska utfärdas genom lag och att de ska vara exakta och noggrant avgränsade, vilket följer av principerna för inskränkning av de grundläggande fri- och rättigheterna.

Grunden för inskränkning av en grundläggande fri- eller rättighet ska vara godtagbar med hänsyn till systemet för de grundläggande fri- och rättigheterna som helhet. En grund för inskränkning kan således vara exempelvis en strävan efter att skydda tillgodoseendet av en annan grundläggande fri- eller rättighet än den som är föremål för inskränkningen eller efter att uppnå något annat mål som med hänsyn till systemet för de grundläggande fri- och rättigheterna som helhet är godtagbart på objektiva grunder (i normativt hänseende). Inskränkningar ska vidare vara dikterade av något tungt vägande samhälleligt skäl. Genom projekttillståndsförfarandet för en elledning som ansluter elproduktion inom den ekonomiska zonen till en annan stat säkerställs det att Finland kan reglera hur vindkraft som byggs inom den ekonomiska zonen och den el som den producerar ska utnyttjas. Syftet med bestämmelserna om högsta tillåtna inmatnings- och uttagseffekt för en anslutning är att trygga elsystemets funktion. Syftet med bestämmelsen är att förhindra uppkomsten av omfattande och långsamt reparerbara stora störningar i elsystemet. Genom bestämmelsen skyddas således samhällets funktion och säkerhet samt andra nätanvändares elförsörjning och deras rättigheter av förmögensvärde. Den föreslagna regleringen anses vara påkallad av ett vägande samhälleligt behov.

Inskränkningar av de grundläggande fri- och rättigheterna bör vara nödvändiga för att ett godtagbart mål ska kunna nås och även i övrigt överensstämma med proportionalitetskravet. Det är tillåtet att inskränka en grundläggande fri- eller rättighet endast om syftet inte kan uppnås med metoder som gör ett mindre ingrepp i friheten eller rättigheten. Inskränkningar får inte gå längre än vad som kan motiveras med beaktande av vikten av det samhälleliga intresse som ligger bakom inskränkningen i relation till det skyddsintresse som inskränks. Bestämmelserna om projekttillståndsförfarandet för elledningar som ansluter elproduktion inom den ekonomiska zonen till en annan stat förenhetligar projekttillståndsförfarandet för elledningarna i fråga med förfarandet för projekttillstånd för andra elledningar som överskrider riksgränsen och anses således uppfylla kraven enligt proportionalitetsprincipen. Bestämmelserna om högsta tillåtna inmatnings- och uttagseffekt för en anslutning bestäms enligt fysikens lagar. Därför anses syftet inte kunna nås effektivt och tillförlitligt genom åtgärder som ingriper mindre i näringsfriheten. Grundlagsutskottet har dessutom ansett att lagstiftaren har ett omfattande handlingsutrymme när det gäller regleringen av naturliga monopol. På dessa grunder kan det anses att inskränkningarna i näringsfriheten är nödvändiga för att ett godtagbart syfte ska nås och att de i övrigt överensstämmer med proportionalitetskravet.

Den föreslagna regleringen bedöms inte vara problematisk med tanke på 18 § 1 mom. i grundlagen.

12.2 Egendomsskydd

12.2.1 Begränsningar i användningen av egendom

Enligt 15 § 1 mom. i grundlagen är vars och ens egendom tryggad. Grundlagsutskottet har tidigare med avseende på grundlagens 15 § om egendomsskydd bedömt förslag som för bland annat ägarna till el-, naturgas- och teleföretag inneburit sådana skyldigheter eller begränsningar i fråga om rätten att nyttja egendom som syftat till att skapa eller trygga konkurrensvillkor. Utskottet har i dessa sammanhang som etablerad praxis utgått ifrån att skyldigheterna och begränsningarna är grundlagsenliga med beaktande av den speciella karaktären hos den egendom det i varje enskilt fall har varit fråga om, om de grundar sig på exakta bestämmelser i lag och är rimliga ur ägarens synvinkel (till exempel GrUU 4/2000 rd, GrUU 34/2000 rd, GrUU 8/2002 rd, GrUU 63/2002 rd, GrUU 36/2004 rd, GrUU 10/2007 rd och GrUU 19/2021 rd). Grundlagsutskottet har därtill ansett att lagstiftaren i princip har ett större spelrum med hänsyn till egendomsskyddet när skyldigheterna gäller börsnoterade bolag eller andra med avseende på sin förmögenhetsmassa betydande juridiska personer, än när bestämmelserna har direkta konsekvenser för de fysiska personerna bakom den juridiska personen (GrUU 55/2018 rd, GrUU 74/2018 rd, GrUU 10/2007 rd, GrUU 32/2004 rd, GrUU 34/2000 rd). Enligt utskottet kan företag och andra näringsidkare inte med fog förvänta sig att den lagstiftning som reglerar deras näringsverksamhet förblir oförändrad (GrUU 17/2021 rd, GrUU 32/2010 rd, GrUU 31/2006 rd och GrUU 56/2005 rd).

Grundlagsutskottet har ansett att det i princip är nödvändigt och acceptabelt att näringsverksamheten regleras i en marknadssituation där det råder s.k. naturligt monopol (till exempel GrUU 4/2000 rd, GrUU 36/2004 rd och GrUU 19/2021 rd). I ett sådant läge är det enligt utskottets mening motiverat att främja konkurrensen och skydda kundernas rättigheter av förmögenhetsvärde genom effektivare metoder än vanligt. Utskottet har även ansett att det vid bedömningen av om bestämmelserna är tillräckligt exakta kan tas hänsyn till omständigheternas delvis bokföringsmässiga och därmed tekniska särdrag liksom det faktum att regleringen i första hand gäller företag som bedriver elaffärsverksamhet och inte enskilda individer (till exempel GrUU 2/2004 rd och GrUU 36/2004 rd). Enligt utskottet har lagstiftaren ett stort spelrum i regleringen av naturliga monopol (se GrUU 19/2021 rd). Utskottet har dessutom fäst vikt vid ordnande av lämplig rättssäkerhet för verksamhetsutövarna (till exempel GrUU 36/2004 rd).

Nya skyldigheter eller begränsningar som gäller användningen av egendom ingår i 51 a § om skyldighet att utveckla nätet som föreslås bli fogad till elmarknadslagen och i 72 § om slutförbrukarens möjlighet att leverera el via elnätet. De föreslagna bestämmelserna bedöms uppfylla kraven på att bestämmelser ska utfärdas genom lag och på att de ska vara exakta och noggrant avgränsade, vilket följer av principerna för inskränkning av de grundläggande fri- och rättigheterna.

Den föreslagna bestämmelsen i 51 a § främjar anslutning av kraftverksenheter och belastningar på elförbrukningen till elnätet. Det finns godtagbara grunder för regleringen med hänsyn till ett effektivt genomförande av den reglering som gäller elnäten och den är påkallad av ett vägande samhälleligt behov.

Tillämpningsområdet för den föreslagna bestämmelsen har begränsats till ansökningar om anslutning enligt abonnentens rimliga behov, och skyldigheten tillämpas inte om det vore oskäligt med hänsyn till nätinnehavarens tekniska, ekonomiska och organisatoriska resurser eller med hänsyn till nätinnehavarens andra nätanvändare. På dessa grunder kan inskränkningarna i användningen av egendom anses vara nödvändiga för att ett godtagbart syfte ska nås och de kan anses i övrigt vara förenliga med proportionalitetskravet.

Den föreslagna bestämmelsen i 72 § säkerställer det tillträde till nätet som tryggas i elmarknadsdirektivet också i sådana interna elnät i fastigheter där el levereras via ett fastighetens interna elnät. Det finns godtagbara grunder för regleringen med hänsyn till ett effektivt genomförande av unionslagstiftningen och regleringen av elhandeln, och den är påkallad av ett vägande samhälleligt behov. Begränsningen av användningen av egendom bedöms vara nödvändig för att ett godtagbart syfte ska nås och den överensstämmer i övrigt med proportionalitetskravet.

Till denna del finns det godtagbara grunder för den föreslagna regleringen som delvis har samband med regleringen av det naturliga monopolet och särdragen hos den elhandel som sker i näten. Bestämmelserna har samordnats med grundlagsutskottets utlåtandepraxis. Den föreslagna begränsningen av användning av egendom som föreslås i elmarknadslagen bedöms vara problemfri med tanke på grundlagen även med hänsyn till nätinnehavarnas och fastighetsinnehavarnas ställning, egendomens speciella karaktär, kravet att regleringen ska grunda sig på exakta bestämmelser samt regleringens rimlighet ur ägarens och näringsidkarens synvinkel. Den föreslagna regleringen är påkallad av ett vägande samhälleligt behov och den är proportionell.

Den föreslagna regleringen bedöms inte vara problematisk med tanke på 15 § i grundlagen.

12.2.2 Begränsningar i fråga om avtalsfriheten

Avtalsfriheten tryggas inte uttryckligen som sådan i grundlagen. Enligt grundlagsutskottet hör reglering av avtalsrätten i sig till området för vanlig lagstiftning. Regleringen kan enligt grundlagsutskottet gälla kommande avtalsförhållanden bland annat i fråga om tillåtna och förbjudna villkor för dem (GrUU 3/1982 rd, GrUU 26/2008 rd).

Avtalsfriheten skyddas dock i viss mån genom generalklausulen om egendomsskydd i 15 § 1 mom. i grundlagen (RP 309/1993 rd, GrUU 15/2004 rd, GrUU 33/1998 rd). Det grundlagsfästa egendomsskyddet tryggar kontinuiteten i avtalsrelationer, även om förbudet mot att ingripa retroaktivt i avtalsrelationers okränkbarhet inte är ovillkorligt i grundlagsutskottets praxis (GrUU 33/1998 rd, GrUU 34/1998 rd, GrUU 63/2002 rd, GrUU 42/2006 rd). Tanken bakom skyddet för förmögenhetsrättsliga rättshandlingars fortbestånd är att rättssubjekten har berättigade förväntningar på skydd i ekonomiska frågor (GrUU 33/2002 rd, GrUU 21/2004 rd och GrUU 42/2006 rd). Skyddet för berättigade förväntningar har i utskottets praxis ansetts omfatta rätten att lita på att lagstiftningen om de rättigheter och skyldigheter som är viktiga för avtalsförhållandet består och att denna typ av frågor inte kan regleras på ett sätt som i oskäligt hög grad försämrar parternas rättsliga ställning (GrUU 21/2004 rd, GrUU 42/2006 rd).

Utskottet har bedömt också detta slag av reglering som ingriper i egendomsskyddet i relation till de allmänna villkoren för inskränkningar i de grundläggande fri- och rättigheterna, däribland lagstiftningens acceptabilitet och proportionalitet (GrUU 56/2005 rd, GrUU 31/2006 rd). I sin tidigare praxis har utskottet godkänt att bestämmelser om exempelvis skyldighet att hyra radiomaster införs genom vanlig lag (GrUU 45/2005 rd), liksom också skyldigheten för leverantörer av identifieringsverktyg att upprätta leveransvillkor för sin identifieringstjänst och använda endast dem när avtal ingås med leverantörer av tjänster för identifieringsförmedling och skyldigheten att efter förmedlingstjänstens begäran ingå avtal inom en lagstadgad tidsfrist (GrUU 74/2018).

Grundlagsutskottet har ansett att lagstiftaren i princip har större spelrum med hänsyn till egendomsskyddet när skyldigheterna gäller börsbolag eller andra juridiska personer med stor förmögenhetsmassa än när bestämmelserna har mycket omedelbara effekter för de fysiska

personerna bakom den juridiska personen (till exempel GrUU 10/2007 rd, GrUU 32/2004 rd och GrUU 34/2000 rd). Utskottet har ansett att i fråga om juridiska personer med stor förmögenhetsmassa och i regleringen av naturliga monopol har lagstiftaren ett stort spelrum i detta avseende (GrUU 74/2018 rd och GrUU 19/2021 rd).

Förslag till bestämmelser som är av betydelse med tanke på bedömningen av avtalsfriheten är i regeringens proposition de bestämmelser i 20 b och 20 c § om avtal om flexibel anslutning som föreslås bli fogade till elmarknadslagen samt bestämmelsen i 20 § 1 mom. om högsta tillåtna inmatnings- och uttagseffekt för en anslutning.

De centrala bestämmelserna i regleringen om avtal om flexibel anslutning och bestämmelsernas väsentliga innehåll framgår av de föreslagna 20 b och 20 c §. På motsvarande sätt definieras principen för bestämmande av den största tillåtna inmatnings- och uttagseffekten för anslutningen i 20 § 1 mom. De föreslagna bestämmelserna bedöms uppfylla kraven på att bestämmelser ska utfärdas genom lag och på att de ska vara exakta och noggrant avgränsade, vilket följer av principerna för inskränkning av de grundläggande fri- och rättigheterna.

De föreslagna bestämmelserna om avtal om flexibel anslutning baserar sig på unionens elmarknadsreglering. Syftet med regleringen är att effektivisera anslutning till elnätet och en effektiv användning av elnätet. Syftet med bestämmelserna om högsta tillåtna inmatnings- och uttagseffekt för en anslutning är att trygga elsystemets funktion. Syftet med bestämmelsen är att förhindra uppkomsten av omfattande och långsamt reparerbara stora störningar i elsystemet. Genom bestämmelsen skyddas således samhällets funktion och säkerhet samt andra nätanvändares elförsörjning och deras rättigheter av förmögenhetsvärde. Det finns godtagbara grunder för regleringen som hänför sig till genomförandet av unionens elmarknadslagstiftning och den är påkallad av ett vägande samhälleligt behov.

Genom bestämmelserna om avtal om flexibel anslutning regleras innehållet i anslutningsavtalet, och ingåendet av ett avtal om flexibel anslutning omfattas av avtalsfriheten. Regleringen innebär inte någon särskilt djupgående begränsning av nätinnehavarnas och abonnenternas avtalsfrihet. Syftet med bestämmelserna om högsta tillåtna inmatnings- och uttagseffekt för en anslutning har inte ansetts vara möjliga att uppnå effektivt och tillförlitligt med metoder som ingriper mindre i avtalsfriheten. Grundlagsutskottet har dessutom ansett att lagstiftaren har ett omfattande handlingsutrymme när det gäller regleringen av naturliga monopol. Med tanke på avtalsfriheten är det också av betydelse att det föreslagna 20 § 1 mom. tillämpas endast på anslutningsavtal som ingåtts efter ikraftträdandet av lagen samt på sådana ändringar i anslutningsavtal som ingåtts före ikraftträdandet av lagen som har gjorts efter ikraftträdandet, och därför har den ändrade bestämmelsen ingen retroaktiv verkan. På dessa grunder kan inskränkningarna i avtalsfriheten anses vara nödvändiga för att uppnå ett godtagbart syfte och de anses i övrigt överensstämja med proportionalitetskravet.

Den föreslagna regleringen bedöms inte vara problematisk med tanke på 15 § i grundlagen.

12.2.3 Delegering av regleringsbefogenheter

I propositionen ingår nya bemyndiganden att utfärda närmare bestämmelser och föreskrifter.

Grundlagens (731/1999) 80 § gäller utfärdande av förordningar och delegering av lagstiftningsbehörighet. Enligt 80 § 1 mom. kan republikens president, statsrådet och ministerierna utfärda förordningar med stöd av ett bemyndigande i denna grundlag eller i någon annan lag. Genom lag ska dock utfärdas bestämmelser om grunderna för individens rättigheter och skyldigheter samt om frågor som enligt grundlagen i övrigt hör till området för lag (GrUU

10/2014 rd, GrUU 58/2010 rd, GrUU 44/2010 rd). Enligt 80 § 2 mom. kan även andra myndigheter genom lag bemyndigas att utfärda rättsnormer i bestämda frågor, om det med hänsyn till föremålet för regleringen finns särskilda skäl och regleringens betydelse i sak inte kräver att den sker genom lag eller förordning. Tillämpningsområdet för ett sådant bemyndigande ska vara exakt avgränsat. Bemyndigande för myndigheter att meddela föreskrifter begränsas också av bestämmelsen om området för lag i 80 § 1 mom. i grundlagen. Genom lag ska på basis av den utfärdas bestämmelser om grunderna för individens rättigheter och skyldigheter samt om frågor som enligt grundlagen i övrigt hör till området för lag (GrUU 35/2005 rd).

Bestämmelser om bemyndigande enligt 80 § 2 mom. i grundlagen får alltså utfärdas endast om det med hänsyn till föremålet för regleringen finns särskilda skäl. Ett sådant särskilt skäl kan enligt motiveringen i RP 1/1998 rd föreligga närmast när det är fråga om en sådan teknisk reglering av smärre detaljer som inte inbegriper prövningsrätt i någon större utsträckning. Särskilda skäl som har samband med föremålet för regleringen kan ibland kräva att det utfärdas föreskrifter som kan ändras ofta och snabbt. Enligt regeringens proposition med förslag till reform av grundlagen får en myndighet dock inte bemyndigas att utfärda rättsnormer, om innehållet i regleringen förutsätter bestämmelser i lag eller förordning. Den bemyndigande lagen ska uppfylla de krav på exakthet och noggrann avgränsning som ställs i grundlagsutskottets utlåtandepraxis (se till exempel GrUU 34/2012 rd, s. 3), och av ett bemyndigande krävs större exakthet än vanligt. Det väsentliga är att det i lagen finns tillräckliga grundläggande bestämmelser om det som ska regleras. Bemyndigandets tillämpningsområde kan begränsas till exempel regionalt, personellt, sakligt eller tidsmässigt. I praktiken innebär detta ofta en noggrant avgränsad målgrupp för bestämmelsen.

Propositionen innehåller en överföring av regleringsbehörighet för andra myndigheter än republikens president, statsrådet eller ministerierna, till Energimyndigheten i fråga om regelverket för de avtal om flexibel anslutning som avses i de föreslagna 20 b och 20 c §. Enligt artikel 6a i elmarknadsdirektivet ska tillsynsmyndigheten, eller en annan behörig myndighet om en medlemsstat har föreskrivit detta, utarbeta en ram för systemansvariga för överföringssystem och systemansvariga för distributionssystem i syfte att erbjuda möjlighet att ingå avtal om flexibel anslutning i områden där det finns begränsad eller ingen nätkapacitet för nya anslutningar, som offentliggörs i enlighet med artikel 31.3 och artikel 50.4a första stycket i förordning (EU) 2019/943. Enligt föreslagna 20 b § 5 mom. får Energimyndigheten meddela närmare föreskrifter om villkor för ett avtal om flexibel anslutning, om det effektregeringssystem som anslutningsavtalet förutsätter och om förutsättningarna för tillhandahållande av avtal om flexibel anslutning. På motsvarande sätt får Energimyndigheten med stöd av 20 c § 5 mom. meddela närmare föreskrifter om villkor i permanenta avtal om flexibel anslutning och om det effektregeringssystem som anslutningen förutsätter. De närmare bestämmelserna är av teknisk natur och kompletterar till smärre delar de huvudprinciper för genomförande av avtal om flexibel anslutning som föreslås i lagen.

När det gäller elmarknaden kan en särskild orsak till överföring av regleringsbehörigheten dessutom anses vara branschens karaktär och skyldigheterna enligt EU-lagstiftningen. Elnäten är så kallade naturliga monopol, eftersom det i allmänhet inte är ekonomiskt förnuftigt att bygga parallella konkurrerande nät. I EU-lagstiftningen har man strävat efter att göra tillgången till nätet så enkel som möjligt för alla som behöver elnätjänster.

De föreslagna bemyndigandena har begränsats till att gälla detaljer av teknisk natur, medan grunderna för den rättsliga ställningen fastställs utifrån bestämmelserna i lagen. Bemyndigandena har tagits in i och anknytits i sak till den paragraf som gäller det som ska regleras. Normgivningsbemyndigandet är dessutom så noggrant avgränsat och exakt som

möjligt, och regleringen grundar sig dessutom på skyldigheter enligt EU-lagstiftningen. De bestämmelser om överföring av regleringsbehörighet som ingår i förslaget bedöms således inte stå i strid med grundlagen.

12.2.4 Bedömning av lagstiftningsordningen

På de grunder som anges ovan i detta kapitel kan lagförslagen behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Kläm

Med stöd av vad som anförts ovan och eftersom elmarknadsdirektivet innehåller bestämmelser som föreslås bli genomförda genom lag, föreläggs riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag

om ändring av elmarknadslagen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i elmarknadslagen (588/2013) 2 § 2 mom., 3 § 3, 5, 14 och 25 b-punkten, 4 § 2 mom., 11 §, 13 § 2 mom. 2 och 2 a-punkten, 14 § 1 mom., 16 §, 19 § 1 mom., 20 § 1 mom., 31 och 41 §, 44 § 1 mom., 72 § och 114 § 4 mom.,

av dem 2 § 2 mom. och 114 § 4 mom. sådana de lyder i lag 497/2023, 3 § 5 punkten, 13 § 2 mom. 2 och 2 a-punkten samt 20 § 1 mom. sådana de lyder i lag 201/2025, 3 § 25 b-punkten sådan den lyder i lag 891/2021, 4 § 2 mom. sådant det lyder i lag 730/2021, 14 § 1 mom. sådant det lyder i lag 266/2017 och 16 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 201/2025, samt

fogas till 3 §, sådan den lyder delvis ändrad i lagarna 1430/2014, 108/2019, 730/2021, 891/2021, 497/2023 och 201/2025, nya 4 b-, 5 b- och 32 c-punkter, till 4 §, sådan den lyder delvis ändrad i lag 730/2021, ett nytt 3 mom., till lagen en ny 4 a §, till 13 § 2 mom., sådant det lyder delvis ändrat i lag 201/2025, en ny 2 b-punkt samt till lagen nya 20 b, 20 c och 51 a §, som följer:

2 §

Tillämpningsområde

Lagens bestämmelser om nätinnehavare tillämpas på näringsidkare som utövar tillståndspliktig elnätsverksamhet och i sin besittning har ett elnät i Finland, om inte något annat föreskrivs nedan eller om inte Energimyndigheten har fattat ett beslut om att befria nätinnehavaren från tillståndsplikten.

3 §

Definitioner

I denna lag avses med

3) *högspänningsdistributionsnät* lokala eller regionala elnät eller elledningar vars nominella spänning är minst 110 kilovolt och som inte är anslutningsnät för elproduktion eller anslutningsledningar och som inte sträcker sig över riksgränsen,

4 b) *anslutningsnät för elproduktion* ett elnät med vilket två eller flera separata kraftverkshelheter ansluter sig till elnätet genom en gemensam anslutning och eventuell reservmatningsförbindelse, och som innehåller en eller flera elproducenter eller innehavare av energilagringsanläggningar som använder elnätet, eller av ett företag som dessa eller en del av dessa har bestämmande inflytande över,

5) *anslutningsledning* en enhetlig helhet som består av en elledning och andra elanläggningar och elutrustningar som behövs för anslutning till elnätet och genom vilken till elnätet för en eller flera abonnenter ansluts

- a) ett eldriftsobjekt,
- b) en kraftverkshelhet, eller
- c) en eller flera till varandra kopplade energilagringsanläggningar,

5 b) *kraftverkshelhet* på ett avgränsat markområde eller på en avgränsad del av ett havsområde belägna

- a) enskilda kraftverk,
- b) två eller flera kraftverk som bildar en sammanhängande funktionell helhet, eller
- c) ett eller flera kraftverk och en eller flera energilagringsanläggningar som är kopplade till dem och som bildar en enhetlig funktionell helhet,

14) *småskalig elproduktion* en kraftverkshelhet med en effekt som understiger en megavoltampere,

25 b) *mätområde* stamnätet, högspänningsdistributionsnät, distributionsnät, slutet distributionsnät, anslutningsnät för elproduktion eller en del av dessa eller ett sådant internt elnät inom en fastighet eller motsvarande grupp av fastigheter som utgör ett eget avräkningsområde vid balansavräkningen,

32 c) *avtal om flexibel anslutning* ett avtal om anslutning till ett distributionsnät, högspänningsdistributionsnät eller stamnät, i vars villkor det har avtalats om begränsningar av anslutningspunktens garanterade effekt eller om nätinnehavarens styrning av elförbrukningen eller elförsörjningen till anslutningen,

4 §

Tillståndsplikt för elnätsverksamhet

Tillståndsplikten omfattar inte

- 1) elnätsverksamhet där endast en fastighets eller en motsvarande fastighetsgrupps interna elleveranser sköts med hjälp av elnätet,
- 2) eldistribution genom en direktledning till en separat kund, till en producents och en elleverantörs egna lokaler, dotterföretag eller kunder, till dennas eller deras eldriftsobjekt eller slutna distributionsnät,
- 3) transport av el i en anslutningsledning eller i abonnentens reservmatningsförbindelse,
- 4) transport av el i ett sådant anslutningsnät för elproduktion där el inte levereras till grossister eller slutförbrukare.

Närmare bestämmelser om ansökan om elnätstillstånd får utfärdas genom förordning av statsrådet.

4 a §

Förhandsbesked om tillståndsplikt för elnätsverksamhet

Energimyndigheten kan på skriftlig ansökan meddela förhandsbesked i enskilda fall om huruvida ett sådant elnätstillstånd som avses i 4 § 1 mom. ska sökas för elnätsverksamhet. I ansökan ska företas den utredning som behövs för att ärendet ska kunna avgöras.

Förhandsbesked ges inte om en ansökan om elnätstillstånd är anhängig för samma verksamhet eller om ärendet redan har avgjorts av Energimyndigheten.

Ett gällande beslut om förhandsbesked ska på yrkande av sökanden iakttas vid tillämpningen av denna lag, om

- 1) sökanden har lämnat riktiga och tillräckliga uppgifter för förhandsbeskedet,
- 2) sökanden inte har genomfört sin verksamhet på ett väsentligen annat sätt än vad som anges i ansökan om förhandsbesked, och
- 3) de omständigheter som inverkar på förhandsbeskedets innehåll inte har förändrats väsentligt.

Närmare bestämmelser om ansökan om förhandsbesked får utfärdas genom förordning av statsrådet.

11 §

Elnätstillstånd för slutna distributionsnät

Elnätstillstånd för slutna distributionsnät kan på ansökan beviljas en sökande som utövar elnätverksamhet i ett distributionsnät eller högspänningsdistributionsnät inom ett geografiskt avgränsat område för industriell verksamhet eller näringsverksamhet eller ett område där gemensamma tjänster tillhandahålls, när nätet inte levererar el till konsumenter, om

1) driften eller produktionsprocessen hos nätanvändarna av särskilda tekniska skäl eller säkerhetsskäl bildar en gemensam helhet,

2) råvarorna och slutprodukterna i ifrågavarande näts nätanvändares produktionsprocesser av särskilda tekniska skäl eller säkerhetsskäl har ett väsentligt samband med varandra, eller om deras produktionsprocess eller produktionsprocesser på något annat sätt bildar en enhetlig helhet, eller

3) nätet distribuerar el i första hand till nätets ägare eller innehavare eller till ett till ägaren eller innehavaren anknutet företag.

Elnätstillstånd för slutna distributionsnät får emellertid inte beviljas sökande inom vars elnät el levereras till konsumenter, om det inte är fråga om elleverans till ett litet antal konsumenter som har sådana förbindelser med sökanden som baserar sig på ett anställningsförhållande eller motsvarande förbindelser.

På slutna distributionsnät och innehavare av slutna distributionsnät tillämpas det som i denna lag föreskrivs om högspänningsdistributionsnät, distributionsnät och innehavare av distributionsnät, om inte något annat föreskrivs särskilt. På tillståndsbeslutet tillämpas det som i 5 § föreskrivs om beviljande av elnätstillstånd. På den som söker elnätstillstånd för slutna distributionsnät tillämpas inte de krav på den som söker elnätstillstånd som anges i 6 § 3–5 punkten.

13 §

Byggande av distributionsnät

Andra får bygga distributionsnät på ansvarsområdet, om

2) det är fråga om en anslutningsledning eller reservmatningsförbindelse genom vilken en kraftverkshelhet ansluts till distributionsnätsinnehavarens elnät på ansvarsområdet eller till någon annan nätinnehavarens elnät,

2 a) det är fråga om en direktledning genom vilken el distribueras till en separat kund, till en producent och en elleverantörs egna lokaler, dotterföretag eller kunder, till dennas eller deras eldriftsobjekt eller slutna distributionsnät,

2 b) det är fråga om ett sådant anslutningsnät för elproduktion där el inte levereras till grossister eller slutförbrukare,

14 §

Projekttillstånd för byggande av högspänningsledning

För byggande av en elledning med en nominell spänning på minst 110 kilovolt ska projekttillstånd sökas skriftligen. Projekttillstånd beviljas av Energimyndigheten. Om ansökan gäller en elledning som sträcker sig över riksgränsen, eller en elledning enligt 3 a § i lagen om Finlands ekonomiska zon (1058/2004) och som leder från Finlands ekonomiska zon till en annan stat eller till en annan stats ekonomiska zon, beviljas projekttillståndet av statsrådet vid dess allmänna sammanträde. För överföring av ett projekttillstånd som beviljats för byggande av en elledning som sträcker sig över riksgränsen, eller som leder från Finlands ekonomiska zon till en annan stat eller till en annan stats ekonomiska zon på någon annan ska ett nytt projekttillstånd sökas.

16 §

Beviljande av projekttillstånd

En förutsättning för att projekttillstånd ska beviljas är att elledningen behövs för att trygga elöverföringen. Om ansökan gäller en elledning som sträcker sig över riksgränsen, eller en elledning enligt 3 a § i lagen om Finlands ekonomiska zon och som leder från Finlands ekonomiska zon till en annan stat eller till en annan stats ekonomiska zon, är en förutsättning för beviljande av projekttillstånd dessutom att byggandet av elledningen också i övrigt är ändamålsenligt med tanke på utvecklingen av och ömsesidigheten på elmarknaden.

Om ansökan inte gäller en elledning som sträcker sig över riksgränsen eller en elledning enligt 3 a § i lagen om Finlands ekonomiska zon och som leder från Finlands ekonomiska zon till en annan stat eller till en annan stats ekonomiska zon, ska projekttillstånd trots bestämmelserna i 1 mom. beviljas för

1) en anslutningsledning genom vilken ett eldriftsobjekt, en kraftverkshelhet eller en eller flera till varandra kopplade energilagransanläggningar ansluts till närmaste elnät med en nominell spänning på minst 110 kilovolt,

2) en direktledning.

Till projekttillståndet kan sådana villkor fogas som ska anses nödvändiga med tanke på förutsättningarna för tillstånd.

19 §

Skyldighet att utveckla nätet

För att garantera sina nätanvändare tillgång på el av tillräckligt god kvalitet ska nätinnehavaren inom sitt verksamhetsområde upprätthålla, driva och utveckla sitt elnät och förbindelserna till andra nät i enlighet med de föreskrivna kraven på elnätsverksamhet och nätanvändarnas rimliga behov.

20 §

Anslutningsskyldighet

Nätinnehavaren ska på begäran och mot skälig ersättning till sitt elnät ansluta de eldriftsobjekt, kraftverk och energilagransanläggningar inom sitt verksamhetsområde som uppfyller de tekniska kraven. Anslutningens inmatningseffekt i elnätet eller uttagseffekt från elnätet får dock inte överskrida den största tillåtna stegvisa effektförändring som elsystemet tål utan att driftsäkerheten äventyras. Anslutningsvillkoren och de tekniska kraven ska vara öppna, objektiva och icke-diskriminerande och beakta elsystemets driftsäkerhet och effektivitet.

20 b §

Avtal om flexibel anslutning

Nätinnehavaren kan erbjuda avtal om flexibel anslutning i sådana delar av sitt elnät där tillgången till kapacitet i elnätet är begränsad eller där det inte finns någon kapacitet för nya anslutningar eller för förstörande av befintliga anslutningar och där genomförandet av den anslutning som abonnenten behöver förutsätter att nätet utvecklas.

I ett avtal om flexibel anslutning ska följande anges:

- 1) maximivärden för den fasta inmatningen av el i elnätet och för det maximala fasta uttaget av el från elnätet samt ytterligare flexibel inmatnings- och uttagskapacitet,
- 2) grunderna för fastställande av avgifter för elöverföring eller eldistribution som tillämpas på den fasta och den flexibla inmatnings- och uttagskapaciteten,
- 3) giltighetstiden för avtalet om flexibel anslutning och det förväntade datumet för beviljande av anslutning till hela den begärda fasta kapaciteten.

En abonnent som har ett avtal om flexibel anslutning ska i anslutningen installera ett effektergleringssystem som konstaterats vara tillförlitligt.

Ett avtal om flexibel anslutning får inte fördröja utvecklingen av elnätet. Övergången från ett avtal om flexibel anslutning till ett avtal om fast anslutning ska ske i takt med att elnätet utvecklas.

Energimyndigheten får meddela närmare föreskrifter om de villkor för ett avtal om flexibel anslutning som anges i 2 mom., om det effektergleringssystem som avses i 3 mom. och om de förutsättningar för tillhandahållande av avtal om flexibel anslutning som anges i 4 mom.

20 c §

Permanent avtal om flexibel anslutning

I sådana delar av elnätet i fråga om vilka Energimyndigheten i ett beslut som getts på basis av nätinnehavarens ansökan har ansett att utvecklande av nätet inte är den effektivaste lösningen, kan avtal om flexibel anslutning med avvikelse från 20 b § 4 mom. med abonnentens samtycke ingås som permanenta lösningar för att genomföra nya anslutningar eller förstöra befintliga anslutningar. I beslutet ska de nätkomponenter som beslutet grundar sig på specificeras.

I ett permanent avtal om flexibel anslutning ska följande anges:

- 1) de nätkomponenter som avses i 1 mom. eller kombinationer av sådana komponenter på vilka ingåendet av ett permanent avtal om flexibel anslutning grundar sig,
- 2) maximivärden för den fasta inmatningen av el i elnätet och för det maximala fasta uttaget av el från elnätet samt ytterligare flexibel inmatnings- och uttagskapacitet,
- 3) grunderna för fastställande av avgifter för elöverföring eller eldistribution som tillämpas på den fasta och den flexibla inmatnings- och uttagskapaciteten,
- 4) giltighetstiden för det permanenta avtalet om flexibel anslutning eller grunden för fastställande av giltighetstiden.

En abonnent som har ett permanent avtal om flexibel anslutning ska i anslutningen installera ett effekttregleringssystem som konstaterats vara tillförlitligt.

Energimyndigheten kan på ansökan av nätinnehavaren eller abonnenten eller på eget initiativ återkalla sitt beslut som avses i 1 mom. eller ändra omfattningen av den del av elnätet som avses i beslutet, om förhållandena i den del av elnätet som avses i beslutet har ändrats i de nätkomponenter som föranlett begränsningen så, att förutsättningarna för meddelande av ett beslut enligt 1 mom. inte längre uppfylls. Energimyndigheten ska i sitt beslut om återkallande fastställa en övergångsperiod som är skälig med tanke på både nätinnehavaren och de abonnenter som anslutit sig till den aktuella delen av elnätet, och efter vars utgång permanenta avtal om flexibel anslutning inte längre får användas i den delen av elnätet. På ett anslutningsavtal som påverkas av Energimyndighetens beslut ska under den nämnda övergångsperioden tillämpas 20 b § 2–4 mom., om inte något annat har avtalats mellan nätinnehavaren och abonnenten i samband med att anslutningsavtalet ingicks.

Energimyndigheten får meddela närmare föreskrifter om de villkor i permanenta avtal om flexibel anslutning som avses i 2 mom. och om det effekttregleringssystem som avses i 3 mom.

31 §

Definition av stamnät och fastställande av de elledningar och anläggningar som hör till stamnätet

Stamnät är

1) ett riksomfattande sammanlänkat elöverföringsnät som består av elledningar med en nominell spänning på minst 110 kilovolt, transformator- och kopplingsstationer och andra anläggningar, med undantag högspänningsdistributionsnät,

2) en sammanlänkning för en nominell spänning på minst 110 kilovolt som är i en stamnätsinnehavares besittning.

Stamnätsinnehavaren ska för varje tillsynsperiod som gäller prissättning av överföringstjänster senast nio månader innan tillsynsperioden börjar fastställa vilka elledningar, transformator- och kopplingsstationer och andra anläggningar som hör till innehavarens stamnät och publicera beslutet om fastställande. Före fastställandet ska stamnätsinnehavaren ge sina nätanvändare samt de myndigheter och andra intressentgrupper som saken berör tillfälle att bli hörda om förslaget till fastställande. Stamnätsinnehavaren kan stryka elledningar, transformator- och kopplingsstationer och andra anläggningar ur ett publicerat beslut innan nästa tillsynsperiod börjar endast av vägande skäl.

Stamnätsinnehavarens beslut om fastställande och ändringar i beslutet ska lämnas till Energimyndigheten. Om beslutet om fastställande strider mot lagen har Energimyndigheten rätt att inom tre månader från mottagandet av en sådan anmälan kräva att stamnätsinnehavaren gör ändringar i beslutet.

Den som är avtalspart i fråga om stamnätsinnehavarens nättjänst har rätt att inom en månad från det att stamnätsinnehavaren har publicerat sitt beslut om fastställande föra beslutets eller avgörandets lagenlighet för prövning av Energimyndigheten i ett tvistlösningsförfarande. På tvistlösningsförfarandet tillämpas 29 § i lagen om tillsyn över el- och naturgasmarknaden.

41 §

Plan för utveckling av stamnätet

Den systemansvariga stamnätsinnehavaren ska göra upp en tioårig utvecklingsplan för sitt riksomfattande sammanlänkade elöverföringsnät och för de sammanlänkningar som är i stamnätsinnehavarens besittning samt för deras förbindelser till andra elnät. Andra stamnätsinnehavare ska göra upp en tioårig utvecklingsplan för sitt stamnät och dess

förbindelser till andra elnät. Stamnätsinnehavaren ska använda utvecklingsplanen som underlag vid utarbetandet av den unionsomfattande nätutvecklingsplan som anges i elhandelsförordningen. Utvecklingsplanen ska uppdateras med två års intervaller.

Utvecklingsplanen ska innehålla

1) en plan över investeringar för uppfyllande av den skyldighet att utveckla nätet som avses i 19 § 1 mom. och av kvalitetskraven för verksamhet i stamnätet,

2) en plan över sådana investeringar som gäller sammanlänkningsplaner som behövs för en effektiv funktion av den nationella och regionala elmarknaden och av Europeiska unionens inre marknad för el,

3) en utredning av de metoder som använts när utvecklingsplanen utarbetades och av de prognoser och övriga antaganden som planen grundar sig på och som gäller elkonsumtionens och elproduktionens utveckling.

Utvecklingsplanen ska publiceras. Innan utvecklingsplanen publiceras ska stamnätsinnehavaren ge sina nätanvändare samt de myndigheter och andra intressentgrupper som saken berör tillfälle att bli hörda om utvecklingsplanen.

Utvecklingsplanen och resultaten av hörandet ska lämnas till Energimyndigheten. Energimyndigheten har rätt att inom sex månader från det att den mottagit planen kräva att stamnätsinnehavaren gör ändringar i utvecklingsplanen, om

1) utvecklingsplanen inte uppfyller de krav som anges i 1 och 2 mom., eller

2) det finns anledning att misstänka att de åtgärder som ingår i utvecklingsplanen inte leder till att kvalitetskraven enligt 40 § uppfylls.

Energimyndigheten får utfärda närmare föreskrifter om de uppgifter som ska ges i utvecklingsplanen, om hur planen ska lämnas till Energimyndigheten samt om ordnandet av det hörande som avses i 3 mom.

44 §

Den systemansvariga stamnätsinnehavarens ansvarsområde

Till den systemansvariga stamnätsinnehavarens ansvarsområde hör rikets territorium, med undantag för landskapet Åland, och Finlands ekonomiska zon.

51 a §

Särskilda bestämmelser om skyldigheten att utveckla nätet i högspänningsdistributionsnät och distributionsnät

Utöver vad som i 19 § föreskrivs om nätinnehavarens utvecklingsskyldighet ska en distributionsnätsinnehavare inom sitt verksamhetsområde utveckla sitt elnät för att ansluta två eller flera separata kraftverkshelheter till elnätet i enlighet med nätanvändarnas skäligen behov.

En distributionsnätsinnehavare ska inom sitt verksamhetsområde på det sätt som föreskrivs i 19 § och i 1 mom. i denna paragraf utveckla ett nytt högspänningsdistributionsnät i enlighet med nätanvändarnas skäligen behov, om detta inte är oskäligt med hänsyn till nätinnehavarens tekniska, ekonomiska och organisatoriska resurser eller med hänsyn till andra nätanvändare i nätinnehavarens nät.

72 §

Slutförbrukarens möjlighet till elleverans via elnät

Fastighetsinnehavaren ska se till att slutförbrukaren har möjlighet att ingå ett elnätsavtal och ett avtal om leverans av el enligt vilket elleveransen sker via nätinnehavarens elnät. Fastighetsinnehavaren ska ge slutförbrukaren rätt att använda fastighetens eller motsvarande fastighetsgrupps interna elnät för detta ändamål. Om elmätningen i en fastighet har ordnats så att el levereras till slutförbrukare via ett internt elnät i fastigheten eller en motsvarande fastighetsgrupp, ska slutförbrukaren ersätta fastighetsinnehavaren för de kostnader som ändringsarbeten med anknäpning till elmätningen förorsakar när slutförbrukaren beslutat köpa sin el via elnätet.

114 §

Ändringssökande

Ändring i marknadsdomstolens beslut får sökas genom besvär hos högsta förvaltningsdomstolen. Marknadsdomstolens beslut ska trots besvär iakttagas, om inte högsta förvaltningsdomstolen bestämmer något annat.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Lagens 20 § 1 mom. tillämpas på anslutningsavtal som ingåtts efter ikraftträdandet av lagen samt på sådana ändringar i anslutningsavtal som ingåtts före ikraftträdandet av lagen som har gjorts efter ikraftträdandet.

På lokala eller regionala elnät eller elledningar med en nominell spänning på 400 kilovolt som har tagits i bruk mellan den 1 september 2013 och ikraftträdandet av lagen, eller i fråga om vilka investeringen har tagits in i en plan för utveckling av stamnätet som avses i 41 § i den lag som ändras genom denna lag och som har offentliggjorts mellan den 1 september 2013 och ikraftträdandet av lagen, tillämpas dock 3 § 3 punkten och 19 och 31 § sådana de gällde vid ikraftträdandet av lagen.

På anslutningsledningar som tagits i bruk före ikraftträdandet av denna lag tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

2.

Lag

om ändring av 12 och 96 § i naturgasmarknadslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras 12 § 1 mom. och 96 § 4 mom. i naturgasmarknadslagen (587/2017), av dem 96 § 4 mom. sådant det lyder i lag 245/2023, som följer:

12 §

Projekttillstånd för byggande av överföringsrör som överskrider riksgränsen

För byggande av ett överföringsrör som överskrider riksgränsen ska ett projekttillstånd sökas skriftligt. Projekttillstånd beviljas av statsrådet vid dess allmänna sammanträde. Närmare bestämmelser om de uppgifter och utredningar som ska framgå av ansökan får utfärdas genom förordning av statsrådet.

96 §

Ändringssökande

Ändring i marknadsdomstolens beslut får sökas genom besvär hos högsta förvaltningsdomstolen. Marknadsdomstolens beslut ska trots besvär iakttas, om inte högsta förvaltningsdomstolen bestämmer något annat.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Helsingfors den 8 maj 2025

Statsminister

Petteri Orpo

Miljö- och klimatminister Sari Multala

1.

Lag

om ändring av elmarknadslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i elmarknadslagen (588/2013) 2 § 2 mom., 3 § 3, 5, 14 och 25 b-punkten, 4 § 2 mom., 11 §, 13 § 2 mom. 2 och 2 a-punkten, 14 § 1 mom., 16 §, 19 § 1 mom., 20 § 1 mom., 31 och 41 §, 44 § 1 mom., 72 § och 114 § 4 mom.,
av dem 2 § 2 mom. och 114 § 4 mom. sådana de lyder i lag 497/2023, 3 § 5 punkten, 13 § 2 mom. 2 och 2 a-punkten samt 20 § 1 mom. sådana de lyder i lag 201/2025, 3 § 25 b-punkten sådan den lyder i lag 891/2021, 4 § 2 mom. sådant det lyder i lag 730/2021, 14 § 1 mom. sådant det lyder i lag 266/2017 och 16 § sådan den lyder delvis ändrad i lag 201/2025, samt
fogas till 3 §, sådan den lyder delvis ändrad i lagarna 1430/2014, 108/2019, 730/2021, 891/2021, 497/2023 och 201/2025, nya 4 b-, 5 b- och 32 c-punkter, till 4 §, sådan den lyder delvis ändrad i lag 730/2021, ett nytt 3 mom., till lagen en ny 4 a §, till 13 § 2 mom., sådant det lyder delvis ändrat i lag 201/2025, en ny 2 b-punkt samt till lagen nya 20 b, 20 c och 51 a §, som följer:

Gällande lydelse

2 §

Tillämpningsområde

Lagens bestämmelser om nätinnehavare tillämpas på näringsidkare som utövar tillståndspliktig elnätsverksamhet och i sin besittning har ett elnät i Finland, om inte Energimyndigheten har fattat ett beslut om att befria nätinnehavaren från tillståndsplikten.

3 §

Definitioner

I denna lag avses med

3) *högspänningsdistributionsnät* lokala eller regionala elnät eller elledningar vars nominella spänning är 110 kilovolt och vilka inte är anslutningsledningar och inte sträcker sig över riksgränsen,

Föreslagen lydelse

2 §

Tillämpningsområde

Lagens bestämmelser om nätinnehavare tillämpas på näringsidkare som utövar tillståndspliktig elnätsverksamhet och i sin besittning har ett elnät i Finland, *om inte något annat föreskrivs nedan eller* om inte Energimyndigheten har fattat ett beslut om att befria nätinnehavaren från tillståndsplikten.

3 §

Definitioner

I denna lag avses med

3) *högspänningsdistributionsnät* lokala eller regionala elnät eller elledningar vars nominella spänning är *minst* 110 kilovolt och som inte är *anslutningsnät för elproduktion eller* anslutningsledningar och som inte sträcker sig över riksgränsen,

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

(ny)

5) *anslutningsledning* en enhetlig helhet som består av en elledning och andra elanläggningar och elutrustningar som behövs för anslutning till elnätet och genom vilken till elnätet för en eller flera abonnenter ansluts

- a) ett eldriftsobjekt,
- b) en eller flera till varandra kopplade energilagransanläggningar,
- c) ett eller flera kraftverk,
- d) ett eller flera kraftverk och en eller flera till dem kopplade energilagransanläggningar,

(ny)

14) *småskalig elproduktion* ett kraftverk eller en helhet som utgörs av flera kraftverk med en effekt på högst två megavoltampere,

25 b) *mätområde* stamnätet, högspänningsdistributionsnät, distributionsnät, slutet distributionsnät eller en del av dessa eller ett sådant internt elnät inom en fastighet eller motsvarande grupp av fastigheter som utgör ett eget avräkningsområde vid balansavräkningen,

(ny)

4 b) ***anslutningsnät*** för elproduktion ett elnät med vilket två eller flera separata kraftverkshelheter ansluter sig till elnätet genom en gemensam anslutning och eventuell reservmatningsförbindelse, och som innehåller av en eller flera elproducenter eller innehavare av energilagransanläggningar som använder elnätet, eller av ett företag som dessa eller en del av dessa har bestämmande inflytande över,

5) *anslutningsledning* en enhetlig helhet som består av en elledning och andra elanläggningar och elutrustningar som behövs för anslutning till elnätet och genom vilken till elnätet för en eller flera abonnenter ansluts

- a) ett eldriftsobjekt,
- b) en kraftverkshelhet, eller
- c) en eller flera till varandra kopplade energilagransanläggningar,

5 b) ***kraftverkshelhet*** på ett avgränsat markområde eller på en avgränsad del av ett havsområde belägna

- a) enskilda kraftverk,
- b) två eller flera kraftverk som bildar en sammanhängande funktionell helhet, eller
- c) ett eller flera kraftverk och en eller flera energilagransanläggningar som är kopplade till dem och som bildar en enhetlig funktionell helhet,

14) *småskalig elproduktion* en kraftverkshelhet med en effekt som understiger en megavoltampere,

25 b) *mätområde* stamnätet, högspänningsdistributionsnät, distributionsnät, slutet distributionsnät, *anslutningsnät för elproduktion* eller en del av dessa eller ett sådant internt elnät inom en fastighet eller motsvarande grupp av fastigheter som utgör ett eget avräkningsområde vid balansavräkningen,

32 c) ***avtal om flexibel anslutning*** ett avtal om anslutning till ett distributionsnät, högspänningsdistributionsnät eller stamnät, i vars villkor det har avtalats om begränsningar

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

av anslutningspunktens garanterade effekt eller om nätinnehavarens styrning av elförbrukningen eller elförsörjningen till anslutningen,

4 §

Tillståndsplikt för elnätsverksamhet

Tillståndsplikten omfattar inte

- 1) elnätsverksamhet där endast en fastighets eller en motsvarande fastighetsgrupps interna elleveranser sköts med hjälp av elnätet,
- 2) eldistribution genom en direktledning, om den el som distribueras har producerats vid småskalig elproduktion.

(ny)

(ny)

4 §

Tillståndsplikt för elnätsverksamhet

Tillståndsplikten omfattar inte

- 1) elnätsverksamhet där endast en fastighets eller en motsvarande fastighetsgrupps interna elleveranser sköts med hjälp av elnätet,
- 2) eldistribution genom en direktledning *till en separat kund, till en producents och en elleverantörs egna lokaler, dotterföretag eller kunder, till dennas eller deras eldriftsobjekt eller slutna distributionsnät,*
- 3) transport av el i en anslutningsledning eller i abonnentens reservmatningsförbindelse,
- 4) transport av el i ett sådant anslutningsnät för elproduktion där el inte levereras till grossister eller slutförbrukare.

Närmare bestämmelser om ansökan om elnätstillstånd får utfärdas genom förordning av statsrådet.

4 a §

Förhandsbesked om tillståndsplikt för elnätsverksamhet

Energimyndigheten kan på skriftlig ansökan meddela förhandsbesked i enskilda fall om huruvida ett sådant elnätstillstånd som avses i 4 § 1 mom. ska sökas för elnätsverksamhet. I ansökan ska företas den utredning som behövs för att ärendet ska kunna avgöras. Förhandsbesked ges inte om en ansökan om elnätstillstånd är anhängig för samma verksamhet eller om ärendet redan har avgjorts av Energimyndigheten.

Ett gällande beslut om förhandsbesked ska på yrkande av sökanden iakttas vid tillämpningen av denna lag, om

1) sökanden har lämnat riktiga och tillräckliga uppgifter för förhandsbeskedet,

Gällande lydelse

11 §

Elnätstillstånd för slutna distributionsnät

Elnätstillstånd för slutna distributionsnät kan på ansökan beviljas en sökande som utövar elnätsverksamhet i ett distributionsnät eller högspänningsdistributionsnät inom ett geografiskt avgränsat område för industriell verksamhet eller näringsverksamhet eller område där gemensamma tjänster tillhandahålls, när nätet inte levererar el till konsumenter, om

1) driften eller produktionsprocessen hos nätanvändarna av särskilda tekniska skäl eller säkerhetsskäl bildar en gemensam helhet, eller
(ny)

2) nätet distribuerar el i första hand till nätets ägare eller innehavare eller till ett till ägaren eller innehavaren anknutet företag.

Elnätstillstånd för slutna distributionsnät får emellertid inte beviljas sökande inom vars elnät el levereras till konsumenter, om det inte är fråga om elleverans till ett litet antal konsumenter som har sådana förbindelser med sökanden som baserar sig på ett anställningsförhållande eller motsvarande förbindelser.

På slutna distributionsnät och innehavare av slutna distributionsnät tillämpas det som i denna lag bestäms om högspänningsdistributionsnät, distributionsnät och innehavare av distributionsnät, om inte

Föreslagen lydelse

2) sökanden inte har genomfört sin verksamhet på ett väsentligen annat sätt än vad som anges i ansökan om förhandsbesked, och

3) de omständigheter som inverkar på förhandsbeskedets innehåll inte har förändrats väsentligt.

Närmare bestämmelser om ansökan om förhandsbesked får utfärdas genom förordning av statsrådet.

11 §

Elnätstillstånd för slutna distributionsnät

Elnätstillstånd för slutna distributionsnät kan på ansökan beviljas en sökande som utövar elnätsverksamhet i ett distributionsnät eller högspänningsdistributionsnät inom ett geografiskt avgränsat område för industriell verksamhet eller näringsverksamhet eller område där gemensamma tjänster tillhandahålls, när nätet inte levererar el till konsumenter, om

1) driften eller produktionsprocessen hos nätanvändarna av särskilda tekniska skäl eller säkerhetsskäl bildar en gemensam helhet,

2) råvarorna och slutprodukterna i ifrågavarande näts nätanvändares produktionsprocesser av särskilda tekniska skäl eller säkerhetsskäl har ett väsentligt samband med varandra, eller om deras produktionsprocess eller produktionsprocesser på något annat sätt bildar en enhetlig helhet, eller

3) nätet distribuerar el i första hand till nätets ägare eller innehavare eller till ett till ägaren eller innehavaren anknutet företag.

Elnätstillstånd för slutna distributionsnät får emellertid inte beviljas sökande inom vars elnät el levereras till konsumenter, om det inte är fråga om elleverans till ett litet antal konsumenter som har sådana förbindelser med sökanden som baserar sig på ett anställningsförhållande eller motsvarande förbindelser.

På slutna distributionsnät och innehavare av slutna distributionsnät tillämpas det som i denna lag föreskrivs om högspänningsdistributionsnät, distributionsnät och innehavare av distributionsnät, om inte

Gällande lydelse

något annat föreskrivs särskilt. På tillståndsbeslutet tillämpas det som i 5 § föreskrivs om beviljande av elnätstillstånd.

13 §

Byggande av distributionsnät

Andra får bygga distributionsnät på ansvarsområdet, om

2) det är fråga om en anslutningsledning eller reservmatningsförbindelse genom vilken ett eller flera kraftverk, eller ett eller flera kraftverk och en eller flera till dem kopplade energilagransanläggningar ansluts till distributionsnätsinnehavarens eller någon annan nätinnehavares elnät på ansvarsområdet,

2 a) det är fråga om en direktledning genom vilken småskalig elproduktion ansluts till ett eldriftsobjekt eller till en fastighets eller motsvarande fastighetsgrupps nät,

(ny)

14 §

Projekttillstånd för byggande av högspänningsledning

För byggande av en elledning med en nominell spänning på minst 110 kilovolt ska projekttillstånd begäras hos Energimarknadsverket. För byggande av en elledning med en nominell spänning på minst 110 kilovolt vilken sträcker sig över riksgränsen ska projekttillstånd begäras hos ministeriet. Projekttillstånd som beviljats för byggande av en elledning som sträcker sig över riksgränsen kan inte överföras på någon annan.

Föreslagen lydelse

något annat föreskrivs särskilt. På tillståndsbeslutet tillämpas det som i 5 § föreskrivs om beviljande av elnätstillstånd. *På den som söker elnätstillstånd för slutna distributionsnät tillämpas inte de krav på den som söker elnätstillstånd som anges i 6 § 3–5 punkten.*

13 §

Byggande av distributionsnät

Andra får bygga distributionsnät på ansvarsområdet, om

2) det är fråga om en anslutningsledning eller reservmatningsförbindelse genom vilken *en kraftverkshelhet* ansluts till distributionsnätsinnehavarens elnät på ansvarsområdet eller till någon annan nätinnehavares elnät,

2 a) det är fråga om en direktledning genom vilken *el distribueras till en separat kund, till en producents och en elleverantörs egna lokaler, dotterföretag eller kunder, till dennas eller deras eldriftsobjekt eller slutna distributionsnät,*

2 b) *det är fråga om ett sådant anslutningsnät för elproduktion där el inte levereras till grossister eller slutförbrukare,*

14 §

Projekttillstånd för byggande av högspänningsledning

För byggande av en elledning med en nominell spänning på minst 110 kilovolt ska projekttillstånd *sökas skriftligen. Projekttillstånd beviljas av* Energimyndigheten. *Om ansökan gäller en elledning som sträcker sig över riksgränsen, eller en elledning enligt 3 a § i lagen om Finlands ekonomiska zon (1058/2004) och som leder från Finlands ekonomiska zon till en annan stat eller till en annan stats ekonomiska zon, beviljas projekttillståndet av statsrådet vid*

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

dess allmänna sammanträde. För överföring av ett projekttillstånd som beviljats för byggande av en elledning som sträcker sig över riksgränsen, eller som leder från Finlands ekonomiska zon till en annan stat eller till en annan stats ekonomiska zon på någon annan ska ett nytt projekttillstånd sökas.

16 §

Beviljande av projekttillstånd

En förutsättning för att projekttillstånd ska beviljas är att elledningen behövs för att trygga elöverföringen. En förutsättning för att projekttillstånd ska beviljas för en elledning som överskrider riksgränsen är dessutom att byggandet av elledningen också i övrigt är ändamålsenligt med tanke på utvecklingen och ömsesidigheten på elmarknaden.

Om ansökan inte gäller en elledning som överskrider riksgränsen, ska projekttillstånd trots bestämmelserna i 1 mom. beviljas för

1) en anslutningsledning genom vilken ett eldriftsobjekt, en eller flera till varandra kopplade energilagringsanläggningar, ett eller flera kraftverk, eller ett eller flera kraftverk och en eller flera till dem kopplade energilagringsanläggningar ansluts till närmaste elnät med en nominell spänning på minst 110 kilovolt,

2) en elledning som en distributionsnätinnehavare bygger inom sitt ansvarsområde eller från sitt ansvarsområde, om elledningen förenar delar av distributionsnätinnehavarens elnät med varandra eller distributionsnätinnehavarens elnät med ett annat elnät.

16 §

Beviljande av projekttillstånd

En förutsättning för att projekttillstånd ska beviljas är att elledningen behövs för att trygga elöverföringen. Om ansökan gäller en elledning som sträcker sig över riksgränsen, eller en elledning enligt 3 a § i lagen om Finlands ekonomiska zon och som leder från Finlands ekonomiska zon till en annan stat eller till en annan stats ekonomiska zon, är en förutsättning för beviljande av projekttillstånd dessutom att byggandet av elledningen också i övrigt är ändamålsenligt med tanke på utvecklingen av och ömsesidigheten på elmarknaden.

Om ansökan inte gäller en elledning som sträcker sig över riksgränsen eller en elledning enligt 3 a § i lagen om Finlands ekonomiska zon och som leder från Finlands ekonomiska zon till en annan stat eller till en annan stats ekonomiska zon, ska projekttillstånd trots bestämmelserna i 1 mom. beviljas för

1) en anslutningsledning genom vilken ett eldriftsobjekt, en kraftverkshelhet eller en eller flera till varandra kopplade energilagringsanläggningar ansluts till närmaste elnät med en nominell spänning på minst 110 kilovolt,

2) en direktledning.

Gällande lydelse

Till projekttillståndet kan sådana villkor fogas som ska anses nödvändiga med tanke på förutsättningarna för tillstånd.

19 §

Skyldighet att utveckla nätet

För att garantera sina nätanvändare tillgång på el av tillräckligt god kvalitet ska nätinnehavaren upprätthålla, driva och utveckla sitt elnät och förbindelserna till andra nät i enlighet med de föreskrivna kraven på elnätsverksamhet och nätanvändarnas rimliga behov.

20 §

Anslutningsskyldighet

Nätinnehavaren ska på begäran och mot skälig ersättning till sitt elnät ansluta de eldriftsobjekt, kraftverk och energilagringsanläggningar inom sitt verksamhetsområde som uppfyller de tekniska kraven. Anslutningsvillkoren och de tekniska kraven ska vara öppna, objektiva och icke-diskriminerande och beakta elsystemets driftsäkerhet och effektivitet.

(ny)

Föreslagen lydelse

Till projekttillståndet kan sådana villkor fogas som ska anses nödvändiga med tanke på förutsättningarna för tillstånd.

19 §

Skyldighet att utveckla nätet

För att garantera sina nätanvändare tillgång på el av tillräckligt god kvalitet ska nätinnehavaren inom sitt verksamhetsområde upprätthålla, driva och utveckla sitt elnät och förbindelserna till andra nät i enlighet med de föreskrivna kraven på elnätsverksamhet och nätanvändarnas rimliga behov.

20 §

Anslutningsskyldighet

Nätinnehavaren ska på begäran och mot skälig ersättning till sitt elnät ansluta de eldriftsobjekt, kraftverk och energilagringsanläggningar inom sitt verksamhetsområde som uppfyller de tekniska kraven. *Anslutningens inmatningseffekt i elnätet eller uttagseffekt från elnätet får dock inte överskrida den största tillåtna stegvisa effektförändring som elsystemet tål utan att driftsäkerheten äventyras.* Anslutningsvillkoren och de tekniska kraven ska vara öppna, objektiva och icke-diskriminerande och beakta elsystemets driftsäkerhet och effektivitet.

20 b §

Avtal om flexibel anslutning

Nätinnehavaren kan erbjuda avtal om flexibel anslutning i sådana delar av sitt elnät där tillgången till kapacitet i elnätet är begränsad eller där det inte finns någon kapacitet för nya anslutningar eller för förstörande av befintliga anslutningar och där genomförandet av den anslutning som abonnenten behöver förutsätter att nätet utvecklas.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

I ett avtal om flexibel anslutning ska följande anges:

1) maximivärden för den fasta inmatningen av el i elnätet och för det maximala fasta uttaget av el från elnätet samt ytterligare flexibel inmatnings- och uttagskapacitet,

2) grunderna för fastställande av avgifter för elöverföring eller eldistribution som tillämpas på den fasta och den flexibla inmatnings- och uttagskapaciteten,

3) giltighetstiden för avtalet om flexibel anslutning och det förväntade datumet för beviljande av anslutning till hela den begärda fasta kapaciteten.

En abonnent som har ett avtal om flexibel anslutning ska i anslutningen installera ett effektfregleringssystem som konstaterats vara tillförlitligt.

Ett avtal om flexibel anslutning får inte fördröja utvecklingen av elnätet. Övergången från ett avtal om flexibel anslutning till ett avtal om fast anslutning ska ske i takt med att elnätet utvecklas.

Energimyndigheten får meddela närmare föreskrifter om de villkor för ett avtal om flexibel anslutning som anges i 2 mom., om det effektfregleringssystem som avses i 3 mom. och om de förutsättningar för tillhandahållande av avtal om flexibel anslutning som anges i 4 mom.

(ny)

20 c §

Permanent avtal om flexibel anslutning

I sådana delar av elnätet i fråga om vilka Energimyndigheten i ett beslut som getts på basis av nätinnehavarens ansökan har ansett att utvecklande av nätet inte är den effektivaste lösningen, kan avtal om flexibel anslutning med avvikelse från 20 b § 4 mom. med abonnentens samtycke ingås som permanenta lösningar för att genomföra nya anslutningar eller förstora befintliga anslutningar. I beslutet ska de nätkomponenter som beslutet grundar sig på specificeras.

I ett permanent avtal om flexibel anslutning ska följande anges:

1) de nätkomponenter som avses i 1 mom. eller kombinationer av sådana komponenter

på vilka ingåendet av ett permanent avtal om flexibel anslutning grundar sig,

2) maximivärden för den fasta inmatningen av el i elnätet och för det maximala fasta uttaget av el från elnätet samt ytterligare flexibel inmatnings- och uttagskapacitet,

3) grunderna för fastställande av avgifter för elöverföring eller eldistribution som tillämpas på den fasta och den flexibla inmatnings- och uttagskapaciteten,

4) giltighetstiden för det permanenta avtalet om flexibel anslutning eller grunden för fastställande av giltighetstiden.

En abonnent som har ett permanent avtal om flexibel anslutning ska i anslutningen installera ett effekteregleringssystem som konstaterats vara tillförlitligt.

Energimyndigheten kan på ansökan av nätinnehavaren eller abonnenten eller på eget initiativ återkalla sitt beslut som avses i 1 mom. eller ändra omfattningen av den del av elnätet som avses i beslutet, om förhållandena i den del av elnätet som avses i beslutet har ändrats i de nätkomponenter som föranlett begränsningen så, att förutsättningarna för meddelande av ett beslut enligt 1 mom. inte längre uppfylls. Energimyndigheten ska i sitt beslut om återkallande fastställa en övergångsperiod som är skälig med tanke på både nätinnehavaren och de abonnenter som anslutit sig till den aktuella delen av elnätet, och efter vars utgång permanenta avtal om flexibel anslutning inte längre får användas i den delen av elnätet. På ett anslutningsavtal som påverkas av Energimyndighetens beslut ska under den nämnda övergångsperioden tillämpas 20 b § 2–4 mom., om inte något annat har avtalats mellan nätinnehavaren och abonnenten i samband med att anslutningsavtalet ingicks.

Energimyndigheten får meddela närmare föreskrifter om de villkor i permanenta avtal om flexibel anslutning som avses i 2 mom. och om det effekteregleringssystem som avses i 3 mom.

Gällande lydelse

Definition av stamnät och fastställande av de elledningar och anläggningar som hör till stamnätet

Stamnät är

1) ett riksomfattande enhetligt elöverföringsnät som består av elledningar med en nominell spänning på minst 110 kilovolt, transformator- och kopplingsstationer och andra anläggningar,

2) en sammanlänkning för en nominell spänning på minst 110 kilovolt som är i en stamnätsinnehavares besittning.

Stamnätsinnehavaren ska för varje tillsynsperiod som gäller prissättning av överföringstjänster senast nio månader innan tillsynsperioden börjar fastställa vilka elledningar, transformator- och kopplingsstationer och andra anläggningar som hör till innehavarens stamnät och publicera beslutet om fastställande. Före fastställandet ska stamnätsinnehavaren ge sina nätanvändare samt de myndigheter och andra intressentgrupper som saken berör tillfälle att framföra sin åsikt om förslaget till fastställande. Stamnätsinnehavaren kan stryka elledningar, transformator- och kopplingsstationer och andra anläggningar ur ett publicerat beslut innan nästa tillsynsperiod börjar endast av vägande skäl.

Stamnätsinnehavarens beslut om fastställande och ändringar i beslutet ska lämnas till Energimarknadsverket. Om beslutet om fastställande strider mot lagen har Energimarknadsverket rätt att inom tre månader från mottagandet av en sådan anmälan kräva att stamnätsinnehavaren gör ändringar i beslutet.

En avtalspart i fråga om stamnätsinnehavarens nättjänst har rätt att inom en månad från det att stamnätsinnehavaren har publicerat sitt beslut om fastställande begära att Energimarknadsverket ska pröva huruvida beslutet eller ändringar i det är lagenliga. Den som begärt prövningen har rätt att överklaga det beslut som Energimarknadsverket fattat med anledning av begäran.

Föreslagen lydelse

Definition av stamnät och fastställande av de elledningar och anläggningar som hör till stamnätet

Stamnät är

1) ett riksomfattande *sammanlänkat* elöverföringsnät som består av elledningar med en nominell spänning på minst 110 kilovolt, transformator- och kopplingsstationer och andra anläggningar, *med undantag högspänningsdistributionsnät,*

2) en sammanlänkning för en nominell spänning på minst 110 kilovolt som är i en stamnätsinnehavares besittning.

Stamnätsinnehavaren ska för varje tillsynsperiod som gäller prissättning av överföringstjänster senast nio månader innan tillsynsperioden börjar fastställa vilka elledningar, transformator- och kopplingsstationer och andra anläggningar som hör till innehavarens stamnät och publicera beslutet om fastställande. Före fastställandet ska stamnätsinnehavaren ge sina nätanvändare samt de myndigheter och andra intressentgrupper som saken berör tillfälle att *bli hörda* om förslaget till fastställande. Stamnätsinnehavaren kan stryka elledningar, transformator- och kopplingsstationer och andra anläggningar ur ett publicerat beslut innan nästa tillsynsperiod börjar endast av vägande skäl.

Stamnätsinnehavarens beslut om fastställande och ändringar i beslutet ska lämnas till *Energimyndigheten*. Om beslutet om fastställande strider mot lagen har *Energimyndigheten* rätt att inom tre månader från mottagandet av en sådan anmälan kräva att stamnätsinnehavaren gör ändringar i beslutet.

Den som är avtalspart i fråga om stamnätsinnehavarens nättjänst har rätt att inom en månad från det att stamnätsinnehavaren har publicerat sitt beslut om fastställande föra beslutets eller avgörandets lagenlighet för prövning av *Energimyndigheten* i ett *tvistlösningsförfarande*. På

tvistlösningsförfarandet tillämpas 29 § i lagen om tillsyn över el- och naturgasmarknaden.

41 §

Plan för utveckling av stamnätet

Stamnätsinnehavaren ska göra upp en tioårig utvecklingsplan för sitt stamnät och dess förbindelser till andra elnät. Stamnätsinnehavaren ska använda utvecklingsplanen som underlag när den unionsomfattande nätutvecklingsplan utarbetas som det föreskrivs om i elhandelsförordningen. *Utvecklingsplanen har ingen annan rättsverkan för stamnätsinnehavaren, nätanvändarna eller de myndigheter som övervakar stamnätsinnehavaren.* Utvecklingsplanen ska uppdateras med två års intervaller.

Utvecklingsplanen ska innehålla

1) en plan över investeringar vilka ifall de förverkligas leder till att skyldigheten att utveckla nätet som avses i 19 § 1 mom. fullgörs och kvalitetskraven för verksamhet i stamnätet uppfylls,

2) en plan över investeringar som gäller sammanlänkningsplaner och som behövs för en effektiv funktion av den nationella och regionala elmarknaden och av Europeiska unionens inre marknad för el,

3) en utredning av de metoder som använts när utvecklingsplanen utarbetades och av de prognoser och övriga antaganden som planen grundar sig på och som gäller elkonsumtionens och elproduktionens utveckling.

Utvecklingsplanen ska publiceras. Innan utvecklingsplanen publiceras ska stamnätsinnehavaren ge sina nätanvändare samt de myndigheter och andra intressentgrupper som saken berör tillfälle att framföra sin åsikt om utvecklingsplanen.

(nytt)

41 §

Plan för utveckling av stamnätet

Den systemansvariga stamnätsinnehavaren ska göra upp en tioårig utvecklingsplan för sitt riksomfattande sammanlänkade elöverföringsnät och för de sammanlänkningar som är i stamnätsinnehavarens besittning samt för deras förbindelser till andra elnät. Andra stamnätsinnehavare ska göra upp en tioårig utvecklingsplan för sitt stamnät och dess förbindelser till andra elnät. Stamnätsinnehavaren ska använda utvecklingsplanen som underlag vid utarbetandet av den unionsomfattande nätutvecklingsplan som anges i elhandelsförordningen. Utvecklingsplanen ska uppdateras med två års intervaller.

Utvecklingsplanen ska innehålla

1) en plan över investeringar för uppfyllande av den skyldighet att utveckla nätet som avses i 19 § 1 mom. och av kvalitetskraven för verksamhet i stamnätet,

2) en plan över sådana investeringar som gäller sammanlänkningsplaner och som behövs för en effektiv funktion av den nationella och regionala elmarknaden och av Europeiska unionens inre marknad för el,

3) en utredning av de metoder som använts när utvecklingsplanen utarbetades och av de prognoser och övriga antaganden som planen grundar sig på och som gäller elkonsumtionens och elproduktionens utveckling.

Utvecklingsplanen ska publiceras. Innan utvecklingsplanen publiceras ska stamnätsinnehavaren ge sina nätanvändare samt de myndigheter och andra intressentgrupper som saken berör tillfälle att bli hörda om utvecklingsplanen.

Utvecklingsplanen och resultaten av hörandet ska lämnas till Energimyndigheten. Energimyndigheten har rätt att inom sex månader från det att den mottagit planen kräva att stamnätsinnehavaren gör ändringar i utvecklingsplanen, om

1) utvecklingsplanen inte uppfyller de krav som anges i 1 och 2 mom., eller

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

2) det finns anledning att misstänka att de åtgärder som ingår i utvecklingsplanen inte leder till att kvalitetskraven enligt 40 § uppfylls.

Energimyndigheten får utfärda närmare föreskrifter om de uppgifter som ska ges i utvecklingsplanen, om hur planerna ska lämnas till Energimyndigheten samt om ordnandet av det hörande som avses i 3 mom.

44 §

44 §

Den systemansvariga stamnätsinnehavarens ansvarsområde

Den systemansvariga stamnätsinnehavarens ansvarsområde

Till den systemansvariga stamnätsinnehavarens ansvarsområde hör rikets territorium med undantag för landskapet Åland.

Till den systemansvariga stamnätsinnehavarens ansvarsområde hör rikets territorium, med undantag för landskapet Åland, och Finlands ekonomiska zon.

(ny)

51 a §

Särskilda bestämmelser om skyldigheten att utveckla nätet i högspänningsdistributionsnät och distributionsnät

Utöver vad som i 19 § föreskrivs om nätinnehavarens utvecklingsskyldighet ska en distributionsnätsinnehavare inom sitt verksamhetsområde utveckla sitt elnät för att ansluta två eller flera separata kraftverkshelheter till elnätet i enlighet med nätanvändarnas skäligen behov.

En distributionsnätsinnehavare ska inom sitt verksamhetsområde på det sätt som föreskrivs i 19 § och i 1 mom. i denna paragraf utveckla ett nytt högspänningsdistributionsnät i enlighet med nätanvändarnas skäligen behov, om detta inte är oskäligt med hänsyn till nätinnehavarens tekniska, ekonomiska och organisatoriska resurser eller med hänsyn till andra nätanvändare i nätinnehavarens nät.

72 §

72 §

Slutförbrukarens möjlighet till elleverans via distributionsnät

Slutförbrukarens möjlighet till elleverans via elnät

Gällande lydelse

Fastighetsinnehavaren ska se till att slutförbrukarna har möjlighet att ingå elnätsavtal och elförsäljningsavtal enligt vilka leveransen sker via distributionsnätinnehavarens distributionsnät. I detta syfte ska fastighetsinnehavaren ge slutförbrukaren rätt att använda fastighetens eller motsvarande fastighetsgrupps interna elnät. Om el levereras till slutförbrukarna via ett internt elnät i en fastighet eller i en motsvarande fastighetsgrupp, ska slutförbrukaren ersätta fastighetsinnehavaren för de kostnader som ändringsarbeten med anknytning till elmätningen har förorsakat när slutförbrukaren övergår till att köpa sin el via distributionsnätet.

114 §

Ändringssökande

Ändring i beslut som ministeriet har meddelat med stöd av 14 § samt i beslut av marknadsdomstolen får sökas genom besvär hos högsta förvaltningsdomstolen. Marknadsdomstolens beslut ska trots besvär iakttas, om inte högsta förvaltningsdomstolen bestämmer något annat.

Föreslagen lydelse

Fastighetsinnehavaren ska se till att slutförbrukaren har möjlighet att ingå ett elnätsavtal och ett avtal om leverans av el enligt vilket elleveransen sker via nätinnehavarens elnät. Fastighetsinnehavaren ska ge slutförbrukaren rätt att använda fastighetens eller motsvarande fastighetsgrupps interna elnät för detta ändamål. Om elmätningen i en fastighet har ordnats så att el levereras till slutförbrukare via ett internt elnät i fastigheten eller en motsvarande fastighetsgrupp, ska slutförbrukaren ersätta fastighetsinnehavaren för de kostnader som ändringsarbeten med anknytning till elmätningen förorsakar när slutförbrukaren beslutat köpa sin el via elnätet.

114 §

Ändringssökande

Ändring i marknadsdomstolens beslut får sökas genom besvär hos högsta förvaltningsdomstolen. Marknadsdomstolens beslut ska trots besvär iakttas, om inte högsta förvaltningsdomstolen bestämmer något annat.

Denna lag träder i kraft den 20 .
Lagens 20 § 1 mom. tillämpas på anslutningsavtal som ingåtts efter ikraftträdandet av lagen samt på sådana ändringar i anslutningsavtal som ingåtts före ikraftträdandet av lagen som har gjorts efter ikraftträdandet.

På lokala eller regionala elnät eller elledningar med en nominell spänning på 400 kilovolt som har tagits i bruk mellan den 1 september 2013 och ikraftträdandet av lagen, eller i fråga om vilka investeringen har tagits in i en plan för utveckling av stamnätet som avses i 41 § i den lag som ändras genom denna lag och som har offentliggjorts mellan den 1 september 2013 och ikraftträdandet av lagen, tillämpas dock 3 § 3 punkten och 19 och 31 § sådana de gällde vid ikraftträdandet av lagen.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

På anslutningsledningar som tagits i bruk före ikraftträdandet av denna lag tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

2.

Lag

om ändring av 12 och 96 § i naturgasmarknadslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras 12 § 1 mom. och 96 § 4 mom. i naturgasmarknadslagen (587/2017), av dem 96 § 4 mom. sådant det lyder i lag 245/2023, som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

12 §

12 §

*Projekttillstånd för byggande av
överföringsrör som överskrider riksgränsen*

*Projekttillstånd för byggande av
överföringsrör som överskrider riksgränsen*

För byggande av ett överföringsrör som överskrider riksgränsen ska ett projekttillstånd sökas skriftligt hos arbets- och näringsministeriet. Genom förordning av statsrådet utfärdas närmare bestämmelser om de uppgifter och utredningar som ska framgå av ansökan.

För byggande av ett överföringsrör som överskrider riksgränsen ska ett projekttillstånd sökas skriftligt. *Projekttillstånd beviljas av statsrådet vid dess allmänna sammanträde.* Närmare bestämmelser om de uppgifter och utredningar som ska framgå av ansökan *får utfärdas* genom förordning av statsrådet.

96 §

96 §

Ändringssökande

Ändringssökande

Beslut som arbets- och näringsministeriet har meddelat med stöd av 12 § samt beslut av marknadsdomstolen får överklagas genom besvär hos högsta förvaltningsdomstolen. Marknadsdomstolens beslut ska trots besvär iakttas, om inte högsta förvaltningsdomstolen bestämmer något annat.

Ändring i marknadsdomstolens beslut får sökas genom besvär hos högsta förvaltningsdomstolen. Marknadsdomstolens beslut ska trots besvär iakttas, om inte högsta förvaltningsdomstolen bestämmer något annat.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

Denna lag träder i kraft den 20 .